

ห้องใช้คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ศักดิ์นรินทร์ แก่นกล้า

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาบริหารธุรกิจ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ท่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ศักดิ์นรินทร์ แก่นกล้า

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาบริหารธุรกิจ

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

จวงกลบดินทร์ แสงอาสภวิริยะ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จวงกลบดินทร์ แสงอาสภวิริยะ)

วันที่ 8 เดือน ๘.๓ พ.ศ. ๒๕๕๙

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

สวท ใสกรกฎ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สัมฤทธิ์สกุล)

วันที่ 8 เดือน ๘.๓ พ.ศ. ๒๕๕๙

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

วิภาณี วิเศษ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานวิน สงเคราะห์)

วันที่ 8 เดือน ๘.๓ พ.ศ. ๒๕๕๙

ประธานอาจารย์ประจำหลักสูตร

จวงกลบดินทร์ แสงอาสภวิริยะ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จวงกลบดินทร์ แสงอาสภวิริยะ)

วันที่ 8 เดือน ๘.๓ พ.ศ. ๒๕๕๙

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

ดร.เกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ๘ เดือน ๘๐ พ.ศ. ๒๕๕๙

ชื่อเรื่อง	ห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายศักดิ์รินทร์ แก่นกล้า
ชื่อปริญญา	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.จกมลดิษฐ์ แสงอาสภวิริยะ

บทคัดย่อ

ข้าวเป็นสินค้าสร้างรายได้จากการส่งออก เกษตรกรจึงให้ความสำคัญต่อปริมาณผลผลิตข้าว โดยการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเมื่อนำมาใช้ในระยะยาวจะส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมตัวเกษตรกร และต้นทุนที่สูงขึ้น ในปัจจุบันจึงได้มีการทำเกษตรแบบอินทรีย์ เพื่อช่วยลดมลพิษและต้นทุนในการเพาะปลูกตามที่โครงการเมืองเกษตรสีเขียวเป็นโครงการที่จะพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตรที่ตอบสนองยุทธศาสตร์ของประเทศ และแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2558-256 ที่จะเป็นเมืองแห่งเกษตรปลอดภัยโดยจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งในโครงการ ในอำเภอแม่แตง มีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์จำนวน 2 กลุ่ม แต่ทั้งนี้ยังพบปัญหาด้านการดำเนินงานตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์โดยมีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ และศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ตามแนวคิดของห่วงโซ่คุณค่าของ Michael E. porter โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในการเก็บข้อมูลเกษตรกรทั้งสองกลุ่มและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามแนวคิดของห่วงโซ่คุณค่า ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวจะมีต้นทุนในการจัดซื้อ และแคลนแรงงานในภาคการผลิต การเก็บเกี่ยวใช้ระยะเวลาที่ช้า และมีช่องทางการจัดจำหน่ายเพียงช่องทางเดียว จากผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางโดยเกษตรกรควรแบ่งเก็บพันธุ์ข้าวไว้เพื่อลดต้นทุนการจัดซื้อ รวมทั้งการผลิตและการเก็บเกี่ยว ควรจะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทั้งวัตถุดิบ แรงงาน องค์ความรู้ เทคโนโลยีในการเกษตร และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสื่อสังคมออนไลน์ และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร

คำสำคัญ: ข้าวอินทรีย์, เกษตรกรอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, ห่วงโซ่คุณค่า

Title	Value chain of Organic Rice Product, Maetang District, Chiangmai
Author	Mr. Saknarin Kanklar
Degree	Master of Business Administration in Business Administration
Advisor Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Jongkonbordin Saengasapawiriya

ABSTRACT

Rice is an export product that generates incomes for the country. Thai local farmers have focused on producing more volume of rice by using to chemical inputs during the production. When the farmers using chemical inputs for a long period of time, it is not only increase cost of production, but also affect on the environment and farmers 'health. Presently, organic farming is a method reducing pollution and lower cost of production, According to 'Green Agriculture City Project' to develop agriculture in accordance with the national strategy. Chiang Mai is among the provinces that participate in this project. In the current provincial development plan (2558 – 2561), Chiang Mai positions itself to be 'Northern Food Valley' (safety food). In Mae Tang district, there are two organic rice farmer groups and both of them are struggling in complying their practices with organic standard. This research has studied a value chain of organic rice product in Mae Tang in order to identify its current problems and obstacles. This research applied quantitative methods of data collection, particularly non-participatory observation and self-administered questionnaires. This study included content analysis conducted under value chain concept. Findings showed that farmers have production costs in supplying such as seeds. In the production process, the lack of agricultural workers had found for a long time. Distribution channel was found only one channel. To solve the problem, the farmers should stock up paddy seeds for use next planting. For the production process and harvest, the farmers form a group for in exchange materials, labors, knowledge, agricultural technology and added channels of social media

Keyword: organic rice, Mae Tang farmer group, value chain

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นผลงานที่ผู้วิจัยได้ทุ่มเทความตั้งใจ สติปัญญา ความเพียรพยายาม กำลังกายและกำลังใจจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ คำแนะนำและความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบพระคุณในเมตตาของท่านรองศาสตราจารย์ ดร.จงบดินทร์ แสงอาสาวิริยะ ซึ่งเป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สัมฤทธิ์สกุล กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาณวิน สงเคราะห์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า ให้ความรู้ คำแนะนำ และคำปรึกษา ตลอดจนให้ความดูแล และเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ กำลังใจจากครอบครัวที่ให้การสนับสนุนงานวิจัยขั้นนี้ของผู้วิจัยสามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และที่สำคัญขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และ ครูประทุม สุริยา ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

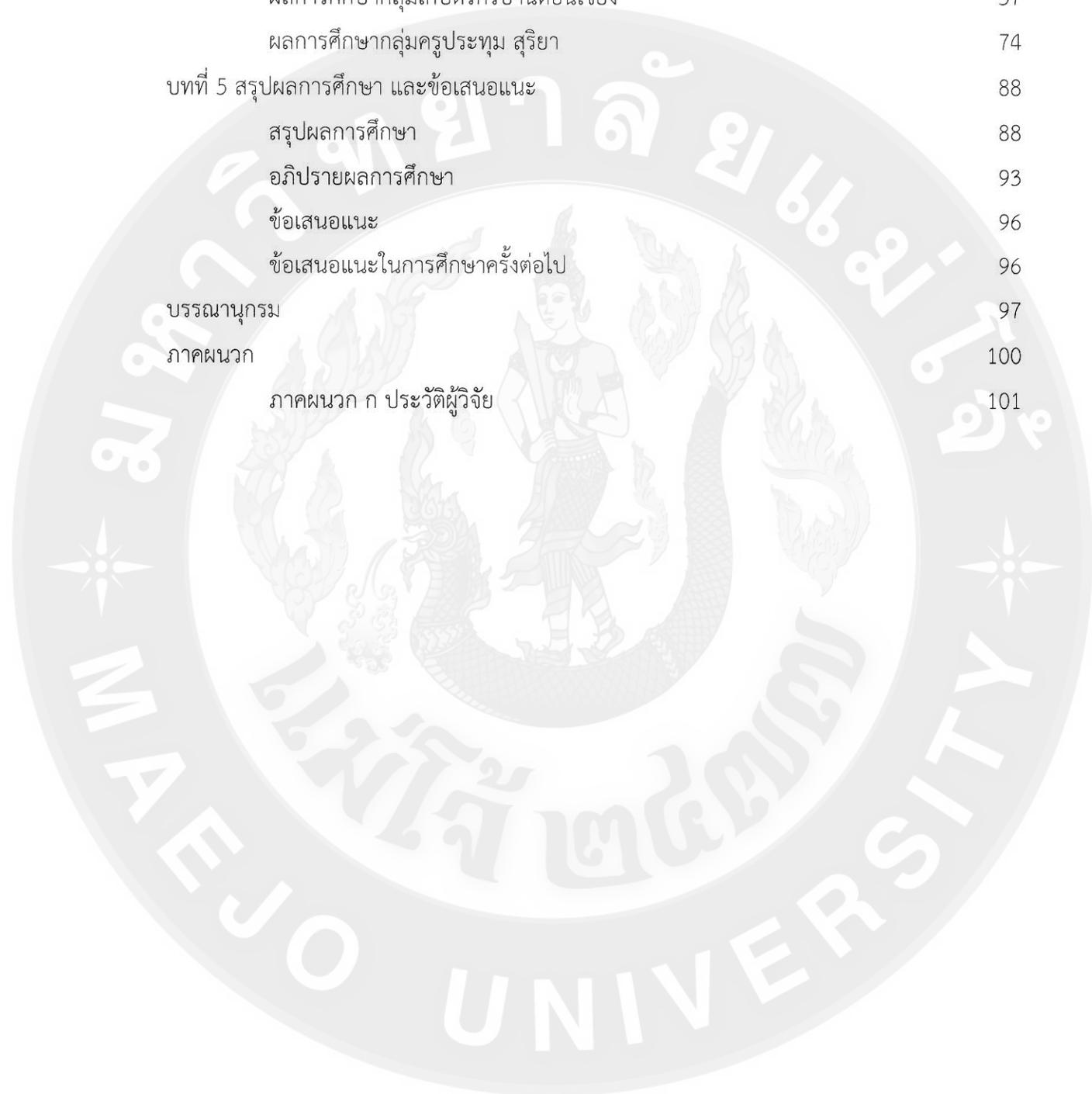
ศักดิ์รินทร์ แก่นกล้า

ธันวาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของงานวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	6
บทที่ 2 ทฤษฎีและการตรวจสอบเอกสาร	7
ข้าวอินทรีย์	7
มาตรฐานเกษตรอินทรีย์	8
ห่วงโซ่คุณค่า	15
การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าตามแนวคิดของ UNIDO	21
แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
กรอบแนวคิดการวิจัย	50
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	51
สถานที่ดำเนินการวิจัย	51
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	51
ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	53
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	55

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	57
ผลการศึกษากลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง	57
ผลการศึกษากลุ่มครูประทุม สุริยา	74
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	88
สรุปผลการศึกษา	88
อภิปรายผลการศึกษา	93
ข้อเสนอแนะ	96
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	96
บรรณานุกรม	97
ภาคผนวก	100
ภาคผนวก ก ประวัติผู้วิจัย	101

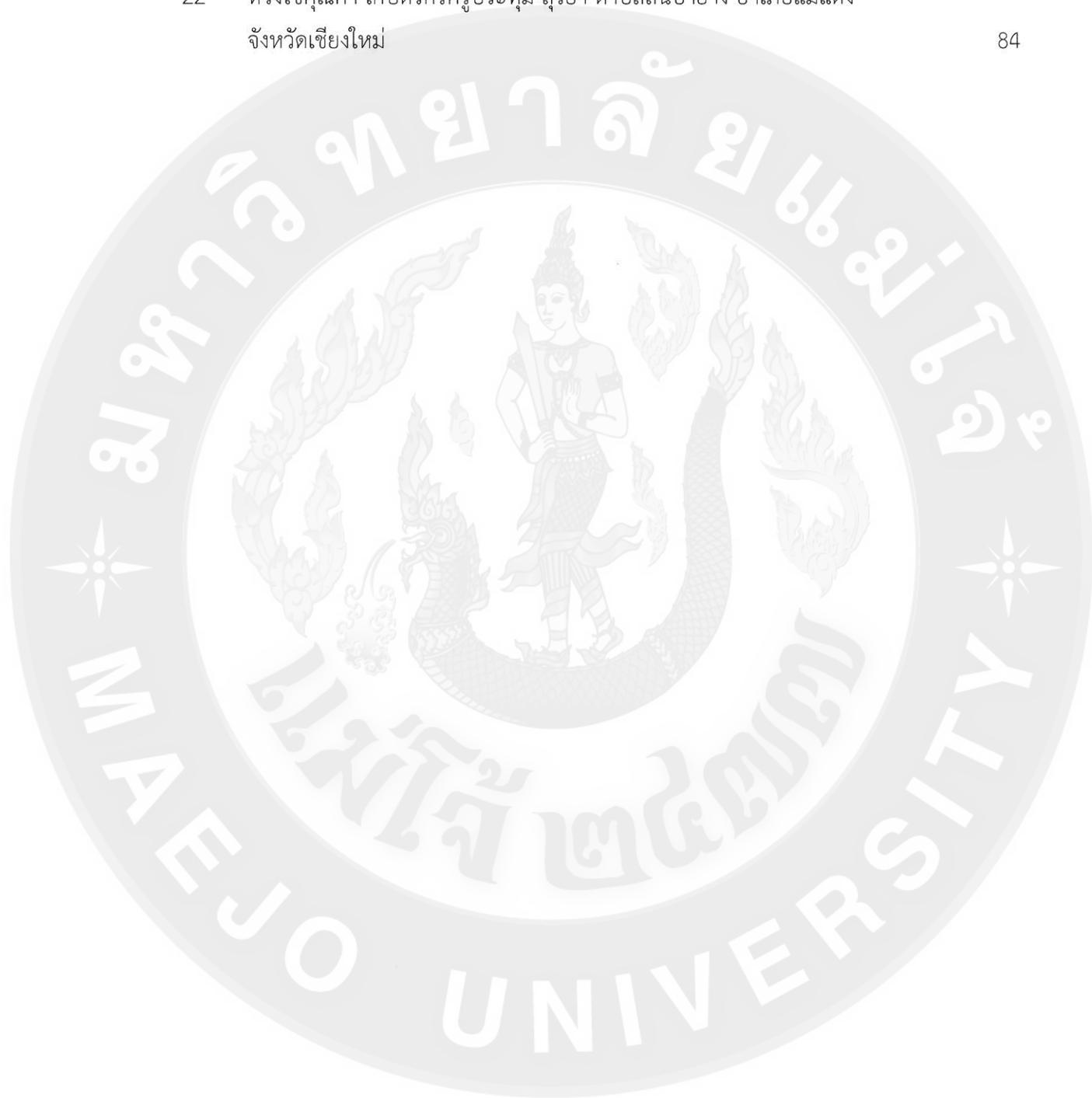
สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะการจ้างคนและผลตอบแทนในการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	63
2	ลักษณะการจ้างคนและผลตอบแทนในการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	65
3	สรุปกิจกรรมหลักตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า	91
4	สรุปกิจกรรมสนับสนุนตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า	94

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ตัวเลขการส่งออกข้าวไทย ตั้งแต่ปี 2554 – 2558	1
2	สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย	2
3	ฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์	3
4	แบบจำลองพื้นฐานของห่วงโซ่คุณค่าตามแนวความคิดของ Michael E. Porter	16
5	สรุปขั้นตอนแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ	29
6	กรอบแนวคิดการวิจัย	50
7	รูปแบบการไหลและโซ่อุปทานของผลิตข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	58
8	การไหลของวัตถุดิบของข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	60
9	ขั้นตอนการเตรียมการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	61
10	การไหลของโลจิสติกส์ขาออกของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	66
11	โรงสีข้าวชุมชนของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง	66
12	เครื่องชั่งน้ำหนักดิจิทัล กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง	67
13	ผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง	67
14	หน่วยงานเอกชนเข้ามาให้ความรู้แก่กลุ่มเกษตรกรในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้	69
15	ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	69
16	รูปแบบการไหลและโซ่อุปทานของผลิตข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	75
17	ขั้นตอนกระบวนการเตรียมการเพาะปลูกของกลุ่มครูประทุมสุริยา	77
18	บริเวณพื้นที่เพาะปลูกของกลุ่มครูประทุม สุริยา	78
19	รถไถสำหรับเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกของกลุ่มครูประทุมสุริยา	79
20	รถเกี่ยวนาข้าวของกลุ่มครูประทุม สุริยา	81

ภาพที่		หน้า
21	แสดงการไหลของโลจิสติกส์เข้าออกของกลุ่มครุประทุม สุริยา	82
22	ห่วงโซ่คุณค่า เกษตรกรครุประทุม สุริยา ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	84

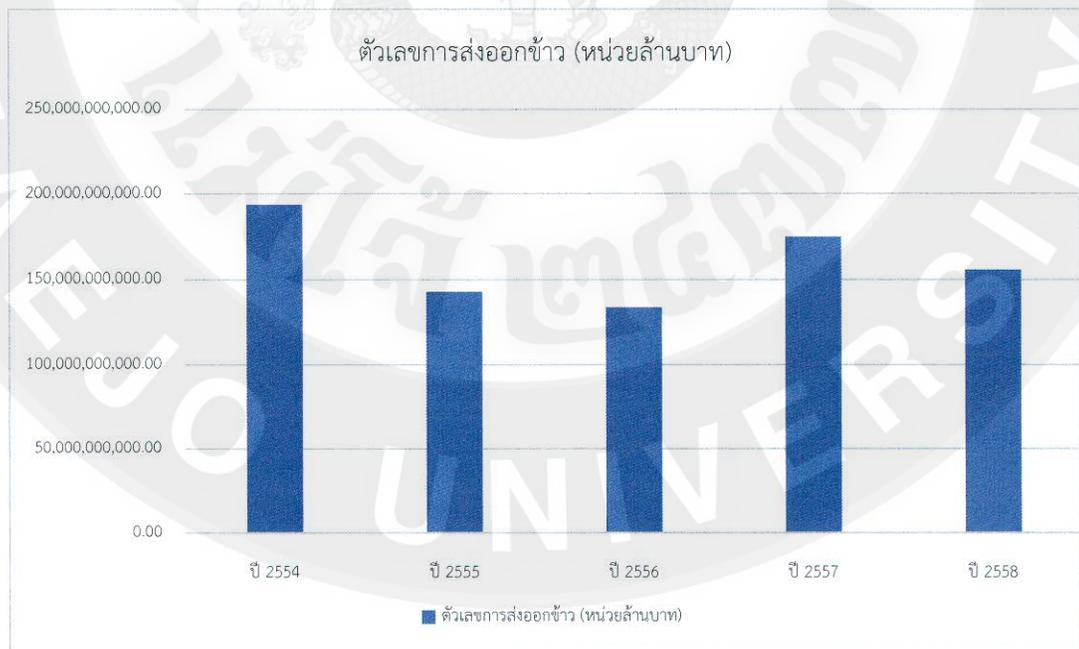

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สินค้าทางการเกษตรเป็นสินค้าส่งออกหลักอย่างหนึ่งของประเทศไทยที่สร้างรายได้ให้กับประเทศจากการส่งออก ซึ่งสินค้าส่งออกของไทยมีด้วยกันหลายกลุ่มเช่นสินค้าส่งออกกลุ่มอุตสาหกรรม สินค้าส่งออกกลุ่มเกษตรกรรม สินค้าส่งออกกลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น โดยข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของประเทศที่อยู่ในกลุ่มของสินค้าทางการเกษตร ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้จากการส่งออกไปยังต่างประเทศต่างๆ จากตารางเห็นได้ว่าตัวเลขยอดการส่งออกข้าว ตั้งแต่ปี 2554 มีมูลค่า 193,842.53 ล้านบาท ปี 2555 มีมูลค่า 142,976.24 ล้านบาท ปี 2556 มีมูลค่า 133,851.21 ล้านบาท ปี 2557 มีมูลค่า 174,852.41 ล้านบาท และปี 2558 มีมูลค่า 155,912.02 ล้านบาท เห็นได้ว่ามีมูลค่าการส่งออกข้าวของประเทศไทยมีแนวโน้มที่ ลดลงเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี 2554 – 2556 และเพิ่มขึ้นในปี 2557 และลดลงในปี 2558 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559: ระบบออนไลน์)

ภาพที่ 1 ตัวเลขการส่งออกข้าวไทย ตั้งแต่ปี 2554 – 2558

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2559: ระบบออนไลน์)

ในสภาวะการณ์ของข้าวในปัจจุบันที่มีมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นทำถึงแม้ใน ปี 2558 จะลดลง แต่เกษตรกรยังให้ความสนใจในการปลูกข้าว และให้ความสำคัญต่อการผลิตข้าวเพื่อให้ได้ปริมาณของผลผลิตตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งการปลูกข้าวของเกษตรกรมีด้วยกันหลากหลายวิธี เช่นการทำนาแบบหว่าน การทำนาแบบดำนา เป็นต้น ซึ่งในการปลูกข้าวของเกษตรกรนั้นในประเทศไทยนั้นจะใช้สารเคมีร่วมกับการปลูกข้าว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีควบคุมการเจริญเติบโต สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และยาฆ่าแมลง ใช้ในขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ของการปลูกข้าวเพื่อที่จะได้ผลผลิตข้าวตามที่คาดหวังไว้ซึ่งสารเคมีเหล่านี้เมื่อใช้ในระยะเวลาจะก่อให้เกิดผลเสียต่อตัวเกษตรกร ผู้ใช้เอง เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ดินและน้ำ ทำให้ผลผลิตข้าวลดลง และ เกิดสารเคมีตกค้างในข้าว และการปลูกข้าวแบบเคมีของเกษตรกร ยังส่งผลก่อให้เกิดต้นทุนที่สูงขึ้นจากการซื้อสารเคมีเพื่อใช้ในการเกษตร

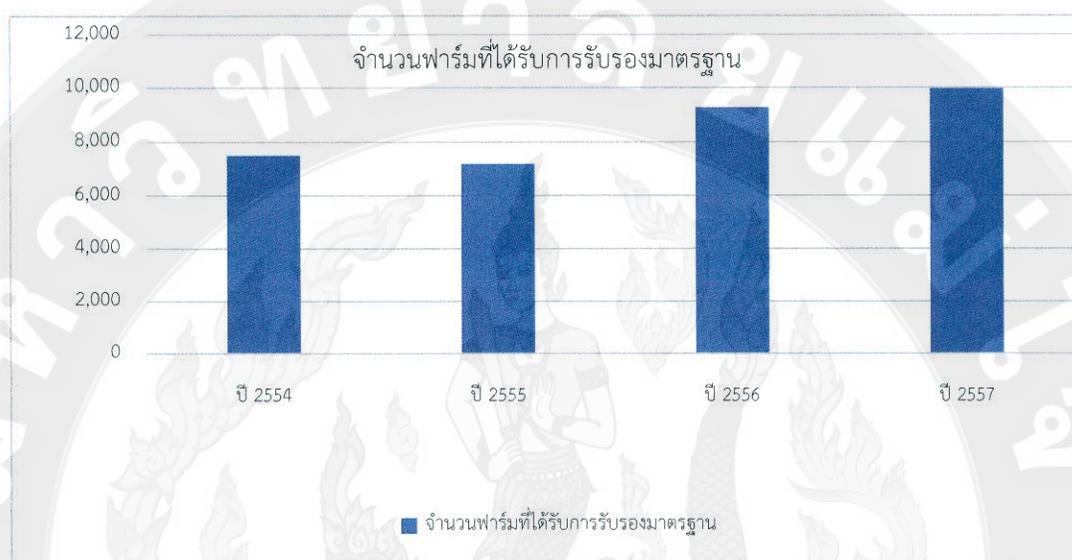
ปัจจุบันได้มีการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ที่เน้นการทำเกษตรแบบไม่พึ่งพาสารเคมี ใช้วัสดุจากธรรมชาติมาใช้ทดแทนสารเคมี และยังเป็นการผลิตต้นทุนในการทำเกษตร ของเกษตรกรทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดสารพิษที่ตกค้างแก่เกษตรกร และสารตกค้างในดินและน้ำ ซึ่งสินค้าเกษตรอินทรีย์นั้นมีราคาขายที่สูงสามารถสร้างรายได้มากกว่าการทำเกษตรแบบเคมี ข้าวอินทรีย์ เป็นระบบการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดเช่น ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรคแมลง และศัตรูข้าว ตลอดจนสารเคมีที่ใช้รมเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวในโรงเก็บการผลิตข้าวอินทรีย์นอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัยจากสารพิษ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนอีกด้วย จากการสำรวจข้อมูลโดยมูลนิธิสายใยแผ่นดิน พื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ลดลงจาก 219,309.66 ไร่ ในปี 2554 เหลือ 205,385.81 ไร่ ในปี 2555 และเพิ่มขึ้นเป็น 213,183.68 ไร่ ในปี 2556 ส่วนในปี 2557 เพิ่มขึ้นเป็น 235,523.35 ไร่ (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน, 2559ก: ระบบออนไลน์)

ภาพที่ 2 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย

ที่มา: มูลนิธิสายใยแผ่นดิน (2559ก: ระบบออนไลน์)

ในด้านของจำนวนฟาร์มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานในช่วงเวลาดังกล่าวได้ลดลงจาก 7,499 ฟาร์ม ในปี 2554 เป็น 7,189 ฟาร์ม ในปี 2555 และขยับเพิ่มขึ้นเป็น 9,281 ฟาร์ม ในปี 2556 และเพิ่มขึ้น 9,961 เป็นฟาร์ม ในปี 2557 โดยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน, 2559ข: ระบบออนไลน์)

ภาพที่ 3 ฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

ที่มา: มูลนิธิสายใยแผ่นดิน (2559ข: ระบบออนไลน์)

แหล่งปลูกข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยร้อยละ 80.0 เป็นพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดยโสธร จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดขอนแก่น และอีกร้อยละ 20.0 อยู่ในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดอุทัยธานี

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการทำเกษตรกรรมที่เพาะปลูกพืช ผัก ผลไม้เพื่อบริโภคในประเทศ และการส่งออกต่างประเทศ ในจังหวัดเชียงใหม่เน้นการผลิตสินค้าทางการเกษตรในรูปแบบของเกษตรอินทรีย์มีอยู่หลากหลายชนิด ซึ่งข้าวอินทรีย์เป็นอีกหนึ่งสินค้าทางการเกษตรอย่างหนึ่งที่มีการเพาะปลูกในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีศักยภาพสูงในการผลิต พืชผลทางการเกษตรที่มีคุณภาพสูง และเป็นไปตามแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2558 – 2561 ในการวางตำแหน่ง (Positioning) ในการเป็นเมืองแห่งเกษตรปลอดภัย (Northern Food Valley) เนื่องจากมีศักยภาพสูงในการผลิตแหล่งอาหาร พืชผัก ผลไม้เมืองหนาวที่โดดเด่นของประเทศ ซึ่งจะต้องมีการขับเคลื่อนในทุกภาคส่วน ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (แผนพัฒนาจังหวัด

เชียงใหม่) และสอดคล้องกับโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดให้มีโครงการเมืองเกษตรสีเขียว (Green Agriculture City) ที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศเพื่อสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแต่ละพื้นที่คือ พัฒนาพื้นที่ พัฒนาสินค้า และพัฒนาคนอย่างบูรณาการครบทุกภาคส่วน และมีการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายจากจังหวัด ที่มีศักยภาพและมีความโดดเด่นในการผลิตสินค้าเกษตรเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง รวม 6 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดเชียงใหม่ 2. จังหวัดหนองคาย 3. จังหวัดศรีสะเกษ 4. จังหวัดราชบุรี 5. จังหวัดจันทบุรี และ 6. จังหวัดพัทลุง โดยเป็นตัวแทนของจังหวัดต้นแบบในแต่ละภาคของประเทศ เพื่อผลักดันให้เป็นเมืองเกษตรสีเขียว และพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยสาระสำคัญของ 6 จังหวัดต้นแบบที่มีความโดดเด่นในการผลิตสินค้าทางการเกษตรโดยจะร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่จะพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียว ประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้มีกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่ดีเหมาะสม (Good Agricultural Practice) ให้ความสำคัญจากสารเคมีตกค้างในสินค้าเกษตร และใช้เทคโนโลยีสะอาดในการผลิตสู่เศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) หัวใจสำคัญของการพัฒนาเมืองเกษตรสีเขียว คือ 1. พัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย ปราศจากมลพิษรบกวน มีการจัดการของเสียอย่างเป็นระบบ 2. พัฒนาตัวสินค้าให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานด้านความปลอดภัย ไม่มีสารพิษตกค้าง มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต 3. พัฒนาคนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าที่มีคุณภาพ สามารถทำการผลิต และอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน (กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ม.ป.ป.: ระบบออนไลน์)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่หนึ่งในโครงการเมืองสีเขียว โดยในจังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์หลายกลุ่ม ในหลายพื้นที่อำเภอในพื้นที่อำเภอแม่แตงมีกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบอินทรีย์หลากหลาย เช่นการปลูกผักอินทรีย์ การเลี้ยงปลาอินทรีย์ และการปลูกข้าวอินทรีย์ ในอำเภอแม่แตงที่มีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีคุณภาพได้รับรองมาตรฐาน คือ ครูประทุม สุรียา ครูบัญญัติและสหกรณ์ดีเด่น ที่ได้ทำการปลูกข้าวอินทรีย์ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย และ กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้เริ่มทำการเกษตรอินทรีย์โดยการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยเริ่มก่อตั้ง ในปี 2540 โดยนายอนันต์ สมจักร ซึ่งเป็นแกนนำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านดอนเจียง แต่ทั้งนี้การปลูกข้าวอินทรีย์ในอำเภอแม่แตง ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควรและมีความเข้มงวดในการตรวจสอบรับรองว่าเป็นข้าวอินทรีย์อย่างแท้จริง ซึ่งไทยได้กำหนดมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ในปี 2543 และจัดตั้งสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) เพื่อเป็นองค์กรในการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานพืชอินทรีย์ โดยมีมาตรฐาน หลักการในการปลูกที่เกษตรกรต้องมีความรู้และความเข้าใจในทุกๆขั้นตอนของการเพาะปลูกแบบอินทรีย์ ตั้งแต่การเลือกพื้นที่ปลูก การเลือกพันธุ์ ไปจนถึงการเพาะปลูก การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวผลผลิต ตลอดจนการเก็บรักษา ให้เป็นไปตามหลักของเกษตรอินทรีย์

แต่ทั้งนี้ เกษตรกรยังประสบปัญหาในการปลูกข้าวอินทรีย์ ในด้านการดำเนินงานในด้านต่างๆ ตามมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์ และในการจัดการดำเนินงานโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ในงานวิจัยชิ้นนี้มีขอบเขตของการวิจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร
งานวิจัยชิ้นนี้จะทำการศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. ขอบเขตด้านพื้นที่
พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา
ศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. ทราบถึงปัญหาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้เพื่อจัดการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์ต่อไป

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ข้าวอินทรีย์ หมายถึง ข้าวที่มีกระบวนการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตตั้งแต่กระบวนการเตรียมการเพาะปลูก เช่นการเตรียมดิน การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และวัชพืช หรือสารควบคุมการเจริญเติบโตของข้าว โดยข้าวอินทรีย์จะเป็นข้าวที่ไม่มีการใช้สารเคมี โดยจะใช้วัสดุจากธรรมชาติทดแทนในการควบคุมวัชพืช และศัตรูพืช ทำให้ได้ข้าวที่ปลอดสารพิษ ของกลุ่มเกษตรกร อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หมายถึง มาตรฐานที่ได้มีการกำหนดขึ้นมาด้วยหน่วยงานที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อตรวจสอบ รับรองมาตรฐานในการผลิตข้าวของเกษตรกรอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีหลักเกณฑ์ตั้งแต่ระยะการปรับเปลี่ยนเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ การเลือกพันธุ์ข้าว การจัดการสภาพแวดล้อมในพื้นที่เพาะปลูกข้าว การจัดการดินและน้ำในการปลูกข้าว การจัดการศัตรูข้าว ตลอดจนการปนเปื้อน รวมทั้งวิธีการปฏิบัติในการเก็บเกี่ยวข้าว โดยจะมีหน่วยงานที่ทำการรับรองมาตรฐานเกษตร และตรวจสอบโดยผู้ประเมินของหน่วยงานที่ให้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เช่น สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) หรือ สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements หรือ IFOAM) เป็นต้น

ห่วงโซ่คุณค่า หมายถึง ห่วงโซ่ที่อธิบายถึงการทำงานในกิจกรรมในทุกๆ กิจกรรมของการผลิตข้าวอินทรีย์ตั้งแต่การรับวัตถุดิบ เช่นพันธุ์ข้าว จนผ่านวิธีการผลิต การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร การเพาะปลูกตลอดจนการเก็บเกี่ยว และส่งมอบให้ลูกค้าซึ่งในกิจกรรมของห่วงโซ่คุณค่าจะอธิบายถึงกิจกรรมหลัก และ กิจกรรมสนับสนุนในการปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

ทฤษฎีและการตรวจสอบเอกสาร

การศึกษา เรื่อง ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ผู้วิจัย
จึงได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแง่มุมต่างๆ กันดังนี้

1. ข้าวอินทรีย์
2. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์
3. ห่วงโซ่คุณค่า
4. การวิจัยเชิงคุณภาพ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดการวิจัย

ข้าวอินทรีย์

กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป) ข้าวอินทรีย์ (Organic rice) เป็นข้าวที่ได้จากการทำการเกษตรโดยการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ (Organic agriculture) หรือ Organic Farming) ซึ่งเป็นวิธีการผลิตที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีหรือสารสังเคราะห์ต่างๆ เช่น ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรคแมลงและศัตรูข้าวในทุกขั้นตอนการผลิตและในระหว่างการเก็บรักษาผลผลิต หากมีความจำเป็นจะใช้วัสดุทดแทนจากธรรมชาติและสารสกัดจากพืชที่ไม่มีพิษต่อคนหรือไม่มีสารพิษตกค้างปนเปื้อนในผลิตผลในดินและน้ำ ในขณะเดียวกันยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมทำให้ได้ข้าวอินทรีย์ที่มีคุณภาพดี ปลอดภัยจากอันตรายของสารตกค้างส่งผลให้ผู้บริโภคมีสุขอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดี

1. ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

มูลนิธิสายใยแผ่นดิน (2559ก: ระบบออนไลน์) ในปี 2558 สำนักงานปลัด กระทรวงพาณิชย์ ได้ให้การสนับสนุนให้มีการศึกษาภาพรวมของตลาดเกษตรอินทรีย์ไทยทั้งที่จำหน่ายในประเทศและการส่งออก และทำการสำรวจทัศนคติความเข้าใจของผู้บริโภคทั่วประเทศซึ่งทำให้สามารถจัดเก็บเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ไทยที่สามารถใช้ในการอ้างอิงได้ จากการศึกษาพบว่าตลาดสินค้าออร์แกนิก หรือสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยในปี 2557 มีมูลค่ารวม 2,331.55 ล้านบาท โดยแบ่งเป็น 1,181.10 ล้านบาท เป็นมูลค่าจากการส่งออก (77.9%) และจำนวน 514.45 ล้านบาทเป็น

มูลค่าจากการขายภายในประเทศ (22.06%) ในด้านของช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศช่องทางในการจัดจำหน่ายที่ใหญ่ที่สุดคือ โมเดิร์นเทรด (59.48%) รองลงมาคือร้านกรีน (29.47%) และร้านอาหาร (5.85%) ในช่องทางของการส่งออกนั้น ในปี พ.ศ.2557 ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญที่สุดของประเทศโดยมีมูลค่าสูงถึง 1,201.00 ล้านบาท/ปี คิดเป็นร้อยละ (66.1%) รองลงมาคือข้าวออร์แกนิก ซึ่งมีมูลค่าส่งออกประมาณ 552.25 ล้านบาท/ปี คิดเป็นร้อยละ(30.4%) โดยตลาดในการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ภูมิภาคยุโรปเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญที่สุดในทุกหมวดสินค้ารองลงมาคืออเมริกาเหนือ ส่วนตลาดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและอาเซียนเริ่มมีการเติบโตขึ้นตามลำดับ มุมตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีจุดจำหน่ายปลีก (sale point) สินค้าเกษตรอินทรีย์ ประมาณ 251 แห่ง โดยช่องทางโมเดิร์นเทรด ซึ่งมีอยู่ 8 บริษัท 171 จุดจำหน่ายเป็นช่องทางที่มีจำนวนมากที่สุดมีสินค้าเกษตรอินทรีย์ 150 – 1,500 รายการ ในจุดจำหน่ายมีมูลค่าการขายรวม 306 ล้านบาท / ปี รองลงมาคือช่องทางร้านกรีน ซึ่งมีจุดจำหน่าย 33 แห่งมีรายการสินค้าเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 229 รายการ มียอดขายรวม 151.62 ล้านบาท/ปี

ราคาข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพันธุ์ข้าว พื้นที่เพาะปลูก และเทคนิคของการปลูก ดังนั้นการขยายพื้นที่การปลูกข้าวอินทรีย์นั้นต้องเน้นการให้โอกาสเกษตรกรปรับเปลี่ยนและเรียนรู้เป็นลำดับโดยเริ่มจากการปลูกข้าวปลอดสารพิษเพื่อไปสู่การผลิตข้าวมาตรฐานอินทรีย์หรือข้าวอินทรีย์เต็มรูปแบบโดยสามารถจำแนกลำดับขั้นผลิตผลในระดับต่างๆ กันดังนี้

1. ข้าวปลอดสารพิษ หมายถึงข้าวที่ไม่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และวัชพืช ซึ่งถือว่าเป็นข้าวฤดูแรกที่มีการเริ่มไม่ใช้สารเคมีในขั้นตอนการผลิตโดยเมื่อนำไปตรวจสอบยังพบปริมาณสารเคมีในผลผลิตข้าวเนื่องจากยังคงมีปริมาณสารเคมีสะสมในสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะในดินและน้ำที่ใช้ปลูกข้าว
2. ข้าวปฐมอินทรีย์ หมายถึงข้าวที่ได้จากแปลงข้าวที่เริ่มผลิตข้าวอินทรีย์ โดยมีการทำการเกษตรอินทรีย์เป็นบางส่วนนับเป็นข้าวในฤดูกาลผลิตต่อๆ มาโดยปริมาณสารเคมีสะสมในดินและน้ำจะเริ่มลดลง
3. ข้าวอินทรีย์ปรับเปลี่ยน หมายถึง ข้าวจากแปลงข้าวที่เริ่มปลูกข้าวอินทรีย์ ทั้งแปลงเป็นปีแรก และยังไม่ผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการจากกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งแต่งตั้งโดยสำนักงานมาตรฐานอินทรีย์
4. ข้าวมาตรฐานอินทรีย์หรือข้าวอินทรีย์เต็มรูปแบบ หมายถึง ข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการตรวจสอบรับรอง จากคณะกรรมการจากกลุ่มผู้บริโภคซึ่งแต่งตั้งโดยสำนักงานมาตรฐานอินทรีย์แล้ว ว่าผลผลิตไม่มีการปนเปื้อนของสารเคมี

2. ตลาดเกษตรอินทรีย์ในตลาด AEC

กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรฯ (ม.ป.ป.) แนวโน้มของความนิยมในสินค้าเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มเติบโตขึ้นเนื่องจากผู้บริโภคหันมาใส่ใจกับสุขภาพ อนามัย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมาเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพมากขึ้น แม้จะมีราคาจำหน่ายที่สูงกว่าสินค้าโดยทั่วไปส่งผลให้พื้นที่ทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ขยายตัวตามไปด้วย สถาบันวิจัยเกษตรอินทรีย์ (The Research Institute of Organic Agriculture: FiBL) และสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement) รายงานจากการสำรวจใน 154 ประเทศทั่วโลกใน ปี 2552 ที่มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์รวม 232.35 ล้านไร่ โดยแบ่งตามภูมิภาคของโลกพบว่าเขตโอเชียเนีย (กลุ่มประเทศและหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก) มีพื้นที่ในการทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.7 ของพื้นที่ทั้งหมดรองลงมาคือทวีปยุโรปและลาตินอเมริกา ร้อยละ 24.8 และ ร้อยละ 23.0 ตามลำดับและทวีปเอเชีย ร้อยละ 9.6 เมื่อมองลงมาเกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคเอเชียเมื่อเทียบกับทวีปอื่นๆ แล้วอาจจะมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ไม่มากแต่มีอัตราการขยายตัวที่น่าสนใจโดยในเอเชียมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 32.38 ล้านไร่ หรือขยายตัวร้อยละ 5.9 และผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 731,322 ราย หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 80.7 ซึ่งประเทศที่มีการขยายตัวที่น่าสนใจคือประเทศจีนและประเทศอินเดีย เมื่อมองลงมาในกลุ่มประเทศในอาเซียนมีประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่น่าจับตามองเนื่องจากเป็นแหล่งผลิต และส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญของโลก ซึ่งจากข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพิ่มขึ้นเป็น 1.03 ล้านไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 57.9 ส่วนสัดส่วนของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ต่อพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 1.22 จากที่เคยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.71 ในปีก่อนหน้า โดยในประเทศไทยมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์มากเป็นอันดับ 3 รองจากประเทศอินโดนีเซีย และ ประเทศฟิลิปปินส์ โดยไทยมีสัดส่วนของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ร้อยละ 17.9 ของพื้นที่เกษตรอินทรีย์อาเซียนทั้งหมดโดยการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. เกษตรอินทรีย์แบบพึ่งพาตนเอง การทำการเกษตรอินทรีย์แบบพึ่งตนเองในลักษณะนี้โดยส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตรแบบพื้นที่บ้านที่ไม่ได้มีการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานอิสระ เกษตรกรที่ทำการเกษตรในลักษณะนี้ทำการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักและอาจมีผลผลิตส่วนเกินที่จำหน่าย

2. เกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐานการเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐาน เกษตรกรที่ทำการเกษตรในลักษณะนี้ มีการทำการเกษตรที่มีผลผลิตเหลือสำหรับการขายโดยอาจจำหน่ายผลผลิตทั้งใน ระบบการตลาดทั่วไป และการตลาดทางเลือก เกษตรกรที่ทำการเกษตรในลักษณะนี้การขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะมีแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจมาช่วยเสริมกับแนวคิด

และเทคนิคการผลิตประกอบกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตจากเกษตรกรในกลุ่มนี้จึงสามารถจำหน่ายออกไปยังต่างประเทศได้โดยเกษตรกรผู้ผลิตเกือบทั้งหมดจะเป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งเข้าร่วมในโครงการเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการโดยภาคเอกชน โดยเกษตรกรจะต้องจัดการการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และมีการรับประกันการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

กรีนเนท และมูลนิธิสายใยแผ่นดิน เป็นหน่วยงานที่ได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2541 พบว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีการผลิตมากเป็นอันดับหนึ่งคือข้าวมีสัดส่วนร้อยละ 66.5 รองลงมาคือผัก มีสัดส่วนร้อยละ 13.0 และพืชไร่ มีสัดส่วนร้อยละ 11.1 ทั้งนี้ ปริมาณการผลิตข้าวอินทรีย์ของประเทศมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี 2550 จากวิกฤตอาหารที่ส่งผลให้ราคาข้าวมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างมากซึ่งนับเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เกษตรกรหันไปสนใจในการขยายการปลูกข้าวแบบเดิม (แบบเคมี) ในขณะที่ปริมาณการผลิตผักอินทรีย์และพืชไร่อินทรีย์ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามกระแสความนิยมบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติที่ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรหันมาสนใจในการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ส่วนในด้านของตลาดเกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปี 2553 โดยกระแสการตื่นตัวด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค ในการเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ และปลอดภัยต่อสุขภาพจนทำให้ธุรกิจอาหารสุขภาพเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

วิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงปี 2541 ส่งผลให้ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ประสบกับสภาวะชะงักไปช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งอย่างไรก็ตามตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์เริ่มฟื้นตัวอีกครั้งตั้งแต่ปี 2546 เมื่อมีการจัดประชุมนานาชาติเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) และองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization – FAO) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สำคัญอื่น ๆ ที่ทำให้การขยายตัวของตลาดเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น เช่นการใช้ตรารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งทำให้ผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์สามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างสินค้าเกษตรอินทรีย์กับสินค้าเกษตรทั่วไปได้ และผู้ประกอบการเริ่มมองเห็นแนวโน้มทิศทางของตลาดเกษตรอินทรีย์จึงเริ่มมีการเปิดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในซูเปอร์มาร์เก็ตต่างๆ โดยแม้ในภาคเกษตรอินทรีย์ของไทยที่จะยังมีขนาดเล็กแต่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยสินค้าที่ส่งออกมากที่สุดคือข้าวอินทรีย์ประมาณร้อยละ 80 มีตลาดส่งออกสำคัญได้แก่สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกาออสเตรเลีย และฮ่องกง รองลงมาคือพืชผักอินทรีย์ เช่น หน่อไม้ฝรั่งตลาดส่งออกไปยังญี่ปุ่นออสเตรเลีย และผลไม้อินทรีย์ เช่น ลำไย มะม่วง สับปะรด และลองกอง เป็นต้นผู้ส่งออกสินค้าอาหารของไทยมีศักยภาพในการขยายตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ซึ่งปัจจัยที่เกื้อหนุนที่

สำคัญ คือความต้องการทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในประเทศที่มีการบังคับใช้ระเบียบสินค้าอินทรีย์ ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพในการขยายกำลังการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการขยายพื้นที่การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์

ในด้านของนโยบายของภาครัฐบาลที่มีต่อการเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมารัฐบาลไทยมีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนการเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนามาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ทัดเทียมกับมาตรฐานของสากลโดยในปี 2550 รัฐบาลได้บรรจุให้เกษตรอินทรีย์เป็นหนึ่งในวาระแห่งชาติมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2551 - 2554) โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือกระทรวงพาณิชย์รับผิดชอบด้านยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากลได้มีการดำเนินการพัฒนาผู้ประกอบการสินค้าเกษตรอินทรีย์การขยายตลาดสินค้าอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศการสร้างมูลค่าสินค้าอินทรีย์และผลิตภัณฑ์อำนวยการความสะดวกทางการค้า

นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันมีนโยบายการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และเกษตรทางเลือกภายใต้นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรเป็นการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมภายในระยะเวลา 4 ปี เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์โดยกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการตามแผนและส่งเสริมตลาดสินค้าอินทรีย์ ระยะ 4 ปี โดยมีเป้าหมายคือการเป็นศูนย์กลางสินค้าเกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคอาเซียนโดยการดำเนินการผ่านโครงการต่างๆ ที่ประกอบด้วย โครงการสร้างพื้นฐานเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ โครงการสร้างเครือข่าย (network) สินค้าเกษตรอินทรีย์ในอาเซียน โครงการความร่วมมือสินค้าเกษตรอินทรีย์กับอาเซียน และโครงการสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางสินค้าเกษตรอินทรีย์ เช่น การศึกษา งานแสดงสินค้า วัตถุประสงค์การผลิตและการตลาด เพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็น AEC ในปี 2558 เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน ทั้งด้านการผลิต และการตลาด โดยให้ความสำคัญกับมาตรฐานรับรองเกษตรอินทรีย์ของแต่ละประเทศหรือระดับระหว่างประเทศ

ในด้านของการทำการตลาด ผู้ประกอบการและผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงมาตรฐานรับรองกระทรวงพาณิชย์มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนและการพัฒนามาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มีความทัดเทียมมาตรฐานสากล และทำการส่งเสริมการขายโดยการสร้างความตระหนักรู้ความเข้าใจโดยเฉพาะสำหรับผู้บริโภคในประเทศให้เข้าใจถึงความแตกต่างของคุณลักษณะของสินค้าทั่วไป (Conventional product) สินค้าจากธรรมชาติ (Natural Product) และสินค้าเกษตรอินทรีย์และจดจำภายใต้ตรา Organic Thai Produce โดยมีกลุ่มเป้าหมายตลาดระดับ Hi-end และ Niche market สำหรับผู้ที่ใส่ใจสุขภาพเป็นพิเศษด้วยและกระทรวงพาณิชย์มีเป้าหมายให้ประเทศไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของโลกที่มีมูลค่าประมาณ 54,900 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

เติบโตสูงกว่าร้อยละ 20 ต่อปี ซึ่งคาดการณ์ว่าปี 2554 คาดว่าไทยจะมีมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ประมาณ 132 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 โดยใช้นโยบาย 4 บวก 2 (4+2) ซึ่งนโยบาย 4 แรก เป็นสิ่งที่ได้ดำเนินการอยู่แล้วและจะพัฒนาในการดำเนินการต่อไป คือ

1. การอบรมให้ความรู้และพัฒนาผู้ประกอบการสินค้าเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด
 2. การทำธุรกิจเกษตรอินทรีย์ การขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
 3. การส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์
 4. การอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและการค้า
- ส่วนอีก 2 นโยบายที่จะดำเนินการเพิ่มเติม คือ

1. การส่งเสริมให้มีการบริโภคสินค้าดังกล่าวภายใน ประเทศให้มากขึ้น
2. ผลักดันให้ไทยเป็นผู้เชื่อมโยงการผลิตและการค้าของสินค้าเกษตรอินทรีย์อาเซียนสู่ตลาดโลกโอกาสของประเทศ

ประเทศไทย นอกจากการเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์แล้วเน้นด้านความร่วมมือกับประเทศในอาเซียนโดยไม่มองว่าเป็นคู่แข่งจะทำให้ประเทศไทยมีโอกาสจากที่ให้ประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนเป็นฐานการผลิตโดยการเป็นที่ปรึกษา และการเป็นผู้ให้การรับรอง (Certified body) ซึ่งหากสามารถทำให้มาตรฐานทางด้านเกษตรอินทรีย์ของไทยเป็นมาตรฐานอาเซียนจะช่วยทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเกษตรอินทรีย์ โดยในปัจจุบันการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ถือว่าประเทศไทยเป็นผู้นำในอาเซียนแต่ยังต้องมุ่งเน้นการทำตลาดมากขึ้นนอกจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะเป็น “ศูนย์กลางออร์แกนิก” (Organic Hub)

โดยสรุปนโยบายของกระทรวงพาณิชย์ในการสร้างศักยภาพเกษตรอินทรีย์ไทยเชิงพาณิชย์ เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นการพัฒนา และสนับสนุนสินค้าเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยการสนับสนุนความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มีการควบคุมคุณภาพเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลระหว่างประเทศอาเซียน และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยี และประสบการณ์ด้านการเกษตรอินทรีย์เพื่อบรรลุเป้าหมายของการเป็นศูนย์กลางด้านการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์สู่ตลาดโลก

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

มูลนิธิสายใยแผ่นดิน (2559ค: ระบบออนไลน์) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นเกณฑ์ข้อกำหนดขั้นต่ำที่เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตาม และเป็นหลักเกณฑ์ที่หน่วยงานที่ให้การรับรองจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจประเมินการผลิตให้การรับรองฟาร์มที่ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานนั้นๆ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นการสะท้อนการผลิตและการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรได้พัฒนายกระดับความสามารถในการทำการผลิตและแปรรูปตั้งนั้นมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จึงไม่ใช่มาตรฐานที่หยุดนิ่งไม่เปลี่ยนแปลงแต่สามารถมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์ในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีการพัฒนา โดยข้อกำหนดสามารถสรุปมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มีดังนี้

1. ระบบนิเวศการเกษตร

ในระบบการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์นั้น ระบบนิเวศต้องเอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมซึ่งเกษตรกรผู้ผลิตจะต้องดำเนินการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพและสภาพนิเวศท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ เพื่อให้พืชและสัตว์สามารถที่อยู่อาศัยได้อย่างเพียงพอนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ความหลากหลายในทางชีวภาพแล้วเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์ยังจำเป็นต้องมีมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างจริงจังซึ่งในการการอนุรักษ์ดินจะครอบคลุมตั้งแต่การป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การอัดแน่นของหน้าดิน สภาพของดิน และการเสื่อมสภาพของดินจากสาเหตุต่างๆ ส่วนในด้านการอนุรักษ์น้ำเป็นแนวทางของการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า ป้องกันไม่ให้เกิดน้ำเสียหรือปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ การหมุนเวียนนำมาใช้ใหม่โดยอาจจะมีแนวทางในการดำเนินการโดยการเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน การออกแบบวิธีและระยะเวลาของการเพาะปลูกอย่างเหมาะสม การใช้วิธีการให้น้ำที่มีประสิทธิภาพตลอดจนการออกแบบวางแผนการทำการเกษตรโดยคำนึงถึงเงื่อนไขข้อจำกัดของทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในท้องถิ่น

2. การปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์

ในการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์เกษตรกรผู้ผลิตควรเริ่มต้นจากการเตรียมแผนการปรับเปลี่ยนที่ชัดเจนโดยการปรับเปลี่ยนดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับข้อกำหนดของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยอาจจะปรับเปลี่ยนส่วนเกษตรกรรมทั้งหมดเข้าสู่เกษตรอินทรีย์พร้อมกันหรือค่อยๆทำการปรับเปลี่ยนบางส่วนของเกษตรกรรมเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ก็ได้ โดยแผนของการปรับเปลี่ยนจะต้องระบุถึงขั้นตอนและระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนทั้งหมดเข้าสู่เกษตรอินทรีย์รวมทั้งการจัดแยกระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์และไม่ใช้เกษตรอินทรีย์ออกจากกัน ซึ่งในข้อกำหนดของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในแต่ละมาตรฐานอาจกำหนดระยะเวลาของการปรับเปลี่ยนแตกต่างกันไปซึ่งในช่วงระยะปรับเปลี่ยนนี้อาจใช้เวลา ตั้งแต่ 12 - 36 เดือนซึ่งช่วงระยะเวลาของการปรับเปลี่ยนนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละมาตรฐานซึ่งเกษตรกรสามารถทำการเพาะปลูกหรือทำการผลิตตามปกติแต่จะต้อง

เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และผลผลิตที่ผลิตขึ้นมานั้นจะไม่สามารถใช้ตรา
รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้ (บางมาตรฐาน อาจมีข้อกำหนดให้ใช้ตรารับรองมาตรฐานระยะ
ปรับเปลี่ยนได้)

3. การผลิตพืช

ในระบบการปลูกพืช เกษตรกรผู้ผลิตควรเลือกปลูกพืชที่หลากหลายชนิดและพันธุ์เพื่อช่วย
สร้างความสมดุลและความยั่งยืนของระบบนิเวศนอกจากนี้การปลูกพืชหลากหลายพันธุ์ยังเป็น
การช่วยรักษาความหลากหลายของพันธุกรรมพืชไว้อีกด้วย ในการปลูกพืชควรจะมีการปลูกพืชที่
หมุนเวียน โดยมีพืชที่เป็นปุ๋ยพืชสดรวมอยู่ด้วย เช่น พืชตระกูลถั่วและพืชที่มีระบบรากลึก โดย
จัดระบบการปลูกพืชให้มีพืชคลุมดินอยู่ตลอดทั้งปีสำหรับเมล็ดพันธุ์พืชและการขยายพันธุ์ได้มี
มาตรฐานข้อกำหนดที่ต่างกันออกไปตามแต่ละมาตรฐาน แต่โดยหลักการทั่วไปสำหรับเมล็ดพันธุ์และ
การขยายพันธุ์จะมีข้อกำหนดให้เลือกใช้พันธุ์พืช (เมล็ด กิ่งพันธุ์ ต้นกล้า) ที่ผลิตในระบบการเกษตร
แบบอินทรีย์ แต่ในกรณีที่ไม่สามารถหาเมล็ดพันธุ์เกษตรอินทรีย์ได้ บางมาตรฐานอาจมีข้อยกเว้นให้
ใช้เมล็ดพันธุ์ทั่วไป

4. การจัดการดิน และธาตุอาหาร

การจัดการดินที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของระบบเกษตรอินทรีย์ในการ
ปรับปรุงดินและการบริหารจัดการดินและธาตุอาหารมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของ
ดินรวมถึงการจัดการให้มีธาตุอาหารอย่างเพียงพอกับพืชที่เพาะปลูก และเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน
โดยการสร้างกลไกของการหมุนเวียนธาตุอาหารในการเกษตรการจัดการให้มีการหมุนเวียนธาตุอาหาร
ในดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ปุ๋ยธาตุอาหาร ทั้งจากหินแร่ธาตุ หรือปุ๋ยอินทรีย์และอินทรีย์วัตถุ

5. การป้องกันกำจัดศัตรูพืช

การทำเกษตรอินทรีย์เน้นการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในระบบเกษตรอินทรีย์เน้นการจัดการ
ศัตรูพืชโดยชีววิธีและวิธีกลเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสมดุลของระบบนิเวศการเกษตรที่ทำให้
พืชที่เพาะปลูกพัฒนาภูมิคุ้มกันต้านทานโรคและแมลง สภาพแวดล้อมของการทำการเกษตรที่ทำให้
ไม่เอื้ออำนวยต่อการระบาดของโรคและแมลง เมื่อการป้องกันไม่เพียงพอเกษตรกรผู้ผลิตจึงอาจใช้
ปัจจัยการผลิตสำหรับควบคุมและกำจัดแมลงศัตรูพืชซึ่งกำหนดอนุญาตไว้ในมาตรฐาน

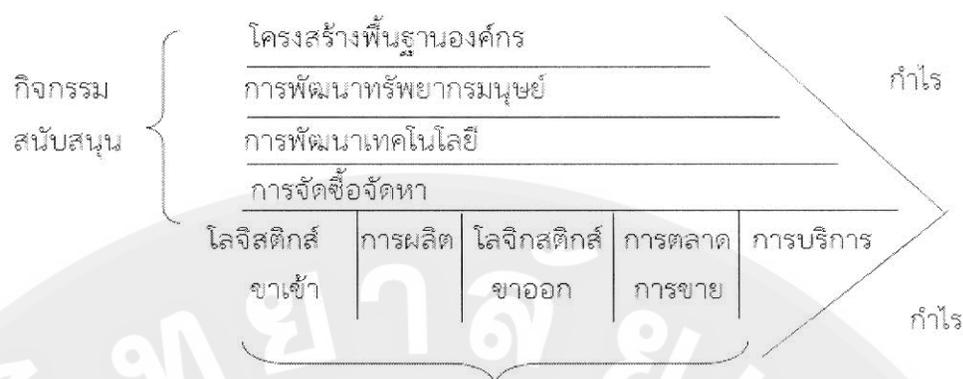
6. การป้องกันมลพิษ การปนเปื้อน และการปะปน

การทำเกษตรอินทรีย์เกษตรกรผู้ผลิตควรมีมาตรการในการป้องกันมิให้ดินและผลผลิตที่ได้
จากการเกษตรอินทรีย์ปนเปื้อนจากมลพิษ สารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตรที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้
ในระบบเกษตรอินทรีย์ซึ่งรวมถึงโลหะหนักและมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนรวมทั้งมี
มาตรการในการลดการปนเปื้อน เช่นการทำแนวกันชนรอบแปลงเกษตรอินทรีย์ที่มีพื้นที่ติดกับแปลง
เกษตรเคมีที่มีการใช้สารเคมีต้องห้าม หรือการทำบ่อพักน้ำ และมีการบำบัดน้ำด้วยชีววิธีก่อนที่จะนำ

นำมาใช้ในแปลงปลูกพืชเกษตรอินทรีย์รวมถึงการทำความสะอาดเครื่องมือทางการเกษตรที่อาจปนเปื้อนสารเคมีต้องห้ามก่อนนำมาใช้ในแปลงเกษตรอินทรีย์ซึ่งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แต่ละแห่งอาจมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการแนวกันชน (buffer zone) ที่แตกต่างกันโดยอาจมีการกำหนดทั้งระยะห่างระหว่างแปลงเกษตรอินทรีย์กับแปลงเกษตรเคมีหรือการปลูกพืช หรือการจัดทำสิ่งปลูกสร้างที่เป็นแนวป้องกันการปนเปื้อนในพื้นที่แนวกันชนที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีการกำหนดเกณฑ์แนวกันชนขั้นต่ำไว้ในมาตรฐานซึ่งหน่วยงานที่ให้การรับรองอาจจะพิจารณาให้เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องมีการจัดการแนวกันชนเพิ่มเติมจากข้อกำหนดขั้นต่ำ โดยการพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ในแต่ละแห่งในขั้นตอนของการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปผู้ผลิต-ผู้ประกอบการต้องมีการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์โดยป้องกันไม่ให้วัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ปะปนกันกับวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์หรือสัมผัสกับปัจจัยการผลิต หรือสารต้องห้ามต่างๆ ที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน

ห่วงโซ่คุณค่า

โซ่คุณค่า (Value Chain) เป็นแนวคิดของ Michael E. Porter เขียนไว้ในหนังสือ Competitive Advantage (Porter, 1985) เป็นแนวคิดที่ช่วยในธุรกิจการทำความเข้าใจถึงบทบาทของแต่ละหน่วยงานปฏิบัติการว่าสามารถมีส่วนช่วยเหลือให้องค์กรธุรกิจสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้าอย่างไร แนวคิดนี้แบ่งกิจกรรมภายในองค์กร เป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมหลัก (Primary Activities) และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) โดยกิจกรรมทุกประเภทมีส่วนในการช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการของธุรกิจซึ่งองค์ประกอบของกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่าของ Michael E. Porter มีองค์ประกอบดังนี้

กิจกรรมหลัก
ภาพที่ 4 แบบจำลองพื้นฐานของห่วงโซ่คุณค่าตามแนวความคิด
 ของ Michael E. Porter

ที่มา: อภิชา ประกอบแสง (2555)

1. กิจกรรมหลัก

1.1 โลจิสติกส์ขาเข้า (Inbound Logistics)

เป็นกิจกรรมการรับวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ (Raw Materials) จากผู้จัดหาวัตถุดิบ (Suppliers) ซึ่งรวมไปถึงการจัดเก็บในสถานที่จัดเก็บเพื่อรอการเบิกจ่ายใช้ในสายงานการผลิต เพื่อดำเนินการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ (Operations) โดยกิจกรรมโลจิสติกส์ขาเข้าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน และการรับวัตถุดิบ (Material Handling) การเก็บรักษา และเบิกจ่ายวัตถุดิบ (Warehousing and Storage) การควบคุมและดูแลยอดคงเหลือของวัตถุดิบ (Inventory Control) การจัดตารางการรับวัตถุดิบ (Vehicle Scheduling) การส่งคืนวัตถุดิบให้แก่ซัพพลายเออร์ (Return Material to Suppliers) เป็นต้น

1.2 การปฏิบัติการ/การผลิต (Operations)

เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบเป็นสินค้า หรือบริการหรืออาจเรียกว่าการผลิต (Production) กิจกรรมเกี่ยวกับการแปลง (Transforming) วัตถุดิบไปเป็นผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต (Machining) การบรรจุหีบห่อ (Packaging) การบำรุงรักษาอุปกรณ์การผลิต (Equipment Maintenance) การทดสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Testing) เป็นต้น

1.3 โลจิสติกส์ขาออก (Outbound Logistics)

เมื่อกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบเป็นผลิตภัณฑ์เสร็จเรียบร้อยแล้วก็มีขั้นตอนของการส่งมอบสินค้าไปยังลูกค้าต่างๆ ในโซ่อุปทานโรงงานผลิตจากต้นน้ำจนไปถึงลูกค้าซึ่งเป็นปลายน้ำรวมถึง

กิจกรรมเกี่ยวกับการรวบรวม (Collecting) เก็บรักษา (Storing) และส่งมอบ (Distributing) ผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้า เช่น การเก็บรักษาและเบิกจ่ายผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป (Finished Goods การจัดตารางการส่งสินค้า (Scheduling Transportation) การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดส่งสินค้า (Delivery Operations) เป็นต้น

1.4 การตลาดและการขาย (Marketing and Sales)

เป็นการวิเคราะห์ถึงความต้องการลูกค้าเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนกิจกรรมเกี่ยวกับการขายผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้า เช่น การโฆษณา (Advertising) การส่งเสริมการขาย (Promotion) การขายการเสนอราคา (Quoting) การเลือกผู้จัดจำหน่าย (Selecting Supplier) การสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้จัดจำหน่าย (Channel Relations) การตั้งราคา (Pricing) เป็นต้น

1.5 การบริการ (Service)

การให้บริการลูกค้าไม่ใช่เป็นเพียงแค่กิจกรรมแต่เป็นผลกระทบต่อกิจกรรมอื่นๆ ของโลจิสติกส์ การตัดสินใจทั้งหมดเกี่ยวกับโลจิสติกส์มาจากความต้องการที่จะให้บริการเพื่อลูกค้ารวมถึงการบริการหลังการขายถือเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างมาก เช่น Samsung จะมีสำนักงานให้บริหารของ Samsung ตั้งอยู่ทั่วโลกเพื่อให้บริการลูกค้า

จากห่วงโซ่คุณค่าของกิจกรรมหลักเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันตั้งแต่การรับเข้าของวัตถุดิบจนไปถึงบริการหลังการขายจะเห็นได้ว่ากระบวนการต่างๆ นั้น ทุกขั้นตอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการแข่งขันของบริษัทเพื่อการสร้างคุณค่าและบริการในตัวสินค้าและช่วยเพิ่มกำไรจากการดำเนินงานโดยในกิจกรรมหลักก็ยังมีกิจกรรมที่คอยสนับสนุนกิจกรรมหลักประกอบด้วย 4 กิจกรรม

2. กิจกรรมสนับสนุน

2.1 โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร (Firm Infrastructure)

ประกอบด้วยปัจจัยและระบบสนับสนุน (Support System) การดำเนินงานองค์กร เช่น การเลือกทำเลที่ตั้งโรงงาน และสำนักงาน การเงิน ปัจจัยสนับสนุนการผลิต และรวมทั้งความรู้ความสามารถในการดำเนินงานขององค์กร

2.2 การบริหารทรัพยากรบุคคล (Human Resource Management)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนที่สำคัญมากส่วนหนึ่งเพราะธุรกิจหรือองค์กรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ การบริหารทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย การสรรหาบุคคล (Employee Recruiting) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมการฝึกอบรม (Training) ให้กับพนักงาน การประเมินผลงานและจ่ายค่าตอบแทนคัดสรรพนักงานที่มีคุณภาพ

2.3 การวิจัยและพัฒนา (Research & Development)

ได้แก่ การพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Management) โดยมุ่งการศึกษาค้นคว้าวิจัย นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีความสามารถแข่งขันกับคู่แข่งอื่นได้ เช่น Samsung จะให้ความสำคัญกับแผนก R&D (Research and Development) เป็นอย่างมากโดยมีการจัดตั้ง สถาบันวิจัยทั่วโลกเพื่อเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2.4 การจัดหา/จัดซื้อ (Procurement)

ประกอบด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัยทรัพยากรสำหรับการดำเนินงาน การจัดหา/จัดซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิตรวมถึงการเจรจากับคู่ค้าและสร้างความพันธมิตรกับ Suppliers เพื่อการจัดซื้อวัตถุดิบและเครื่องจักร

กิจกรรมหลักข้างต้นจะทำงานประสานงานกันได้ดีจนก่อให้เกิดคุณค่าได้นั้นจะต้องอาศัย กิจกรรมสนับสนุนทั้ง 4 กิจกรรมซึ่งได้แก่ โครงสร้างองค์กร (Firm Infrastructure) ได้แก่ ระบบบัญชี ระบบการเงิน การบริหารจัดการ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) การพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) และการจัดหา (Procurement) นอกจากนี้ กิจกรรมสนับสนุนจะทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมหลักแล้ว กิจกรรมสนับสนุนยังจะต้องทำหน้าที่ สนับสนุนซึ่งกันและกันอีก

ในประเทศไทยได้มีผู้ที่ทำการศึกษาในเรื่องของห่วงโซ่คุณค่าตามแนวความคิดของ Michael E. Porter อย่างมากมายเพื่อที่นำแนวความคิดนี้ไปปรับประยุกต์ใช้กับธุรกิจหรือองค์กรของตนซึ่ง แนวคิดของห่วงโซ่คุณค่าที่ทำการศึกษาศึกษาให้ความหมายของห่วงโซ่คุณค่า ดังนี้

ศตวรรษ สกิตเพียรศิริ (ม.ป.ป.: ระบบออนไลน์) ได้ให้ความหมายของห่วงโซ่คุณค่าว่าเป็น แนวคิดที่ช่วยธุรกิจในการทำความเข้าใจถึงบทบาทของแต่ละหน่วยงานปฏิบัติการว่าจะมีส่วน ช่วยเหลือให้องค์กรธุรกิจก่อกำเนิดคุณค่าให้แก่ลูกค้าอย่างไร โดยคุณค่าที่บริษัทสร้างขึ้นวัดได้โดยการ พิจารณาว่าผู้บริโภคยินยอมที่จะจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการของบริษัทมากน้อยเพียงใดแนวคิดนี้ แบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรม คือกิจกรรมหลัก (Primary Activities) และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นทุกประเภทมีส่วนในการช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือ บริการของบริษัทในด้านของกิจกรรมหลักจะไปประกอบไปด้วย 5 กิจกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การผลิตหรือสร้างสรรค์สินค้าหรือบริการ การตลาดและการขนส่งสินค้าหรือบริการไปยังผู้บริโภคซึ่ง กิจกรรมหลักจะมีกระบวนการทำงาน และประสานงานกันได้ดีจนทำให้เกิดคุณค่าต่อสินค้า หรือ บริการของธุรกิจได้นั้นจะต้องอาศัยกิจกรรมสนับสนุน ทั้ง 4 กิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่คอยสนับสนุน การดำเนินงานของธุรกิจ และนอกจากกิจกรรมสนับสนุนจะทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมหลักแล้ว กิจกรรมสนับสนุนยังทำหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอีกด้วย และจะเห็นได้ว่าระบบสารสนเทศจะเป็น องค์ประกอบหนึ่งในห่วงโซ่คุณค่า ในส่วนของการพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในการวางแผน

การดำเนินงานการตัดสินใจ และการควบคุม โดยจะต้องทำหน้าที่สนับสนุนเชื่อมต่อกิจกรรมในทุกๆ องค์ประกอบของห่วงโซ่คุณค่า เป็นการสร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขันของธุรกิจหรือองค์กรใน วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขัน Porter ยังแนะนำในการแยกกิจกรรมดู ประสิทธิภาพของบริษัทเพื่อการพัฒนาและความสามารถในการแข่งขันใช้การดูจุดแข็งจุดอ่อนของ บริษัทในการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์และข้อเสนอแนะ การจัดการห่วงโซ่คุณค่ามีองค์ประกอบสองอย่างที่มีบทบาทที่สำคัญได้แก่การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain management หรือ SCM) และ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (Customer relationship management หรือ CRM)

การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain management: SCM) นั้นจะเป็นแนวคิดที่มอง ในเรื่องของการนำเข้าวัตถุดิบ การผลิต และการส่งออกจะช่วยให้ธุรกิจตัดสินใจได้ว่าทรัพยากรหรือ วัตถุดิบใดที่ควรส่งเข้ามาในห่วงโซ่คุณค่าด้วยปริมาณเท่าใด มีวิธีการจัดการหรือบริหารอย่างไรเพื่อ แปลงให้เป็นสินค้าหรือบริการได้ตามที่ลูกค้าต้องการและจะส่งสินค้าไปให้ลูกค้าได้อย่างไรมี กำหนดการการส่งเป็นอย่างไรการตรวจติดตามและควบคุมการส่งสินค้า

การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (Customer relationship management: CRM) เป็นการช่วยเหลือ ในการพบปะกับลูกค้าทั้งในส่วนของการขายการตลาดและโฆษณาบริการหลังการขายและทำให้ลูกค้า มีความจงรักภักดีซื่อสัตย์กับผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันมีซอฟต์แวร์ที่ช่วยจัดการเกี่ยวกับลูกค้าสัมพันธ์โดยที่ ซอฟต์แวร์จะเก็บข้อมูลลูกค้าประวัติการซื้อของลูกค้าข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสินค้าใหม่ เป็นต้น

เอกกมล เอี่ยมศรี (ม.ป.ป.: ระบบออนไลน์) ให้ความหมายของห่วงโซ่คุณค่าว่า เป็นเครื่องมือ กลยุทธ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์กิจกรรมภายในบริษัท โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อการพัฒนาคุณค่าและ เพิ่มประสิทธิภาพให้สูงสุดสามารถลดต้นทุนการผลิตหรือค่าใช้จ่ายของบริษัทได้หรือมีความได้เปรียบ ในด้านการแข่งขันเมื่อเทียบกับคู่แข่ง โดยการมองเข้าไปภายในกิจกรรมหลักของบริษัททุก กระบวนการเพื่อหาจุดเสียเปรียบและจุดที่เป็นอุปสรรคในการทำงาน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นและเปรียบเทียบศักยภาพและประสิทธิภาพกับคู่แข่งเป็นระยะ เพื่อหาจุดบกพร่อง ต่างๆโดยทำการแก้ไขไปเรื่อยๆ จนบริษัทมั่นใจว่าสามารถมีความได้เปรียบเหนือคู่แข่งในเรื่องใดโดย สามารถวิเคราะห์ในข้อได้เปรียบในการแข่งขันคือด้านค่าใช้จ่ายและด้านข้อได้เปรียบในการแข่งขัน

บูรณะศักดิ์ มาตหมาย (2552) ได้ให้ความหมายของห่วงโซ่คุณค่าว่า เป็นกระบวนการจัดการ กิจกรรมที่เปลี่ยนปัจจัยนำเข้า (input) ให้เป็นผลิตผล (output) เป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกัน เพื่อจุดมุ่งหมายในการผลิตหรือการบริการให้แก่ลูกค้าทั้งภายในและภายนอกองค์กร กระบวนการ แบ่งออกเป็น 2 กระบวนการคือ การบวนการสร้างคุณค่า และกระบวนการสนับสนุนโดยในโมเดลห่วง โซ่คุณค่าของ Porter นี้จะเน้นกิจกรรมหลักและกิจกรรมรองที่เพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า/บริการของ บริษัท ทั้งนี้บริษัทอาจนำระบบสารสนเทศในกิจกรรมเหล่านั้นมาสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

ดังนั้น โมเดลนี้จึงให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการแข่งขันประเภทของกิจกรรมที่ทำภายในองค์กรและเรียกกิจกรรมเหล่านี้ว่า “กิจกรรมที่มีมูลค่า” โดยที่

มูลค่า (Value) ที่องค์กรสร้างขึ้นวัดจากจำนวนของลูกค้าที่เต็มใจจะซื้อสินค้า หรือบริการ ถ้ามูลค่าที่สร้างขึ้นเกินกว่าต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมเหล่านั้น ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันองค์กรจะต้องทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าคู่แข่ง หรือดำเนินงานในลักษณะที่สร้างความแตกต่าง

โซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) ของหน่วยงานจึงหมายถึง ระบบของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงกันโดยความเชื่อมโยงนั้น หมายถึงเมื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งจะมีผลกระทบต่อต้นทุนหรือประสิทธิผลของกิจกรรมอื่นด้วย ความเชื่อมโยงของกิจกรรมต่างๆ จึงต้องมีการเปรียบเทียบในการทำงานของแต่ละกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อองค์กร โดยการเปรียบเทียบนั้น องค์กรสามารถเปรียบเทียบด้วย 2 หลักวิธีคือ 1. การทำให้ต้นทุนในการผลิตและบริการต่ำกว่าคู่แข่ง และ 2. การทำให้สินค้าและบริการขององค์กรมีความแตกต่างจากคู่แข่ง แต่ทั้งนี้ไม่ว่าองค์กรจะดำเนินการเปรียบเทียบในลักษณะใดแต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรที่สร้างมูลค่าส่งมอบให้แก่ลูกค้าและลูกค้าตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการซึ่งในการสร้างคุณค่าในการเพิ่มผลผลิตขององค์กรมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงส่วนประกอบสำคัญของการดำเนินการสร้างคุณค่าดังนี้ คือ 1. วัฒนธรรมองค์กร 2. ทักษะบุคคล 3. ภาวะผู้นำ 4. กระบวนการต่างๆ ภายในองค์กร 5. การลงทุนในเทคโนโลยี และ 6. ความร่วมมือ

เอกวินิต พรหมรักษา (2555) ให้ความหมายของห่วงโซ่คุณค่าว่าองค์กรจะดำเนินการสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้าได้อย่างไรและเป็นการเชื่อมโยงของกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร โดยคุณค่าที่สร้างขึ้นสามารถวัดได้โดยการพิจารณาว่าลูกค้ายินยอมที่จะจ่ายเงินซื้อสินค้าหรือบริการขององค์กรมากน้อยเพียงใดซึ่งได้แบ่งกิจกรรมขององค์กร ออกเป็น 2 กิจกรรมคือกิจกรรมหลัก และกิจกรรมสนับสนุน โดยกิจกรรมภายในกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนมีส่วนในการช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการของบริษัทโดยเครื่องมือห่วงโซ่คุณค่านั้นเป็นการจัดการที่มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้า ในการบวนการผลิตในแต่ละกิจกรรมย่อมสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ไม่ว่าจะในทางตรงหรือทางอ้อมเชื่อมโยงแต่ละกิจกรรมทำให้ทราบถึงแหล่งที่มาของกระบวนการสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์นั้นๆ สามารถทำให้เกิดความแตกต่างในผลิตภัณฑ์ขององค์กร ดังนั้นแนวคิดห่วงโซ่คุณค่าคือการเพิ่มความได้เปรียบเชิงแข่งขันของธุรกิจภายใต้กรอบของกลยุทธ์การแข่งขันแบ่งเป็น 2 กลยุทธ์ใหญ่ๆ คือการเป็นผู้นำทางด้านต้นทุนและการสร้างความแตกต่างโดยการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่ามีกระบวนการ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์กิจกรรม คือการเริ่มระบุกิจกรรมที่จะดำเนินการส่งมอบสินค้าหรือบริการ
2. การวิเคราะห์คุณค่า คือการวิเคราะห์คุณค่าของแต่ละกิจกรรม คือการวิเคราะห์กิจกรรมที่องค์กรพิจารณาว่ามีความจำเป็นและแนวทาง หรือกระบวนการที่จะทำอย่างไร อะไรที่องค์กรจำเป็นต้องทำเพิ่มและอะไรเป็นคุณค่าสูงสุดที่ลูกค้าต้องการจากองค์กร
3. การประเมินผลและการวางแผน คือการที่องค์กรจำเป็นต้องประเมินว่าจะมีมูลค่าการเปลี่ยนแปลงจากการเพิ่มคุณค่างบไปสินค้าหรือบริการอย่างไรและจากนั้นจึงทำการวางแผนสำหรับกระทำเหล่านั้น

การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าตามแนวคิดของ UNIDO

การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าตามแนวคิดของ UNIDO คือเครื่องมือที่ช่วยทำให้เข้าใจแนวโน้มของอุตสาหกรรม จากการศึกษาที่เข้ามาส่งผลต่อการดำเนินงานของอุตสาหกรรมโดยมีตอนในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมและการพัฒนาดังนี้

ขั้นที่ 1 การเลือกและการจัดลำดับความสำคัญของห่วงโซ่คุณค่าเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่นำมาซึ่งการตัดสินใจที่จะพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า

ขั้นที่ 2 การอธิบายแผนภาพของห่วงโซ่คุณค่าเพื่อทำความเข้าใจลำดับของกิจกรรมปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ และ ความสัมพันธ์ในห่วงโซ่คุณค่า ระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในแต่ละกิจกรรมและความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในห่วงโซ่คุณค่า ตั้งแต่ก่อนการผลิต ไปสู่กระบวนการผลิต และการตลาดในการวิเคราะห์ 1. เริ่มจากการวาดผังโครงสร้างการไหลในห่วงโซ่ที่ทำการศึกษา 2. เมื่อได้ผังโครงสร้างแล้วอาจจะกำหนดจุดที่จะเข้าไปทำการศึกษาอาจใช้เครื่องมือ คือ การวิเคราะห์ SWOT ที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ความสามารถทางเทคนิคของห่วงโซ่คุณค่า เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านเทคนิคในด้านต่างๆ ของห่วงโซ่คุณค่า ได้แก่ 1. ระบบการผลิตและเครื่องมือ 2. การประเมินผลของเทคนิค 3. อธิบายถึงเทคนิคที่จำเป็นต้องทำการพัฒนา

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ประสิทธิภาพทางด้านเศรษฐกิจและการแข่งขัน โดยการเปรียบเทียบกับคู่แข่ง โดยอาจจะวิเคราะห์คู่แข่งที่ทำการเปรียบเทียบ กลยุทธ์ที่กำลังดำเนินการ และยังไม่ได้ดำเนินการ ต้นทุนที่เกิดขึ้น กำไรจากการเจรจาต่อรอง และ การสร้างมูลค่าเพิ่มการวิเคราะห์สภาพภายนอกของการแข่งขัน การวิเคราะห์โดยใช้ตัวเลขทางเศรษฐกิจ

ขั้นที่ 5 การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาสำหรับห่วงโซ่คุณค่าที่เลือก เช่นการกำหนดกลยุทธ์ในการตลาด การผลิต หรือตัวสินค้า

ขั้นที่ 6 การดำเนินการตามกลยุทธ์

ขั้นที่ 7 การตรวจสอบและการประเมินผล United Nations Industrial Development Organization, UNIDO (2009)

สรุป ในมุมมองของผู้วิจัยจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่าตามแนวความคิดของ Michael E. Porter และผู้ที่ทำการศึกษาเรื่องห่วงโซ่คุณค่าสรุปได้ว่าห่วงโซ่คุณค่าคือเครื่องมือที่ช่วยในการสร้างคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการขององค์กรซึ่งเป็นการเชื่อมโยงของแต่ละส่วนขององค์กรที่มีความสามารถในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นจาก

กิจกรรมหลักที่ประกอบด้วย

1. โลจิสติกส์ขาเข้า
2. กระบวนการผลิต
3. โลจิสติกส์ขาออก
4. การตลาดและการขาย
5. การบริการ

กิจกรรมสนับสนุน ประกอบด้วย

1. โครงสร้างพื้นฐานองค์กร
2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
3. การพัฒนาเทคโนโลยี
4. การจัดซื้อจัดหา

ซึ่งในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่านั้นองค์กรจะต้องมองลงไปภายในองค์กรในทุกๆ ภาคส่วนว่า มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไรบ้างจะมีแนวทางวิธีแก้ไขปัญหาและสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นอย่างไรโดยเครื่องมือห่วงโซ่คุณค่านั้น เป็นตัวกรอบพื้นฐานของการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรว่าจะใช้กลยุทธ์ใดโดยแบ่งออกเป็น 1. การสร้างความได้เปรียบทางด้านต้นทุน และ 2. การสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งขึ้นโดยการวัดประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่านั้นจะวัดจากความพึงพอใจของลูกค้าที่จะเต็มใจในการจะจ่ายเงินเพื่อสำหรับซื้อสินค้าหรือบริการขององค์กรเมื่อเทียบกับคุณค่าที่ลูกค้าได้ และปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการพิจารณาในการสร้างคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการคือ 1. วัฒนธรรมองค์กร 2. ทรัพยากรบุคคล 3. ภาวะผู้นำ 4. กระบวนการต่างๆ ภายในองค์กร 5. การลงทุนในเทคโนโลยี 6. ความร่วมมือเมื่อทั้งกิจกรรมหลักที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร้รอยต่อ และกิจกรรมสนับสนุนที่คอยสนับสนุนกิจกรรมหลักและสนับสนุนในตัวกิจกรรมสนับสนุนเองและเมื่อจะมีการสร้างคุณค่าให้ตัวสินค้าหรือบริการให้เพิ่มขึ้นปัจจัย ทั้ง 6 ที่กล่าวมาข้างต้นมีประสิทธิภาพการดำเนินการสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการขององค์กรก็จะประสบความสำเร็จทำให้องค์กรเติบโตหรือสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้

แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

สภางค์ จันทวานิช (2548) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพคือ การหาข้อเท็จจริงโดยการพิจารณา สภาพแวดล้อมจากความเป็นจริงในทุกมิติเพื่อหาความสัมพันธ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นโดยวิธีการนี้จะให้ความสนใจข้อมูลด้านของความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมหรืออุดมการณ์นอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งจะใช้เวลาในการลงภาคสนามติดตามสำรวจในระยะเวลาที่ยาวนาน โดยการใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักที่มักจะใช้ในการรวบรวมข้อมูลและเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยโดยการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวมโดยการมองจากหลายแง่มุม
2. เป็นการศึกษาในระยะยาวและเจาะลึก
3. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
4. คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกวิจัย
5. ใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย

1. การใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

เมื่อใดที่นักวิจัยควรจะต้องใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและมีวิธีการใช้อย่างไร ซึ่งศาสตร์แต่ละอย่างต้องการวิธีการวิจัยที่แตกต่างกันตามเนื้อหาความรู้ของศาสตร์นั้นๆ นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นตัวกำหนดวิธีการวิจัยแล้ว เมื่อนักวิจัยมีความกระจำงในสองประเด็นนี้แล้วจึงพิจารณาต่อไปว่าวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีไว้ใช้เมื่อใด

1. เมื่อต้องการสร้างสมมติฐานหรือทฤษฎีใหม่ๆตลอดจนข้อเท็จจริงใหม่จากที่เคยรู้กันมาแต่เดิม และเมื่อต้องการสร้างทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ของศาสตร์สำหรับสภาพที่ยังขาดทฤษฎีของตนเอง
2. เมื่อต้องการศึกษากระบวนการ ของปรากฏการณ์สังคมว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรจากระยะเวลาหนึ่งไปยังอีกระยะเวลาหนึ่ง
3. เมื่อต้องการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในระดับลึกซึ่งถึงความหมายของปรากฏการณ์นั้นๆ
4. เมื่อทำการวิจัยในสังคมที่มีผู้ไม่รู้หนังสือและผู้มีการศึกษาชั้นต่ำมาก
5. เมื่อต้องการทำวิจัยในเรื่องที่มีลักษณะเป็นนามธรรม
6. เมื่อต้องการข้อมูลระดับลึกมากมาประกอบการตัดสินใจในการวางแผนปฏิบัติงาน
7. เมื่อทำการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม

2. การเตรียมตัวลงพื้นที่ภาคสนาม

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ขั้นตอนเริ่มแรกของการวิจัยคือการเตรียมตัวทำงานลงพื้นที่ภาคสนามซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก โดยพื้นที่ที่จะลงไปศึกษานั้นขึ้นอยู่กับบริบทที่จะทำการศึกษาไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านในชนบท ชุมชนเมือง กลุ่มนักศึกษา หรือกลุ่มประชากรตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีขั้นตอนของการลงพื้นที่ในภาคสนามในการเก็บข้อมูลข้อการวิจัยเชิงคุณภาพคือ

1. การเลือกพื้นที่ที่จะทำการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ก่อนว่าพื้นที่ที่จะทำการศึกษานั้นเหมาะสมหรือไม่สามารถที่จะตอบปัญหาของการวิจัยได้หรือไม่ โดยดูถึงโอกาสความเป็นไปได้ที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลที่ไม่วิเคราะห์ไปและการเลือกผู้ให้ข้อมูล ซึ่งในบางครั้งการสังเกตอาจจะไม่เพียงพอ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเลือกผู้สามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุด

2. การแนะนำตัว ในการลงพื้นที่วิจัยในภาคสนามสิ่งที่ผู้วิจัยพึงควรปฏิบัติคือการแนะนำตัวเองเพื่อเป็นการบอกกับผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์อะไรโดยมีข้อควรปฏิบัติ ดังนี้

- 2.1 บอกกับคนในพื้นที่ที่ลงภาคสนามว่า ผู้วิจัยมาทำอะไร

- 2.2 บอกกับคนในพื้นที่ที่ลงภาคสนามว่า ผู้วิจัยจะใช้เวลาเท่าไร แล้วผู้ที่สัมภาษณ์จะเสียเวลาเท่าไร ซึ่งต้องให้สิทธิ์กับผู้สัมภาษณ์ว่าจะยอมให้ทำการวิจัยหรือไม่

- 2.3 บอกว่าจะนำข้อมูลสิ่งที่ได้สิ่งที่ค้นพบเอาไปทำอะไร

- 2.4 บอกถึงสาเหตุที่เลือกพื้นที่นี้ในการศึกษา

- 2.5 บอกผลที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะได้จากการวิจัยของผู้วิจัย

3. การสร้างความสัมพันธ์ เมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในภาคสนามแล้วการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เข้าไปศึกษาจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำมากขึ้นโดย เช่น ผู้วิจัยที่ไปพักอาศัยอยู่กับชาวบ้านเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ข้างต้นที่ดีที่สุด ผู้วิจัยควรร่วมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนที่จัดขึ้นถ้าไม่เข้าร่วมแล้วจะทำให้ชาวบ้านขาดความศรัทธาและไม่ตรี

4. การเริ่มทำงาน ประกอบด้วยส่วนใหญ่ๆ 2 ส่วน คือ การทำแผนที่และการเลือกตัวอย่าง แต่ในที่นี้จะพูดถึงการเลือกตัวอย่างในการเลือกตัวอย่างคือการตัดสินใจว่าผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลอะไรที่ไหนและจะเลือกทำอะไรอย่างไรหนก่อนโดยคำนึงถึงในแง่ของ เวลา สถานที่ คน เหตุการณ์

3. การสังเกต

การสังเกตเป็นวิธีการหาข้อเท็จจริงโดยแต่ละสาขาวิชาก็มีหลักการวิธีการในการสังเกตที่แตกต่างกันออกไปโดยการสังเกตคือการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นอย่างไรและกำหนดไว้

อย่างมีระเบียบวิธีเพื่อทำการวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งอื่นโดยประเภทของการสังเกตแบ่งได้ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม บางครั้งเรียกกันว่าการสังเกตภาคสนามหรือการสังเกตเชิงคุณภาพโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมคือการที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้ที่ถูกศึกษา มีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกัน โดยข้อดีของการสังเกตแบบนี้คือจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่แท้จริงเนื่องจากผู้ถูกศึกษาจะไม่รู้ว่ากำลังถูกสังเกต

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมหรือการสังเกตโดยตรงเป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยจะเฝ้าสังเกตอยู่วงนอกมักจะใช้ในกรณีที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกรบกวนจากตัวผู้สังเกต โดยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมสามารถเก็บข้อมูลในระยะที่สั้นกว่าและประหยัดงบประมาณมากกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วมแต่ไม่อาจจะเก็บข้อมูลได้ละเอียดสมบูรณ์เท่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ในการลงพื้นที่ของผู้วิจัยเพื่อที่จะทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมโดยสิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นคือ

1. การกระทำ
2. แบบแผนการกระทำ
3. ความหมายสิ่งที่กระทำ
4. ความสัมพันธ์
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน
6. สภาพสังคม

4. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการศึกษาที่ใช้กันโดยทั่วไปในแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์โดยเป็นการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ถามและผู้ตอบภายใต้กฎเกณฑ์และวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสนทนาที่มีจุดมุ่งหมาย ในการสัมภาษณ์นั้นมีหลายประเภทโดยเฉพาะในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งอาจจะใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือสัมภาษณ์เป็นกลุ่มใช้เวลาอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประเภทของการสัมภาษณ์โดยแบ่งออกได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสัมภาษณ์ในลักษณะนี้คล้ายกับการใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลและเป็นวิธีที่ใช้ค่อนข้างง่ายสำหรับนักสัมภาษณ์ เพราะคำถามต่างๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นประกอบการสัมภาษณ์ล่วงหน้าไว้แล้วจึงเป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามตายตัว

2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์นี้เป็นวิธีการที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นแบบที่มักจะคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็น

การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบการสัมภาษณ์แบบนี้มีความยืดหยุ่นมากเพราะมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ไปเรื่อยๆ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการอื่นๆ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น นอกเหนือจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นวิธีการเบื้องต้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยอาจจะใช้วิธีการอื่นๆ ที่ใช้ในการวิจัย เช่น อาจจะใช้แบบสำรวจ แบบสอบถาม เป็นต้น ซึ่งยังมีข้อมูลอีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจในการวิจัยเชิงคุณภาพได้เช่นเดียวกันนอกเหนือจากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมในภาคสนามแล้ว ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ข้อมูลจากเอกสาร เช่นเอกสาร สถิติ ตัวเลข และข้อมูลหลักฐานต่างๆ ที่มีอยู่ในการใช้ข้อมูลเอกสารนั้น สามารถจำแนกได้เป็นหลายประเภท ซึ่งจะจำแนกตามที่มาของเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง

เอกสารชั้นต้น คือเอกสารที่เป็นข้อมูลหลักฐานโดยตรงถือเป็นต้นฉบับเช่น จดหมายเหตุ บันทึก ประกาศ หรือกฎหมาย

เอกสารชั้นรอง คือข้อมูลหลักฐานที่มีใช้ได้มาโดยตรงจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์หนึ่งๆ แต่ได้มาจากแหล่งอื่นเช่น ได้มีผู้รวบรวมไว้แล้วนำมาวิเคราะห์เสนอหรืออ้างอิง

ข้อมูลเอกสารเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมากมายแต่ผู้วิจัยก็ต้องอดทนเพราะข้อมูลเหล่านี้มักใช้เวลาในการตรวจสอบและวิเคราะห์ตีความและที่สำคัญคือผู้วิจัยจำเป็นจะต้องหาเอกสารให้ได้เสียก่อน

การใช้อุปกรณ์ช่วยรวบรวมข้อมูลโดยในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยมักจะใช้อุปกรณ์ด้านโสตทัศนศึกษา ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่นกล้องถ่ายรูป หรือ เทปบันทึกเสียง เหตุผลที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องจะใช้อุปกรณ์เหล่านี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์ไม่ตกหล่นเนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถที่จะจดบันทึกรายละเอียดที่เกิดขึ้นได้ทันที

6. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการลงพื้นที่ภาคสนามของผู้วิจัย เมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วขั้นตอนที่สำคัญที่จะต้องกระทำต่อไปคือการตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยในขั้นแรกผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้อาจเพียงพอหรือยังและข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมมานั้นได้ตอบต่อปัญหาของการวิจัยหรือไม่ถ้าได้ข้อมูลที่ตรงกันจะต้องตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ในการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าโดยมีการตรวจสอบด้านต่างๆ ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย
3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี
4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลและทำการตรวจสอบข้อมูลแล้วขั้นตอนต่อมาที่มีความยากและความสำคัญต่อการวิจัยเชิงคุณภาพของผู้วิจัยเป็นอย่างมากคือการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษาจากข้อมูลที่ได้มักจะไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์หรือถ้ามีการใช้ก็ไม่ได้ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเป็นวิธีวิเคราะห์หลักแต่จะเป็นข้อมูลเสริมโดยการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นมีอยู่ 3 วิธีคือ

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือวิธีการตีความการสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น
2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดข้อมูล คือวิธีการที่การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ การจำแนกแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 แบบใช้ทฤษฎี คือการจำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่งๆ โดยมีแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนกโดยรายละเอียดของการจำแนกมีดังนี้

- 1) การกระทำ
- 2) กิจกรรม
- 3) ความหมาย
- 4) ความสัมพันธ์
- 5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- 6) สภาพสังคม

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลที่จะทำการวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล ผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ตามประเภทที่สัมพันธ์ตามกับผู้วิจัยได้พบเห็น

2.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูลคือการใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นเหตุการณ์มีความเริ่มเป็นนามธรรมมากขึ้นการใช้วิธีการเปรียบเทียบในการวิเคราะห์แบบเปรียบเทียบมี 4 ขั้นตอนคือ

- 1) เปรียบเทียบกับเหตุการณ์
- 2) ประมวลประเภทของข้อมูลและคุณลักษณะ

- 3) ขยายวงของการเปรียบเทียบแล้วเลือกเฟ้นเหตุการณ์ที่เป็นกุญแจสำคัญ
- 4) สร้างข้อสรุป

8. การเขียนรายงาน

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยมาโดยลำดับจนเสร็จสิ้นแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายที่จะต้องทำคือ การเขียนรายงานผลการวิจัยเพื่อเสนอผลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยได้ว่าค้นพบความจริง หรือได้ความรู้ใหม่ๆ ประการใดบ้างซึ่งการเขียนรายงานนั้นแตกต่างจากการเขียนเรียงความหรือบทความอื่นๆ ทัวไป เพราะจะต้องทำการเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือสร้างจินตนาการในลักษณะต่างๆ กันไป การเขียนรายงานวิจัยนั้นจะต้องรายงานไปตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ และอีกประการหนึ่งคือผู้วิจัยจำเป็นต้องเขียนให้อ่านเข้าใจง่าย รู้เรื่อง ใช้ภาษาง่ายๆ ซึ่งการเตรียมตัวในการเขียนรายงานการวิจัยมีดังนี้

ขั้นแรก การเตรียมเนื้อหาของรายงานซึ่งต้องมีสาระเนื้อหาที่ครบถ้วนตามเนื้อหาของ การวิจัยซึ่งจะต้องครอบคลุมในประเด็นเหล่านี้คือ

1. ปัญหาของเรื่องที่ทำการศึกษา
2. กระบวนการวิจัย เช่นการออกแบบการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ผลที่จะได้รับจากการวิจัย
4. ความของผลการวิจัย

ขั้นที่สอง คือการกำหนดประเภทของผู้อ่านจะทำให้ผู้วิจัยเขียนรายงานกำหนดแนวทางที่ใช้ ในการสื่อสารได้ว่าจะใช้ถ้อยคำภาษาประเภทใด

ขั้นที่สาม คือการวางเค้าโครงร่างของรายงาน จะทำให้ผู้วิจัยเขียนรายงานได้ง่ายยิ่งขึ้น

จากแนวคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถนำมาสรุปถึงขั้นตอนของการวิจัยเชิงคุณภาพได้ ตามรูปภาพที่ 5 ดังนี้

ภาพที่ 5 สรุปขั้นตอนแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

ที่มา: จากการสรุปการวิจัยเชิงคุณภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จำเนียร บุญมาก และ จุริภรณ์ อุทธิ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด โดยในการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัญหาความต้องการของผู้บริโภคต่อบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์อินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด 2. ศึกษารูปแบบบรรจุภัณฑ์ของคู่แข่งในตลาดข้าวกล้องอินทรีย์ และ 3. พัฒนาค้นแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์ฯ โดยเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่ทำการเก็บข้อมูลจำนวน 385 ราย และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จำนวน 2 ราย

โดยวิธีการศึกษาของงานวิจัยได้แบ่งพื้นที่ในการศึกษาออกเป็น 3 พื้นที่ ได้แก่ บริเวณตลาดนัดที่สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด มีการจำหน่ายข้าวกล้องอินทรีย์ จำนวน 5 แห่ง คือ 1) ตลาดในโรงเรียนดาราวิทยาลัย 2) ตลาดในโรงเรียนปรินส์รอยแยลวิทยาลัย 3) ตลาดนัดเจเจอิมบุญ 4) ตลาดในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ 5) หมู่บ้าน Land and House สาขาแม่โจ้ 2. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด 3. ตลาดรวมโชค ห้างสรรพสินค้า ได้แก่ บิ๊กซี โลตัส ริมปิง และกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ใช้ทำการศึกษได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรจุข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด จำนวน 2 ท่าน และ 2) ผู้บริโภคที่เคยบริโภคข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์ฯ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 385 คน โดยทำการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้ที่เคยบริโภคข้าวกล้องอินทรีย์ตามแต่ละช่องทางการจัดจำหน่ายหลัก

ของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด รวมทั้ง กำหนดสัดส่วนในการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่มีความหลากหลายมากขึ้นโดยได้แบ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสถานที่คือ ตลาดโรงเรียนดาราวิทยาลัย จำนวน 48 ชุด ตลาดในโรงเรียนปิ่นสร้อยผลแยลส์วิทยาลัย จำนวน 48 ชุด ตลาดนัดเจเจอิมบิญา จำนวน 96 ชุด ตลาดในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 145 ชุด และตลาดในหมู่บ้าน Land and House สาขาแม่โจ้ จำนวน 48 ชุด รวมทั้งหมด 385 ชุด โดยเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีอยู่ 2 ส่วนคือ 1) แบบสัมภาษณ์ซึ่งใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ปฏิบัติงานหน้าที่เกี่ยวกับการบรรจุข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด และ 2) แบบสอบถามซึ่งใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริโภคที่เคยบริโภคข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) การเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละช่องทางในการจัดจำหน่ายหลักของสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่รวบรวม โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้แก่บทความเกษตรอินทรีย์ จากสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด บทความจากสำนักงานมาตรฐานเกษตรและอาหารแห่งชาติ บทความจากศูนย์วิจัยสิริกไทย บทความจากสมาคมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะอยู่ในภายใต้แนวคิดและในการออกแบบสร้างบรรจุภัณฑ์นั้นผู้วิจัยได้มีแนวคิดขั้นตอนในการดำเนินการคือ 1) ทำการมูตบอร์ด (Mood Board) คือการสร้างแรงบันดาลใจในการออกแบบชิ้นงาน 2) ประชุมนำเสนอให้ทางสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย 3) เขียนรายงานการประชุมว่าพบเจออุปสรรคอะไรบ้าง 4) สร้างแนวคิดบรรจุภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ 5) ร่างภาพ (Sketch) โดยใช้ปากกาและดินสอ 6) ประชุมนำเสนอให้ทางสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด เพื่อหาผลสรุป 7) เขียนรายงานสรุป

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 51-61 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และมีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท ส่วนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติหน้าที่บรรจุข้าวกล้องอินทรีย์ เป็นเพศหญิง 2 คน อายุ 39 ปี และ 29 ปี ตามลำดับโดยปัญหาในปัจจุบันจากผู้บริโภคพบว่า

วัสดุที่ใช้ในการบรรจุเป็นถุงพลาสติกใสมีลักษณะเนื้อบางถุงมีความเปราะง่ายเกิดรอยร้าวได้ง่ายทำให้บรรจุภัณฑ์ไม่มีความแข็งแรงไม่มีความสมบูรณ์ของตัวบรรจุภัณฑ์ไม่มีฉลากที่สกรีนลงบนถุงบรรจุภัณฑ์ใช้พื้นที่มากเกินไปทำให้มองเห็นเมล็ดข้าวกล้องอินทรีย์ไม่ชัดเจนว่ามีสิ่งแปลกปลอมหรือไม่ และการเก็บรักษาเก็บรักษาได้ไม่นานและพบว่ามิมอดอาศัยอยู่ในถุงบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องอินทรีย์ด้วย

ผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรจุข้าวกล้องอินทรีย์ พบว่าวัตถุดิบ คือข้าวกล้องอินทรีย์เป็นวัตถุดิบที่เสีย ง่ายเพราะเนื่องจากข้าวกล้องอินทรีย์ไม่ได้รับสารกันมอดและแมลงทำให้ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน มีมอดที่ทำความเสียหายต่อข้าวกล้องอินทรีย์รวมทั้งมีฝุ่นและกากข้าวที่เกิดจากการทะของมอด ด้าน ฤงบรรจุภัณฑ์พบว่าวัสดุที่ใช้บรรจุเป็นถุงพลาสติกเนื้อใสบางเมื่อนำมาบรรจุข้าวกล้องแล้วถุงเปราะ ง่ายเกิดรอยร้าวได้ ด้านเครื่องมือที่ใช้บรรจุพบว่า เป็นเครื่องซีลเพื่อปิดผนึกปากถุง ปัญญาที่พบคือการ ปิดผนึกปากถุงด้วยวิธีการนี้เมื่อทำการเปิดแล้วจะทำให้ข้าวกล้องเก็บไว้ได้ไม่นานเนื่องจากมีอากาศอยู่ ภายในถุง ซึ่งช่วยในการเจริญเติบโตของมอดก่อให้เกิดความเสียหายแก่ข้าวกล้อง ด้านการเก็บรักษา ผลผลิตพบว่า เมื่อผู้บริโภคได้เก็บรักษาข้าวกล้องอินทรีย์แต่เนื่องจากภายในถุงมีมอดอยู่ เมื่อได้รับ ออกซิเจนทำให้มอดทำลายสร้างความเสียหายต่อข้าวกล้องอินทรีย์ได้

จากผลการศึกษาด้านความต้องการของผู้บริโภคด้านความต้องการด้านบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้อง อินทรีย์ของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด พบว่าส่วนใหญ่ผู้บริโภคจะบริโภคข้าวอินทรีย์ 1 มื้อต่อวันโดยการนำไปผสมกับข้าวอื่นๆ ก่อนการบริโภคและด้านความต้องการของผู้บริโภคต่อ รูปแบบบรรจุภัณฑ์การเก็บข้าวกล้องอินทรีย์ของผู้บริโภคเมื่อเปิดถุงข้าวกล้องอินทรีย์จะใส่กล่อง พลาสติกผู้บริโภคนิยมข้าวกล้องอินทรีย์ที่มีการบรรจุด้วยระบบสุญญากาศและน้ำหนักของข้าว อินทรีย์ควรบรรจุถุงละ 1 กิโลกรัม ฉลากบรรจุภัณฑ์ควรเป็นการพิมพ์ฉลากลงบนถุงบรรจุภัณฑ์และ ควรวางในแนวตั้งและลวดลายหรือรูปภาพบนฉลากมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ด้านความ ต้องการในปัจจุบันของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการบรรจุข้าวกล้องอินทรีย์สรุปได้ดังนี้ ในด้านของวัตถุดิบ เมล็ดข้าวต้องมีความสมบูรณ์มีลักษณะเรียวยาวมีจมูกข้าวและมีเยื่อหุ้มเมล็ดเป็นข้าวที่แห้งไม่มีความชื้น หรือขึ้นรา ผลิตโดยกระบวนการเกษตรอินทรีย์ ความต้องการในปัจจุบันของบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้อง อินทรีย์พบว่ามีความต้องการที่จะบรรจุถุงแบบสุญญากาศเนื่องภายในภายในถุงไม่มีออกซิเจนเพื่อ ยับยั้งการเติบโตของมอดเปลี่ยนถุงเป็นถุงแบบบรรจุระบบสุญญากาศเนื่องจากถุงมีความหนาทนทาน มากและรักษาคุณภาพของข้าวกล้องอินทรีย์ได้ด้วย และควรเปลี่ยนเครื่องมือปิดผนึกปากถุงเป็น เครื่องแพ็คแบบสุญญากาศโดยในมุมมองของผู้ศึกษางานวิจัยชิ้นนี้มีความคิดเห็นว่าเป็นงานวิจัยที่ น่าสนใจเนื่องจาก ด้านตัวบรรจุภัณฑ์เป็นอีกจุดหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคมีความสนใจในตัวสินค้าจากการ รับรู้ทางประสาทการมองเห็น โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาผู้ทำการศึกษาศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ กับแนวคิดของห่วงโซ่คุณค่าในกิจกรรมหลักในส่วนของการตลาดและการขายโดยการทำตัวบรรจุ ภัณฑ์ให้เป็นที่ถูกใจของผู้บริโภคสามารถสื่อสารสินค้าคุณลักษณะรายละเอียดต่างๆของสินค้าได้อย่าง ชัดเจนทำให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานวิจัยที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้

ฉัฐยา ดวงสุวรรณ (2553) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานของ อุตสาหกรรมข้าวไทยเนื่องจากการแข่งขันในตลาดข้าวที่รุนแรงมากขึ้นและข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มี ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศจากการส่งออก ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์โดยมุ่ง

ศึกษาระบบและบทบาทของแต่ละสมาชิกรวมถึงปัญหาหรือข้อขัดแย้งในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมข้าวไทย พิจารณาการสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบของอุตสาหกรรมข้าวไทยสร้างกลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานและประเมินผลการดำเนินงาน ด้านประสิทธิภาพและความพึงพอใจขอบเขตของการศึกษาโดยใช้ห่วงโซ่อุปทานศึกษาตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ 1. ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี 2. ตัวแทนโรงสีข้าวในจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และจังหวัดนครสวรรค์ 3. กลุ่มสุดท้ายคือ ตัวแทนผู้ค้าส่งรายใหญ่ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ทำให้ทราบถึงระบบและบทบาทของแต่ละสมาชิกในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมข้าวไทยและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าว โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการเป็นแนวทางของสมาชิกที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ได้เรียนรู้และพัฒนาระบบในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมข้าวไทยให้เกิดประสิทธิภาพอีกทั้งข้อมูลที่ได้ยังเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้มีการนำแนวคิดต่างๆ มาใช้ในทบทวนวรรณกรรมดังนี้ 1. แนวคิดการจัดการห่วงโซ่อุปทาน 2. มาตรการจัดการห่วงโซ่อุปทาน 3. แนวคิดการจัดการห่วงโซ่คุณค่า 4. ห่วงโซ่อุปทานข้าวไทยในปัจจุบัน 5. การสร้างมูลค่าเพิ่มอุตสาหกรรมน้ำตาลไทย กรณีศึกษาน้ำตาลมิตรผล 6. งานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานซึ่งการทบทวนวรรณกรรมนั้น ทำให้ทราบแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยใช้กรณีศึกษาเพื่อเป็นต้นแบบและแนวทางในการสร้างห่วงโซ่คุณค่าเพื่อเพิ่มมูลค่า และประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมข้าวไทย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานของข้าวไทย และใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบเทคนิคเดลฟาย (Delphi Method) จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อความเที่ยงตรงแน่นอนของข้อมูลที่ได้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์และข้อมูลที่มีคุณภาพปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาจาก 3 แหล่งข้อมูลด้วยกันดังนี้คือ 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานและแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับสินค้าเกษตรของไทย 2. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสอบถามผู้บริหารเชิงปฏิบัติการที่มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมข้าว อย่างน้อย 10 ปี ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับอุตสาหกรรมข้าวไทยเป็นอันดับ 3. การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม นั้น ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของธุรกิจสำหรับธุรกิจที่สามารถเข้าไปสังเกตได้เพื่อที่ผู้วิจัยจะสามารถเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นและสามารถซักถามข้อมูลเพิ่มเติมตลอดจนข้อสงสัยได้ทันทีโดยการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมดำเนินงานในส่วนของกลางน้ำ คือ ธุรกิจโรงสีข้าวโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานจริง พูดคุยและสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับการทำงานจริง เช่นการเติมเต็มความต้องการ การจัดซื้อข้าวเปลือก การให้บริการลูกค้าเป็นต้นและอีกวิธี ที่ผู้วิจัยได้ใช้คือ การเข้าไปสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แต่ผู้วิจัยเข้าไปเพื่อเห็นและเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องที่ศึกษาสำหรับกิจกรรมใน

ส่วนของระดับต้นน้ำและ ปลายน้ำ จากการสำรวจลักษณะการทำนา การวางแผนการปลูกข้าว การจัดจำหน่าย เป็นต้น โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้าการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้านี้คือการวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งบุคคลที่ต่างกัน 3 แหล่ง เพื่อพิจารณาความถูกต้อง (accuracy) และความน่าเชื่อถือ (reliability)

ผลการศึกษา พบว่า ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมข้าวไทยเกี่ยวกับการดำเนินงานและปัญหาในห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจข้าวไทยในปัจจุบัน ผลการศึกษามีดังนี้ 1. การรวมกันภายนอก (External Integration) ในปัจจุบันสมาชิกในห่วงโซ่อุปทานยังไม่มีความร่วมมือกันระหว่างองค์กร เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์แบบคู่ค้าเท่านั้นซึ่งแต่ละสมาชิกในห่วงโซ่อุปทานต่างก็ดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์สูงสุดให้กับองค์กรของตัวเองเท่านั้นและยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ดีเท่าที่ควรซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานและยังไม่ได้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดการห่วงโซ่อุปทาน 2. การไหลโดยการไหลนี้ผลจากการวิจัยของผู้วิจัยได้แบ่งการไหลออกเป็น 3 แนวทางดังนี้ คือ 1. การไหลของข้อมูลจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บบันทึกข้อมูลเพื่อสามารถเรียกใช้ข้อมูลกรณีที่เป็น เช่น การทำงานการเงิน การเสียภาษี การบันทึกรายการลูกหนี้ เป็นการไหลของข้อมูล ซึ่งการไหลของระหว่างองค์กรยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนอกจากนี้การทำงานหรือการวางแผนยังไม่มีทางเลือกข้อมูลที่เก็บมาใช้วิเคราะห์เพื่อวางแผนงาน 2. การไหลของสินค้า (Product flow) การไหลของสินค้าสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยจะมีปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะราคาซื้อเพลิงที่มีราคาเพิ่มสูงขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นทุนด้านการขนส่งรวมไปถึงการเคลื่อนย้ายข้าวทั้งในรูปของข้าวเปลือกและข้าวสาร โดยส่งผลถึงต้นทุนรวมของสินค้า 3. การไหลของการบริการ (Service flow) ในอุตสาหกรรมข้าวโดยส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นในเรื่องของการให้บริการ ดังนั้นการไหลของการบริการในปัจจุบันสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่น่าพอใจ โดยการวิเคราะห์กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ห่วงโซ่อุปทานข้าวในปัจจุบันสามารถทำได้โดยกำหนดความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในห่วงโซ่อุปทานเพื่อร่วมมือกันดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความพึงพอใจยิ่งขึ้น โดยภาครัฐควรให้ความสำคัญสนับสนุนและช่วยประสานงานในการพัฒนา นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มมูลค่าโดยการทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตเพิ่มมูลค่าในมุมมองลูกค้าและใส่ใจสิ่งแวดล้อมพร้อมกับมุ่งพัฒนาการเก็บข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบและสร้างข้อมูลออนไลน์เพื่อสะดวกในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อพยากรณ์เพื่อวางแผนงานในอนาคตซึ่งในมุมมองของผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่างานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนรวมถึงกระบวนการของห่วงโซ่อุปทานของข้าวไทยทำให้ทราบถึง ต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ ซึ่งข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นค่อนข้างที่จะมีความแม่นยำเนื่องจากมีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญอยู่เสมอซึ่งผลของการวิจัยสามารถทราบได้ถึงการไหลของวัตถุดิบ ข้อมูล และการให้บริการ ตลอดจนถึงกิจกรรม

ทางโลจิสติกส์ทั้งหมดของอุตสาหกรรมข้าวไทยรวมทั้งบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในแต่ละหน่วย ตั้งแต่ต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ ซึ่งเป็นประโยชน์ และการนำไปต่อยอด และศึกษาเพิ่มเติม และสามารถนำไปปรับใช้ในงานวิจัยของผู้ที่ศึกษาต่อไป

ชนิตา พันธุ์ณี และ อัมรินทร์ ศิริแก้ว (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือของประเทศไทย: การประยุกต์ใช้ แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า โดยงานวิจัยชิ้นนี้วัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่าง การผลิตของเกษตรกรและการตลาดในห่วงโซ่คุณค่าของกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือและ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของห่วงโซ่คุณค่า 2) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร ผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือของประเทศไทยโดยมีขอบเขตในการศึกษาในการวิเคราะห์ ถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของกิจกรรมการผลิตกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือ รวมทั้ง การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามใน ภาคเหนือตอนบนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในโซ่อุปทานของกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ทั้ง ระบบทั้งผู้จัดหาวัตถุดิบ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ ผู้ประกอบการแปรรูป ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ฯลฯ รวมถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องโดยประโยชน์ที่ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับ จากการศึกษาวิจัยชิ้นนี้คือ ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานของกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์อันเป็นการยกระดับรายได้ให้แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเกษตรกรและสร้างความยั่งยืนให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์โดยแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษามีดังนี้ 1) แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า โดยอธิบายถึงความเกี่ยวข้องกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ระดับต้นน้ำ ผู้จัดส่งวัตถุดิบ ผู้ผลิต ระดับกลางน้ำ ได้แก่ ผู้กระจายสินค้า ผู้ค้าปลีก และระดับปลายน้ำ ได้แก่ ลูกค้าผู้บริโภค 2) แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า โดยเป็นแนวคิดที่อธิบายถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นของธุรกิจโดยแบ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นออกเป็น 2 ส่วนคือ กิจกรรมหลัก และ กิจกรรมสนับสนุน โดยทำการวิเคราะห์แต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกิจกรรมที่สามารถก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ตัวสินค้า และธุรกิจได้

ระเบียบวิธีในการวิจัยโดยเริ่มตั้งแต่การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาโดย ประชากรที่ได้เลือกเพื่อทำการศึกษาได้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในห่วงโซ่คุณค่าของ กาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ทั้งระบบ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ ทั้งผู้จัดหาวัตถุดิบ (Supplier) ผู้ประกอบการแปรรูปกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก และผู้บริโภค รวมถึงหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมีดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูก กาแฟอินทรีย์ โดยเลือกพื้นที่จังหวัดเชียงราย และเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ทำการเพาะปลูก กาแฟอาราบิก้าอินทรีย์มากที่สุดสองอันดับแรกในภาคเหนือตอนบนจากนั้นทำการกำหนดขนาดกลุ่ม

ตัวอย่างโดยการกำหนดโควตา พื้นที่ละ 25 ราย รวมทั้งสิ้น 100 ราย โดยวิธีการในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรโดยการสุ่มอย่างง่าย 2) สำหรับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในโซ่คุณค่าของกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์อื่นๆ ได้แก่ ผู้จัดหาวัตถุดิบ ผู้ประกอบการแปรรูป ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ผู้บริโภค และหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยเริ่มจากเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ แล้วเชื่อมโยงไปยังกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายอื่น ในห่วงโซ่โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างซึ่งมีทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิดในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนาและเครื่องมือทางเศรษฐมิติในขั้นตอนของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งระบบของห่วงโซ่อุปทาน 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมไว้จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สถาบันอาหาร สำนักงานพาณิชย์ มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ข้างต้นโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และแผนภาพมูลค่า (Value map) และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงลบและเชิงบวกต่อการดำเนินงานของห่วงโซ่คุณค่าของกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือของประเทศไทยโดยทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องใน 3 มุมมองได้แก่ 1) มุมมองทางด้านสถาบัน ประกอบด้วยนโยบาย กฎหมายการค้า การเงิน ข้อมูลทางการตลาด มาตรฐาน ตลาด เทคโนโลยี ความปลอดภัยของอาหาร การสร้างเครือข่าย ฯลฯ 2) มุมมองด้านการบริการ ประกอบด้วย การขนส่ง การเก็บรักษาสินค้า การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ การนำเข้า การส่งออก การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ 3) มุมมองทางด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ นโยบาย และกฎระเบียบข้อบังคับ สำหรับการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าได้ประยุกต์วิธีการวิเคราะห์มาจาก M4P (2008) ซึ่งสามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ในแนวตั้งระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและจากผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าในข้างต้นผู้วิจัยยังได้นำเอาวิธีสร้างดัชนีที่ประยุกต์มาจากวิธีการคำนวณค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) เพื่อหาศักยภาพของเกษตรกรในปัจจุบันในประเด็นขององค์ประกอบทางด้านห่วงโซ่คุณค่าต่างๆ

โดยผลของการวิจัยผู้วิจัยได้อภิปรายผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลักคือ 1) ผลการดำเนินงานในห่วงโซ่คุณค่า และ 2) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตกาแฟและการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ จากผลการศึกษาพบว่าจุดอ่อนที่สำคัญในระดับต้นน้ำคือ ต้นทุนการผลิตที่สูง อำนาจการต่อรองของเกษตรกรต่ำ การกำหนดราคาที่ถูกกำหนดมาจากพ่อค้าคนกลาง ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ และการเสื่อมโทรมของดิน จุดอ่อนของระดับกลางน้ำคือ มาตรฐาน

ที่หลากหลาย และข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ ในขณะที่จุดอ่อนระดับปลายน้ำคือ การตอบสนองความต้องการของตลาดไม่ดีเท่าที่ควร การรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภคมีน้อย ซึ่งปัญหาที่พบ ทั้ง 3 ระดับ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ที่พบเหมือนกัน คือ ปัญหาทางด้านการรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ โดยประเด็นดังกล่าวทำให้เกษตรกรรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห่วงโซ่คุณค่าถูกบิดเบือนข้อมูลที่แท้จริงเกิดความเหลื่อมล้ำของผลประโยชน์และผลตอบแทนที่สมควรจะได้รับและลดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องและมีปัญหาเรื่องของการจัดจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรโดยไม่มีมาตรการ การขาดการควบคุมการผลิตที่มีคุณภาพ การใช้สารเคมีที่ยังคงมีอยู่ในบางพื้นที่ทำให้เป็นจุดที่สำคัญที่ทำให้มูลค่าของผลผลิตลดลง และบันทึกภาพในการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ดังนั้นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้คือการสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกรในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต และการเพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเชิงนโยบายคือ 1) การเตรียมความพร้อมของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและระบบการผลิตแบบดั้งเดิมเข้าสู่ระบบการผลิตแบบอินทรีย์ 2) การให้ความรู้ความเข้าใจและแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องแก่เกษตรกรเกี่ยวกับระบบการจัดการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการลดต้นทุนการผลิต 3) การพัฒนาและควบคุมคุณภาพการผลิต 4) การรวมกลุ่มของเกษตรกร 5) การสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ 6) การแบ่งปันข่าวสารข้อมูล 7) การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ด้านการผลิตกาแฟที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาทำให้ได้แนวคิดด้านการใช้ดัชนีชี้วัดศักยภาพและการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าแบบ M4P มาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษามีมุมมองว่าควรจะมีการสื่อถึงกระบวนการทางด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มและตัวชี้วัดความสำเร็จในการสร้างมูลค่าเพิ่ม

นราพันธ์ จันทร์กระจาย (2555) ได้ศึกษาต้นทุนโลจิสติกส์ผู้ประกอบการโรงสีในห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ผลการศึกษาพบว่า จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนโลจิสติกส์กับต้นทุนรวมในการผลิตของโรงสีข้าวอินทรีย์ ทั้ง 3 โรงสีข้าวอินทรีย์เพื่อเปรียบเทียบหาสัดส่วนต้นทุนค่าใช้จ่ายในด้านโลจิสติกส์กับต้นทุนรวมของกระบวนการผลิต ทำให้ทราบถึงแนวทางการจัดการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่า ในการบริหารจัดการของโรงสีข้าวแต่ละขนาดโรงสี พบว่า ต้นทุนกิจกรรมด้านการจัดหาปัจจัยการผลิตมีต้นทุนที่สูง เนื่องจากการใช้เวลาในการจัดหาระยะเวลานานขาดการวางแผนการจัดหาวัตถุดิบรวมถึงการเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งจากการจ้างรถยนต์ในการขนส่งสูงขึ้นจากอัตราค่าเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน และแหล่งวัตถุดิบที่เพาะปลูกข้าวอินทรีย์อยู่ห่างไกลจากโรงสีข้าวอินทรีย์และต้นทุนด้านการบริหารจัดการในส่วนของผู้ผลิตที่มีอัตราค่าสูง

นันทิภา ประสันลักษณ์ (2556) ได้ทำการศึกษา ห่วงโซ่คุณค่าของข้าวพันธุ์สกลนครและข้าว ก่ำในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) เพื่อศึกษากิจกรรมการผลิตและการตลาดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่คุณค่าของข้าวไร่พันธุ์สกลนครและข้าว ก่ำในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของข้าวไร่พันธุ์สกลนครและข้าว ก่ำในจังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานด้านการผลิตและการตลาดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่คุณค่าของข้าวไร่พันธุ์สกลนครและข้าว ก่ำในจังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยได้ตั้งขอบเขตในการวิจัยคือ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นที่จะทำการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของข้าวไร่พันธุ์สกลนครและข้าวเหนียวดำ หรือข้าว ก่ำ โดยใช้ทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่า และ ทฤษฎีการจัดการ 2) ขอบเขตด้านประชากร โดยทำการศึกษาจากกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกข้าวเหนียวพันธุ์สกลนครและข้าว ก่ำในอำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือ พ่อค้าผู้รวบรวม กลุ่มผลิตข้าวไร่ สมาคมชาวไร่ อ้อย โรงสี ผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์ ผู้ค้าปลีก และ ผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น ในปีการเพาะปลูก 2555/2556 โดยสถานที่ทำการวิจัยคือ ตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น โดยประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยในครั้งนี้ของผู้วิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการห่วงโซ่คุณค่าของข้าวไร่พันธุ์สกลนครและข้าว ก่ำ และสามารถนำผลของการวิเคราะห์สะท้อนถึงความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ผลิตข้าวไร่ทั้งสองชนิด โดยทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้เพื่อศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้คือ 1) ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่เป็นการศึกษาและทำความเข้าใจของกระบวนการทั้งระบบ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงหรือบูรณาการขององค์กร โดยกระบวนการทั้งหมดนั้นจะมีความเชื่อมโยงกัน โดยครอบคลุมไปถึงต้นทุนเวลากระบวนการขนส่งการบรรจุและการจัดเก็บทั้งหมดซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับขั้นตอนที่ใช้ในกระบวนการผลิตที่แตกต่างกัน 2) ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เป็นทฤษฎีที่ใช้ทำให้สามารถค้นหาหรือสร้างคุณค่าพัฒนาความได้เปรียบในการแข่งขันที่ได้รับจากกิจกรรมในระบบธุรกิจ โดยแบ่งออกเป็น กิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุน 3) การเพาะปลูกของข้าวไร่และชนิดพันธุ์ โดยอธิบายถึงขั้นตอนและกระบวนการในการเพาะปลูกของข้าวแต่ละพันธุ์ว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้างโดยผู้วิจัยได้มีวิธีในการดำเนินการวิจัยคือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วารสาร งานวิจัยและข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลปฐมภูมิมาจากการรวบรวมข้อมูลทางการตลาดของผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ แบบเจาะจงโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งทางด้านโครงสร้างของกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับและการวิเคราะห์ส่วนเหลือมทางการตลาดโดยนำมาแทนค่าในสมการเพื่อหาค่า

โดยผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อมโยงในแต่ละกิจกรรมในระดับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านการเพาะปลูก เมล็ดพันธุ์ เครื่องมือการเกษตร รวมทั้งเทคโนโลยีที่ทันสมัยและแรงงานที่ใช้ในกระบวนการผลิตข้าวไร่ พบว่ามีความเชื่อมโยงกิจกรรมระหว่างพ่อค้า

ผู้รวบรวมในพื้นที่และโรงสีคือเกษตรกรจะได้ข้อมูลข่าวสารในด้านราคา ข้อจำกัดในการซื้อผลผลิต และความเชื่อมโยงของสมาคมชาวไร่อ้อย

ด้านช่องทางการตลาดสำหรับช่องทางของการตลาดข้าวไร่ พบว่า การจัดจำหน่ายข้าวแต่ละพันธุ์มีผู้ที่เกี่ยวข้องต่างกันออกไปโดยแบ่งตามชนิดพันธุ์คือ ข้าวเหนียวพันธุ์สกลนคร ข้าวเปลือกจะจัดจำหน่ายให้กับพ่อค้าผู้รวบรวมในแต่ละพื้นที่และจำหน่ายต่อไปยังโรงสีเพื่อนำไปแปรรูปเป็นข้าวสาร เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับผู้รวบรวมในพื้นที่และนำไปทำความสะอาดแล้วจัดเก็บและส่งต่อไปยังผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกต่อไป ข้าวเก่า ข้าวเปลือก พบว่า ผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์ได้กำไรมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 46.06 จากส่วนแบ่งกำไรทั้งหมด รองลงมาได้แก่พ่อค้าผู้รวบรวมในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะแก่เกษตรกร 1) ระดับเกษตรกรจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรยังไม่ได้แยกกระบวนการผลิตของข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์อย่างชัดเจนส่งผลให้คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้นเกษตรกรควรตระหนักถึงกระบวนการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ในการจัดการที่ถูกต้องและหากมีการเพิ่มมูลค่าข้าวจะทำให้เกษตรกรได้ผลตอบแทนที่ดีเช่นการขายในรูปแบบของเมล็ดพันธุ์ได้ผลตอบแทนสุทธิมากกว่าการขายในรูปแบบของข้าวเปลือกดังนั้นควรมุ่งพัฒนาที่คุณภาพของข้าวมากกว่าการขายปริมาณการผลิต 2) ในระดับผู้รวบรวมในพื้นที่ควรให้การสนับสนุนต่อผลผลิตข้าวไร่ที่มีคุณภาพด้วยการกำหนดราคาขายสอดคล้องกับคุณภาพของข้าวรวมทั้งการให้กำหนดปริมาณในการรับซื้อผลผลิตข้าวจากเกษตรกรและสร้างระบบเครือข่ายกับเกษตรกรผู้ผลิตโดยตรง 3) ระดับโรงสีเนื่องจากพันธุ์ข้าวสกลนครมีความใกล้เคียงกับข้าวพันธุ์ กข.6 แต่มีความแตกต่างคือเมื่อเก็บไว้นานข้าวจะมีความแข็งดังนั้นโรงสีควรมีเครื่องมือที่ทันสมัยในการตรวจวัดคุณภาพและตรวจสอบชนิดข้าวเพื่อป้องกันเกษตรกรนำข้าวมาปลอมปนกับข้าวชนิดอื่น 4) ในระดับผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์ควรสร้างเครือข่ายกับเกษตรกรผู้ผลิตข้าวไร่โดยตรงเพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตข้าวในปริมาณที่ต้องการ และควรเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์และช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงและทราบถึงคุณประโยชน์ของข้าวได้มากขึ้น 5) ระดับพ่อค้าส่งและค้าปลีกควรให้เกษตรกรที่มีความต้องการเมล็ดพันธุ์ส่งจองสินค้าล่วงหน้าเป็นอย่างน้อย 6 เดือน เพื่อที่ทางร้านจะได้จัดหาเมล็ดพันธุ์ไว้ ได้ตามจำนวนที่ได้สั่งซื้อและหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาให้ความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อเป็นการพัฒนาข้าวไร่ได้อย่างยั่งยืนสนับสนุนงานวิจัยและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวไร่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเพิ่มช่องทางการตลาด

ฐิติมา วงศ์อินตา (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์โซ่คุณค่าอาหารฮาลาล โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ภาพรวมทั่วไปของการจัดการโซ่คุณค่าของสินค้าฮาลาลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการหารูปแบบการจัดการโซ่คุณค่าที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตสินค้าฮาลาล โดยทำการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าซึ่งเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์กิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งภายในและภายนอกกิจการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำของสินค้าฮาลาล เพื่อให้เห็นถึงปัญหาที่

เกิดขึ้นและแนวทางปรับปรุงที่เหมาะสมเพราะการวิเคราะห์โซ่คุณค่าคือการวิเคราะห์ลำดับของการเชื่อมต่อ (Chain) ของกิจกรรมที่สร้างมูลค่า (Value Added) ทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในห่วงโซ่คุณค่า ซึ่งนำสินค้าหรือบริการจากจุดต้นทางไปยังปลายทางคือลูกค้ารายสุดท้ายซึ่งจะประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ผู้ผลิต ผู้กระจายสินค้า จนถึงผู้บริโภค มูลค่าที่เพิ่มขึ้นแต่ละลำดับของกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าเป็นการสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นในมุมมองของลูกค้าและการเพิ่มความได้เปรียบต่อคู่แข่งในตลาด โดยในการศึกษาผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการบริโภคอาหารฮาลาล โดยใช้แบบสอบถามผู้บริโภคชาวมุสลิม จำนวน 381 ราย ผลสำรวจชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการตรวจสอบเครื่องหมายฮาลาลก่อนการบริโภคสินค้า

เรียงชัย ต้นสุชาติ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ห่วงโซ่คุณค่าของปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่ และเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสถานะของการผลิตและการตลาดของธุรกิจปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย 2) วิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของห่วงโซ่คุณค่าของปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย 3) ศึกษาความเป็นไปได้และนำเสนอแนวทางการยกระดับของห่วงโซ่คุณค่าของธุรกิจปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย โดยมีขอบเขตของการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาสถานะของการผลิตและการตลาดโดยใช้แนวคิดของห่วงโซ่คุณค่า โดยผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าในธุรกิจปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายมีดังนี้ 1) การศึกษานี้จะทำให้ทราบถึงสภาพของการผลิตของการเพาะเลี้ยงปลานิลและการตลาดของธุรกิจปลานิลของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย 2) ทำให้ทราบถึงห่วงโซ่คุณค่าของการเพาะเลี้ยงปลานิลและการตลาดของธุรกิจปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายทั้งระบบ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการยกระดับห่วงโซ่คุณค่า 3) ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของการเพาะเลี้ยงปลานิลและการตลาดของธุรกิจปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย 4) เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการผลิตและการเพาะเลี้ยง การขนส่ง การส่งเสริมการบริโภคปลานิลในเชิงธุรกิจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5) เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเพื่อวางแผนการดำเนินงานสำหรับผู้ผลิตและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงปลานิลและการตลาดของธุรกิจปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายต่อไป โดยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) ปลานิล 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาปลานิล 3) ห่วงโซ่คุณค่า 4) การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าตามแนวคิดของ UNIDO โดยผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านพื้นที่การศึกษาผู้วิจัยได้จำกัดการศึกษาเฉพาะผู้ประกอบการการเลี้ยงปลานิลในเชิงพาณิชย์ในจังหวัดเชียงใหม่ และเชียงราย ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรผู้ผลิต หรือเจ้าของฟาร์มเลี้ยงปลานิลเชิงการค้ารวมไปถึงกลุ่มในรูปแบบกลุ่มผู้เลี้ยงปลานิล และ/หรือสหกรณ์ประมง ซึ่งทำการเก็บตัวอย่างโดยวิธีเฉพาะเจาะจงและสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่หรือเชิงกอนหิมะ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่ง

การเก็บข้อมูลเป็น 3 ส่วนได้แก่ โช้ต้นน้ำ ข้อมูลปฐมภูมิมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากตัวอย่างที่มีการเก็บข้อมูลในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูลคือการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลทุติยภูมิเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การเพาะเลี้ยงปลานิลในประเทศไทยในเขตภาคเหนือรวมถึงแนวคิดทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่า วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลในระดับโช้กลางน้ำผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นสถานการณ์การค้าและการเพาะเลี้ยงปลานิล ส่วนที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล ผู้รวบรวมผลผลิตและกระจายสินค้า โดยใช้แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ชุดคือ สำหรับผู้เลี้ยงและผู้จัดจำหน่าย โดยข้อมูลที่ได้นำไปตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลโดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล คือถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยโดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันและนอกจากนี้จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยตามแนวความคิดของห่วงโซ่คุณค่าพบว่า ระบบโลจิสติกส์ภายในการนำเข้าวัตถุดิบ การจัดหาพื้นที่สำหรับเลี้ยงปลา การจัดการแหล่งเงินทุน การจัดหาแหล่งลูกปลานิล การจัดหาอาหารหลัก อาหารเสริม และยา สำหรับผู้เลี้ยงรายใหม่ ผู้เลี้ยงรายใหม่จะต้องทำการชุดบ่อ โดยค่านึงถึงปัจจัยหลายๆ ประการ โดยมีต้นทุนในการชุดบ่ออยู่ที่ประมาณ 300,000 ต่อบ่อ/ไร่ สำหรับผู้เลี้ยงรายเก่าหลังจากจับปลาขายแล้วจะทำการปล่อยน้ำออกจากบ่อจากนั้นจะโรยปูนขาว และตากบ่อทิ้งไว้ประมาณ 1 อาทิตย์ และต้องค่านึงถึงแหล่งน้ำที่จะนำมาใช้ได้ทันทีถ้าไม่สามารถหาได้จะต้องรอถึงฤดูฝนในการจัดหาลูกปลานิลเกษตรกรจะดำเนินการผ่านกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกให้เป็นผู้จัดหาลูกปลา โดยทำการสั่งจากฟาร์ม อาหารปลาจะจัดหาผ่านความเป็นสมาชิกหรือสหกรณ์ของกลุ่มที่ตั้งขึ้น ในขั้นตอนการปฏิบัติในการเพาะเลี้ยงจะต้องมีการอนุบาลลูกปลาก่อนเพื่อให้ลูกปลามีอัตราการมีชีวิตรอดที่เพิ่มมากขึ้น จากการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยที่สนับสนุนในการอนุบาลลูกปลา คือ 1) ขนาดของบ่อปลาและจำนวนของปลาเหมาะสมกัน คือไม่หนาแน่นจนเกินไป 2) คุณภาพของอาหาร ให้อาหารที่มีโปรตีนสูง คุณภาพดีจะเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของลูกปลา 3) น้ำต้องมีคุณภาพที่ดี คือ ออกซิเจนในน้ำมีเพียงพอ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของปลานิล ได้แก่ ความหนาแน่นของปลาต่อพื้นที่ ระบบโลจิสติกส์ภายนอก พบว่า ในขั้นตอนการจับปลาเกษตรกรจะงดให้อาหารปลา จากนั้นจะสูบน้ำทิ้งและทำการลากอวนโดยจะมีคนจากกลุ่มมาช่วยในการจับโดยมีค่าใช้จ่ายที่ 3 บาท/กก. ในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพและคัดขนาดของปลาจะทำโดยอาศัยความชำนาญของคนจับหรือคนคัดขนาด โดยแยกเป็น 3 ขนาด 5 เบอ์ การตลาดและการขาย สามารถจำแนกได้เป็น 1) การจำหน่ายปลานิลปลีกแก่ผู้บริโภคในแผงปลารายย่อยในตลาดสดโดยจะเป็นปลา

ขนาดกลาง หรือเล็ก 2) การจำหน่ายปลานิลผ่านแผงปลาขายส่งให้ร้านจำหน่ายปลานิลปรุงสุกโดยจะเป็นปลานิลขนาดปานกลาง 3) การจำหน่ายให้กับร้านอาหารโดยจะเป็นปลานิล ขนาด 7-8 ซีด ถึง 1 กิโลกรัม 4) การจำหน่ายผ่านแผงปลาจะเป็นปลาขนาด 7-8 ซีด ถึงมากกว่า 1 กิโลกรัม ด้านการบริการ เกษตรกรจะได้รับการดูแลให้ความรู้และคำปรึกษาในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มโดยผู้ให้ความรู้ได้แก่ตัวแทนบริษัทผู้จำหน่ายอาหารปลาและหมอปปลา ด้านกิจกรรมสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานองค์กร เกษตรกรส่วนใหญ่มีระบบการเงินและบัญชีที่ดีมีการจัดบันทึกข้อมูล ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์การเลี้ยงเป็นอาชีพที่ใช้แรงงานน้อยแต่ใช้การดูแลเอาใจใส่มาก ดังนั้น แรงงานต้องมีทักษะพอสมควร ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี มีเพียงเกษตรกรบางกลุ่มที่มีความก้าวหน้ามีความรู้ทางเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในการเลี้ยงปลา ด้านการจัดซื้อ เกษตรกรจะจัดซื้อลูกปลา และวัตถุดิบผ่านการบวนการกลุ่มเกษตรกร /สหกรณ์ซึ่งจะทำให้ต้นทุนในการจัดซื้อต่ำกว่าการรวมกลุ่มกันซื้อ

โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจากการศึกษาพบว่ายังมีเพียงกิจกรรมการเลี้ยงปลานิลและการแปรรูปเท่านั้น เป็นกิจกรรมที่เพิ่มมูลค่าของปลานิลมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตให้มากขึ้น ควรมีการปรับปรุงพัฒนาพันธุ์ปลาที่สอดคล้องกับการผลิตและความต้องการของตลาดและสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกับผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในธุรกิจปลานิลเพิ่มมากขึ้น

ศุภชัย เกตุหิรัญกนกกุล (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการห่วงโซ่คุณค่าบริษัทชาอุยฟง จำกัด โดยในการศึกษาของงานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์การจัดการห่วงโซ่คุณค่าบริษัทชาอุยฟง จำกัด และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการห่วงโซ่คุณค่าบริษัทชาอุยฟง จำกัด โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในการวิจัยในครั้งนี้ 2 คำถามคือ 1. การจัดการห่วงโซ่คุณค่าเป็นอย่างไร 2. แนวทางการพัฒนาการจัดการห่วงโซ่คุณค่า สามารถทำได้อย่างไร โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยต่างๆ ดังนี้ คือขอบเขตด้านพื้นที่ผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ของไร่ชาอุยฟง อำเภอแม่ฟ้าหลวงและอำเภอแม่จันจังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ในการศึกษาขอบเขตด้านประชากรผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ทำการศึกษา คือผู้บริหารและพนักงานของบริษัทชาอุยฟง จำกัด โดยขอบเขตด้านเนื้อหาของงานวิจัยนี้ได้กำหนดมุ่งเน้นในการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าโดยการวิเคราะห์กิจกรรมในการดำเนินงานที่เกิดขึ้นด้านต่างๆ ทั้งกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนโดยทฤษฎีผู้วิจัยได้ค้นคว้า เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยคือ 1. ทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่า 2. แนวคิดด้านการจัดการโดยในแนวคิดทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่าตามแนวคิดของ Michael E porter เป็นแนวคิดที่ช่วยทำให้เข้าใจถึงบทบาทของแต่ละหน่วยปฏิบัติการว่ามีส่วนช่วยเหลือให้องค์กรธุรกิจก่อให้เกิดมูลค่าให้แก่ลูกค้าอย่างไรโดยคุณค่าที่บริษัทสร้างขึ้นสามารถวัดได้โดยการพิจารณาว่าผู้บริโภคยินยอมที่จะจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าขององค์กรมากน้อยเพียงใดโดยแนวคิดนี้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรมคือกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนโดยกิจกรรมทุกประเภทมีช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการขององค์กร 2. แนวคิด

ด้านการจัดการเป็นแนวคิดกระบวนการที่จะทำงานให้ได้ผลสำเร็จโดยการใช้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน คือ คน เงิน วัสดุ โดยมีแนวคิดด้านการจัดการที่เกี่ยวข้องคือ 1.แนวคิดด้านการผลิต 2. แนวคิดแบบลีน เพื่อกำจัดความสูญเสียนั้น 3. แนวคิดด้านการตลาดโดยใช้ส่วนประสมทางการตลาด 4P's 4. แนวคิดด้านการเงินเพื่อควบคุมดูแลการใช้ทรัพย์สินต่างๆ ขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดถูกต้องเหมาะสมซึ่งวิธีการศึกษาของผู้วิจัยได้มีกระบวนการวิธีการศึกษาคือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกใช้คือผู้บริหารบริษัทชาอุยฟง จำนวน 1 คน พนักงานบริษัทชาอุยฟง จำกัด จำนวน 5 คน โดยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ทำการศึกษาข้อมูลเชิงลึกทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลโดยตรงจากผู้ผลิต

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลปฐมภูมิเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิโดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารหนังสือบทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและรวบรวมข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จะต้องถามคำถามตามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในแบบสัมภาษณ์โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. ข้อมูลทั่วไปของบริษัท 2. การจัดการกิจกรรมหลักของห่วงโซ่คุณค่า 3. การจัดการกิจกรรมสนับสนุนของห่วงโซ่คุณค่านำมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นพบและสรุปในรูปของการบรรยาย

ผลการศึกษา พบว่า ธุรกิจได้ดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 40 ปี โดยมีกำลังการผลิตชาติที่ 3,000,000 กิโลกรัมต่อปี ในส่วนของกิจกรรมหลักของห่วงโซ่คุณค่าผู้วิจัยได้ผลการศึกษา ดังนี้ การขนส่งวัตถุดิบ พบว่านอกจากจะทำการผลิตไปขายเองแล้ว ธุรกิจได้นำเข้าไปขายบางส่วนนำเข้าจากสวนลูกชา โดยปัญหาที่ผู้วิจัยพบเกิดขึ้นตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยเริ่มตั้งแต่การขนส่งวัตถุดิบในฤดูฝนเพราะจะทำให้ใบชาเกิดความชื้นและขึ้นราได้ ในระดับกลางน้ำปัญหาที่พบ คือ การตรวจรับและรักษาวัตถุดิบ โดยปัญหาที่พบ คือมีการสูญหายของชาไปจากโกดัง จากการขโมย การจัดการวัตถุดิบคงคลัง คือในช่วงฤดูหนาวใบชามีไม่เพียงพอต่อการผลิต เนื่องจากเป็นช่วงที่ชาทำการพักตัวทำให้แตกยอดได้น้อยการผลิตสินค้า ปัญหาที่พบคือการรับนำเข้าใบชาที่ไม่ได้คุณภาพ ใบชามีขนาดยาวเกินไปทำให้ต้องจ้างแรงงานในการคัดแยก และปัญหาไฟฟ้าดับ บริษัทไม่มีไฟฟ้าสำรองทำให้กระบวนการผลิตต้องหยุดชะงักลง ด้านการจัดซื้อปัญหาที่พบ คือปัญหาของใบชาที่รับซื้อจากเกษตรกรลูกไร่ ธุรกิจไม่สามารถควบคุมคุณภาพของขั้นตอนกระบวนการปลูกชาได้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ปัญหาที่พบ คือเข้าทำงานร่วมกับผู้อื่นของลูกจ้าง ด้านการนำเข้าเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาองค์กร โดยปัญหาที่พบ คือเครื่องจักรเสีย ซึ่งในประเทศไทยไม่มีอะไหล่จึงต้องทำการสั่งนำเขามาจากต่างประเทศ ระดับปลายน้ำด้าน การตลาดและการขายสินค้า โดยปัญหาที่พบ คือการปรับราคาขายที่บริษัทปรับขึ้นทำให้คนกลางไม่มีกำไร และผลกระทบจากการเปิดเขตการค้าเสรี ทำให้ใบชาจากต่างประเทศทะลักเข้ามาในประเทศ ซึ่งมีราคาถูกกว่าโดยผู้วิจัยได้เสนอแนวทางใน

การจัดการห่วงโซ่คุณค่าดังนี้ ในระดับต้นน้ำในการขนส่งวัตถุดิบ โดยการป้องกันไม่ให้ใบชาโดนน้ำจากการขนส่งและจัดเก็บรักษาใบชาในโกดัง โดยจัดที่พักรักษาใบชาในโกดัง โดยจัดที่พักรักษาใบชาในโกดัง เพื่อให้ขนถ่ายและติดกล่องบรรจุปิดเพื่อป้องกันการสูญหาย การสร้างความสามัคคีภายในกลุ่มทีมงานต่างๆ และการแก้ไขปัญหาวัตถุดิบขาดแคลนในช่วงฤดูหนาว โดยในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ควรจัดการผลิตชาให้ได้จำนวนมากอย่างเต็มที่เพื่อจัดเก็บสินค้าไว้จำหน่ายในช่วงฤดูหนาวที่สินค้าขาดแคลนการแก้ไขปัญหาของชาที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน โดยการส่งพนักงานที่เป็นเกษตรกรไปอบรมการเก็บยอดชา และให้ความรู้กลับมาเผยแพร่บอกต่อกับคนงานที่มีหน้าที่เก็บยอดชา การบำรุงรักษาเครื่องจักรอยู่เสมอเพื่อป้องกันไม่ให้เครื่องขัดข้องทำให้กระบวนการผลิตต้องหยุดชะงัก และในด้านการตลาดคือการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ด้านการตลาด โดยให้ความสำคัญกับลูกค้ารายเก่าเพื่อสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้น โดยรักษาคุณภาพมาตรฐานของชาให้ได้ดีที่สุด ซึ่งแนวทางในการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของผู้วิจัยนั้น ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ก็ยังมีข้อที่เห็นแตกต่างจากผู้วิจัย คือในด้านของการด้านการตลาดที่มุ่งเน้นที่จะให้ความสำคัญกับลูกค้ากลุ่มเดิมแล้วธุรกิจควรที่จะแสวงหาลูกค้ารายใหม่ๆ โดยการทำการประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรม ณ ไร่ชาอุยพง เช่น กิจกรรมวันพิเศษวันแม่แห่งชาติหรือวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น ทั้งนี้จะเป็นการรักษาฐานลูกค้าเดิมแล้วยังมีโอกาสได้ลูกค้ารายใหม่ๆ อีกด้วยซึ่งงานวิจัยของผู้วิจัยทำได้ดีเป็นอย่างมากทำให้ผู้ที่ทำการศึกษาต่อไปเกิดความเข้าใจได้ง่ายเกี่ยวกับเรื่องของห่วงโซ่คุณค่าและการจัดการด้านต่างๆ

สนั่น เกชาอารี และ ระพีพันธ์ ปิตาคะโส (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นที่จะวัดประสิทธิภาพการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าวในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยพิจารณาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ กลุ่มผู้ผลิตข้าวเปลือก คือเกษตรกร จนถึงกลุ่มผู้จำหน่ายข้าวสารซึ่งประกอบด้วย พ่อค้าส่งออก พ่อค้าขายส่ง/ขายปลีก เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าวโดยมีแนวคิดทฤษฎีที่ใช้สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้คือ 1. กิจกรรมกรรมโลจิสติกส์ โดยได้แบ่งกิจกรรมทางโลจิสติกส์ออกเป็นสองกลุ่ม คือกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุน โดยกิจกรรมหลักประกอบไปด้วย 1. การบริการลูกค้า 2. การดำเนินงานตามคำสั่งซื้อ 3. การพยากรณ์ความต้องการของลูกค้า 4. การจัดการสินค้าคงคลัง 5. การจัดการสินค้าและการจัดเก็บ 6. การขนส่ง 7. การจัดซื้อ-จัดหา 8. กระบวนการโลจิสติกส์ย้อนกลับ และกิจกรรมสนับสนุนประกอบไปด้วยกิจกรรมย่อยดังนี้ 1. การจัดเตรียมอะไหล่และงานบริการหลังการขาย 2. การเลือกที่ตั้งโรงงานและคลังสินค้า 3. การเคลื่อนย้ายวัสดุ 4. บรรจุภัณฑ์และการบรรจุ 5. การสื่อสารด้านโลจิสติกส์และงานวิจัยชิ้นนี้ยังได้มีการวิเคราะห์ถึงต้นทุนตามระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity Based Costing (ABC)) ซึ่งการวิเคราะห์ต้นทุนตามระบบต้นทุนฐานกิจกรรมนี้เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการบริหารงานที่เชื่อมโยงกับการบริหารระดับองค์กรลงมาสู่ระดับปฏิบัติการโดยจะพิจารณาหน้าที่

ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนงานตลอดทั้งกิจการ (Cross – Functional) โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญคือ การให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการเข้าใจพฤติกรรมต้นทุน (Cost Behavior) ทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในองค์กรโดยการคำนวณต้นทุนฐานกิจกรรมแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้ 1. การกำหนดกิจกรรมในสถานที่ปฏิบัติงานเป้าหมาย 2. การคำนวณหาต้นทุนของปัจจัยหรือทรัพยากร (Input) ที่ใช้ไปในกิจกรรมโลจิสติกส์ทั้งหมด โดยใช้เอกสารทางบัญชีทั้งหมดมาใช้ในการคำนวณ และแยกไปตามแต่ละปัจจัย 3. นำต้นทุนของทรัพยากรที่ใช้ในแต่ละด้านที่คำนวณได้ในขั้นตอนที่ 2 มากระจายตามแต่ละกิจกรรมที่คำนวณครั้งที่ปฏิบัติงานจริง 4. การนำเข้าข้อมูลที่ได้มาคำนวณต้นทุนรายกิจกรรม 5. เก็บรวบรวมข้อมูลปริมาณงานของแต่ละกิจกรรม 6. คำนวณต้นทุนต่อหน่วยของกิจกรรม โดยนำต้นทุนรวมของแต่ละกิจกรรมมาหารด้วยปริมาณการปฏิบัติงานและนอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดด้านการบริหารจัดการห่วงโซ่คุณค่าที่เป็นการบูรณาการขององค์กรต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปและส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้บริโภคโดยใช้แบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานโซ่อุปทาน (Supply Chain Operation Reference Model (SCOR Model)) โดย SCOR Model จะนำมาใช้เพื่ออธิบายลักษณะและแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมทางธุรกิจทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าโดยมีการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและมีโครงสร้างแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและนอกจากนี้ SCOR Model ยังมีมาตรวัดสำหรับการวัดประสิทธิภาพในแต่ละกระบวนการเพื่อที่จะเสนอวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด (Best Practice) ในแต่ละกระบวนการเพื่อที่จะให้บริษัทหรือองค์กรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โดย SCOR Model ประกอบไปด้วย 5 กิจกรรมหลักคือ 1. Plan 2. Source 3. Make 4. Delivery 5. Return โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการสำรวจผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แล้วเลือกจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มดังนี้ กลุ่มของผู้ผลิตข้าวเปลือก จะทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยจะทำการแบ่งกลุ่มจำนวนครัวเรือนที่นำมาเป็นชั้นภูมิ (Stratum) 19 ชั้นภูมิ (จังหวัด) โดยให้แต่ละชั้นภูมิมีลักษณะที่เหมือนกันเพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการคำนวณขนาดตัวอย่างและคำนวณขนาดตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ 2. กลุ่มผู้จัดหาข้าวเปลือก ผู้วิจัยใช้จำนวนตัวอย่างเป็นจำนวนประชากรผู้จัดหาข้าวเปลือกซึ่งประกอบด้วย พ่อค้าคนกลาง กลุ่มเกษตรกร และตลาดกลาง 3. กลุ่มผู้ผลิตข้าวสาร กลุ่มผู้ผลิตข้าวสาร คำนวณจากตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิโดยจะแบ่งกลุ่มโรงสีข้าวออกเป็น 4 ชั้นภูมิ แยกเป็นขนาดกลาง และขนาดใหญ่ แล้วคำนวณขนาดตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิตามสูตรของเครซี่ และมอร์แกน แล้วใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 3. กลุ่มผู้จำหน่ายข้าวสารโดยในกลุ่มนี้ผู้วิจัยได้จำนวนตัวอย่างจากจำนวนประชากรพ่อค้าส่งออก และพ่อค้าที่รับซื้อข้าวสารจากโรงสีและสหกรณ์การเกษตร

ผลของการวิจัย พบว่า ต้นทุนการจัดซื้อจัดหาในส่วนของพ่อค้าคนกลางเป็นค่าใช้จ่ายจัดซื้อ-จัดหาข้าวเปลือกเช่นค่าน้ำมันรถ ค่าจ้างคนขับรถ ส่วนกลุ่มเกษตรกรเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ-จัดหา

ข้าวเปลือกเช่น ค่าตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก ส่วนตลาดกลางเป็นค่าบริการของตลาดกลางที่ผู้ขาย ผู้ซื้อข้าวเปลือกต้องจ่าย เช่นค่าตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก ต้นทุนการเคลื่อนย้ายวัสดุในส่วนของ พ่อค้าคนกลางเป็นค่าจ้างลำเลียงข้าวเปลือก ส่วนกลุ่มเกษตรกร เป็นค่าจ้างลำเลียงจัดเรียงข้าวเปลือก ส่วนตลาดกลางเป็นค่าบริการด้านแรงงาน ค่าวัสดุใช้งาน และวัสดุสำนักงานที่รับคำสั่งซื้อจากลูกค้า หรือหยง ต้นทุนการจัดซื้อ - จัดหา เป็นค่าแรงงาน ค่าวัสดุใช้งานและวัสดุสำนักงานที่ใช้ในการจัดซื้อ- จัดหาต้นทุนการสื่อสารด้านโลจิสติกส์เป็นค่าอุปกรณ์และเครื่องใช้สำนักงานที่ใช้ติดต่อสื่อสารภายใน องค์การระหว่างองค์กร ต้นทุนการเคลื่อนย้ายวัสดุเป็นค่าแรงงาน ค่าน้ำมันรถ และค่าดูแลรักษาการใช้ ต้นทุนการจัดการสินค้าคงคลังเป็นค่าจ้างบรรจุหีบห่อ ค่าตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก ข้าวสาร ต้นทุนการจัดการคลังสินค้า จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยเห็นว่างานวิจัยชิ้นนี้มีความสอดคล้อง กับงานวิจัยของ ฉัฐยา ดวงสุวรรณ (2553) ที่ได้ทำการศึกษา “แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่ อุปทานของอุตสาหกรรมข้าวไทย โดยงานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้ได้ศึกษากลุ่มประชากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยมีความแตกต่างเพียงงานวิจัยของ สนั่น เกษารีย์ และ ระพีพันธ์ ปีตาคะโส (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการโลจิสติกส์ และโซ่อุปทานข้าวในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดระบบต้นทุนตามฐานกิจกรรม (ABC) และการนำแนวคิดการจัดการโซ่อุปทานมาใช้โดยใช้แบบจำลอง (SCOR Model) มาใช้ร่วมในการ วิเคราะห์ ทำให้สามารถมองเห็นแต่ละฐานกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้สามารถที่จะหาแนวทางในการเพิ่ม ประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมข้าวของไทย

สุภัก ภัคดีโต และ ไกรชิต สุตะเมือง (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการบริโภคข้าว อินทรีย์ของผู้บริโภคในวัยทำงานในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อแรงจูงใจในการบริโภคข้าว อินทรีย์ของผู้บริโภคในวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ของข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อแรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของผู้บริโภคในวัยทำงานใน เขตกรุงเทพฯและปริมณฑล และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผล ต่อแรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของผู้บริโภคในวัยทำงานในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ซึ่ง ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของงานวิจัยชิ้นนี้คือ 1) ผู้ประกอบการสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการ วางแผนการตลาด การกำหนดกลยุทธ์ และใช้เป็นฐานข้อมูลในการส่งเสริมการขายทำให้สามารถ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง 2) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการส่งเสริม และให้ความรู้กับ เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ทั่วไปและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ และสามารถศึกษาขยายผลได้ ต่อไปโดยแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้คือ แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 4P's เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วน ประสมทางการตลาดที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการซื้อข้าวอินทรีย์โดยกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้การศึกษา

คือ กลุ่มผู้บริโภคในวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อายุ 20 ปีขึ้นไปและมีกำลังซื้อ และสามารถเลือกซื้อข้าวอินทรีย์ได้ด้วยตนเองรวมทั้งผู้ที่เคยซื้อข้าวอินทรีย์ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 400 ตัวอย่าง โดยทำการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักสถิติได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA: F-test) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA)

โดยผลที่ได้จากการวิจัยมีดังนี้ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 30 – 39 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี โดยมีสถานภาพโสด โดยมีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน รายได้ต่ำกว่า 10,000 ต่อเดือน และมีสมาชิกในครอบครัว 3-5 คน โดยผลการวิเคราะห์พฤติกรรมในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของกลุ่มตัวอย่างผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยซื้อข้าวอินทรีย์มาบริโภคส่วนใหญ่เลือกซื้อเพราะเพื่อสุขภาพที่ดี โดยมีความถี่ในการซื้อคือเดือนละหนึ่งครั้ง โดยมีปริมาณการซื้อคือ 2 กิโลกรัม ต่อครั้ง มักจะจ่ายซื้อข้าวอินทรีย์ที่ซื้อบริโภค มีแหล่งที่ซื้อข้าวอินทรีย์คือซื้อจากร้านขายสินค้าราคาถูก (Discount Store) โดยผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อข้าวอินทรีย์ของกลุ่มตัวอย่างคือบุคคลภายในครอบครัวมีระยะเวลาตั้งแต่เริ่มบริโภคข้าวอินทรีย์ครั้งแรกจนถึงปัจจุบันคือ น้อยกว่า 1 ปี และในส่วนของระดับความสำคัญของส่วนประสมทางการตลาดต่อแรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของกลุ่มตัวอย่างโดยผลของการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ผลิตภัณฑ์มากที่สุดด้านราคาพบกว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับข้าวอินทรีย์ระบุราคาให้เห็นชัดเจนมากที่สุด ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับมากโดยให้ความสำคัญเรื่องการมีวางจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตหลัก และร้านค้าสุขภาพมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการตลาดพบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพเพื่อแนะนำข้าวอินทรีย์มากที่สุดและผู้วิจัยยังได้นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานทางด้านสถิติซึ่งผลที่ได้พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ประกอบไปด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และ ด้านการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อแรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

อิรวาวัฒน์ ชมระกา และ ศรีไพร สุกุลพันธ์ (2557) ได้ทำการสังเคราะห์โครงการศึกษาพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตรการจัดการแผนธุรกิจข้าวอินทรีย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสังเคราะห์การบริหารจัดการ การดำเนินงานของกลุ่ม/เครือข่ายผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่ายข้าวอินทรีย์ 2) เพื่อสังเคราะห์การพัฒนาระบบการจัดการแผนธุรกิจข้าวอินทรีย์ โดยมีขอบเขตและวิธีการ

ดำเนินการสังเคราะห์ดังนี้ เนื่องจากการสังเคราะห์โครงการศึกษาพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจ การเกษตร: การจัดการแผนธุรกิจชาวอินทรีย์เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) และการสังเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัย ในพื้นที่ 3 ตำบล คือตำบลคอรัม ตำบลวังกะพี้ และตำบลวังดิน ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มย่อยแบบมีส่วนร่วมจำนวน 3 ครั้ง ร่วมกับผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ เทศบาลตำบล และนักศึกษา โดยกำหนดประเด็นในการสนทนาคือการบริหารจัดการ และรูปแบบกระบวนการจัดทำแผนธุรกิจ ตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบแบบสามเส้า โดยการนำเอาข้อมูลที่ได้มาทำการศึกษาเปรียบเทียบ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรรวมในหลายๆ ด้านจากผู้ให้ข้อมูล 3 แหล่งคือ กลุ่มเครือข่าย ผู้ร่วมค้าหน่วยงาน สนับสนุนภาครัฐและภาควิชาการแล้วนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาและใช้แนวทางตามกรอบการสังเคราะห์

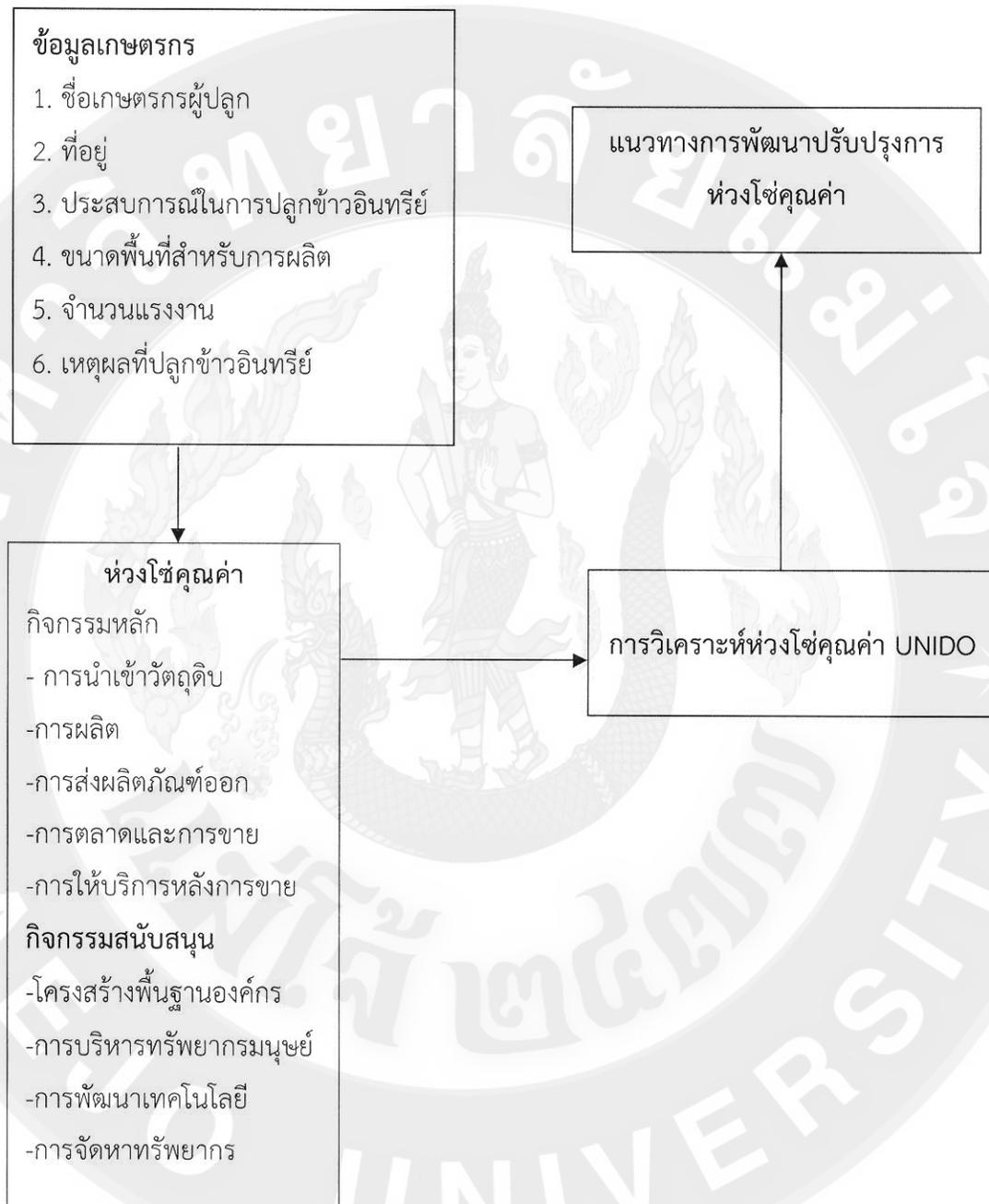
โดยผลการสังเคราะห์พบว่าในประเด็นที่เหมือนกันของพื้นที่ใน 3 ตำบลคือ ตำบลคอรัม ตำบลวังกะพี้ ตำบลวังดิน ในด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้งสามตำบลแกนนำของตำบลมีความเข้มแข็ง รู้ขั้นตอนกระบวนการในการประสานงานกับภาครัฐ มีทีมวิทยากรที่เข้มแข็งและเป็นศูนย์เรียนรู้ในชุมชนมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการชุมชนกลุ่มและทำประชาคม มีการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ ด้านแผนการผลิตมีการประสานงานกับแหล่งวัตถุดิบ ทั้งจัดหาเอง และรับการสนับสนุนจากภาครัฐ พื้นที่การผลิตชาวอินทรีย์ยังจำกัดเฉพาะสมาชิกมีการจัดการระบบตรวจสอบดูแลแปลง ด้านแผนการตลาดสินค้ายังไม่มีความหลากหลาย บรรจุภัณฑ์ยังไม่โดดเด่น ยังไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีการจัดจำหน่ายในตลาดภายในพื้นที่ที่ถูกกว่าตลาดนอกพื้นที่เนื่องจากต้องบวกเพิ่มต้นทุนที่เกิดขึ้น ในตลาดในต่างประเทศที่ผ่านมาอาศัยการส่งเสริมโดยหน่วยงานจากภาครัฐ ตลาดที่ซื้อขายประจำส่วนใหญ่จะเป็นตลาดในพื้นที่ภายในจังหวัดมีกลุ่มลูกค้าประจำมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยใช้แผ่นพับ การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากการออกงานแสดงสินค้าร่วมกับภาครัฐและเอกชนที่จัดขึ้น ด้านแผนการเงินแกนนำกลุ่มสามารถที่จะระดมทุนและหาแหล่งสนับสนุนส่งเสริมเงินทุนให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม เครือข่าย มีการจัดทำบันทึกบัญชีซื้อขายสินค้าของกลุ่ม

ประเด็นที่แตกต่างการดังนี้ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ตำบลคอรัม การดำเนินงานของกลุ่มเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก มีการจัดประชุมกันทุกเดือนมีการเผยแพร่ข้อมูลสร้างความตระหนักในการทำนาแบบอินทรีย์ ตำบลวังกะพี้ ยังมีทีมงานที่ยังไม่เข้มแข็งลักษณะการดำเนินงานเป็นแบบซื้อมาขายไป ตำบลวังดิน ผู้นำมีความใกล้ชิดและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐได้ดีโดยการทำงานไม่ได้เน้นการมีส่วนร่วมผู้นำมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ด้านแผนการผลิต ตำบลคอรัม ทำนาชาวอินทรีย์ได้มากกว่า 2 รอบ/ปี ใช้วัตถุดิบการผลิตจากทั้งแหล่งภายในและภายนอกมีการจัดหา

เครื่องมือเครื่องจักรบริการแก่สมาชิกภายในชุมชนมีกระบวนการควบคุมกระบวนการผลิตมีการใช้สารชีวภัณฑ์ใช้ร่วมกับการทำนาข้าวอินทรีย์และพืชชนิดอื่น ตำบลวังกะพี้ มีการจัดตั้งธนาคารพันธุ์ข้าว มีสมาชิกและปริมาณการผลิตข้าวอินทรีย์น้อย ตำบลวังดิน ใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นร้อยละ 90 มีการทำนาแบบอินทรีย์ปีละ 1 ครั้ง โดยอาศัยน้ำฝน ด้านแผนการตลาด ตำบลคอรัม ส่วนใหญ่ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย เมล็ดพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ และสุโขทัย ส่วนข้าวที่แปรรูปจะจำหน่ายในจังหวัด ตำบลวังกะพี้ สินค้าไม่มีความหลากหลายและไม่มีการควบคุมคุณภาพ ราคาของสินค้าต่ำกว่าตำบลอื่นๆ ตำบลวังดิน มีการจำหน่ายข้าวในพื้นที่หลายจังหวัด กลุ่มเครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ด้านแผนการเงิน ตำบลคอรัม มีระบบการจัดซื้อและการขายที่ดี มีการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ตำบลวังดิน มีแหล่งสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำและปลอดดอกเบี้ย การตัดสินใจซื้อของกลุ่มขึ้นอยู่กับประธานเพียงคนเดียวโดยการนำไปใช้และการขยายผลจากการศึกษาตามโครงการศึกษาพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตร: การจัดการแผนธุรกิจ ตำบลวังดินมีการพัฒนาต่อยอดด้วยการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากผลพลอยได้การพัฒนาช่องทางการตลาดแบบออนไลน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวอินทรีย์กิ่งสำเร็จรูป การศึกษาความเหมาะสมในการสร้างเครื่องมือบีบน้ำมันรำข้าวเพื่อเกษตรกร โครงการศึกษาพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตรตำบลวังพี้ มีการพัฒนาต่อยอดการพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อการรับรองคุณภาพมาตรฐาน การพัฒนาตลาดต่างประเทศ และองค์การบริหารส่วนตำบลนำข้อมูลไปใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ตำบลคอรัมมีการพัฒนาต่อยอดด้านการพัฒนาระบบคุณภาพการผลิตได้แก่ การออกแบบและพัฒนาเครื่องหยอดเมล็ดข้าวสำหรับการเพาะกล้านาโยนด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาระบบการจัดการคุณภาพการผลิตเพื่อเข้าสู่ระบบมาตรฐานข้าวอินทรีย์จังหวัดอุดรธานี การออกแบบเครื่องบดสับฟางข้าว การพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นข้าวอินทรีย์ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา โดยมีประเด็นในการต่อยอดที่เกิดจากโครงการ ทั้ง 3 ตำบล เช่นการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและศักยภาพของกลุ่มเพื่อทำฐานข้อมูลและสร้างเครือข่ายพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการตลาดเพื่อกำหนดตำแหน่งทางการตลาดในการครองใจผู้บริโภคและการจัดการแผนธุรกิจการเกษตร การประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศออนไลน์เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ การวิเคราะห์คุณค่าข้าวอินทรีย์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (GIS) เพื่อศึกษาเส้นทางการค้าข้าวอินทรีย์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ การพัฒนาฐานข้อมูลพื้นที่การจัดการของธุรกิจและนอกจากนี้ยังมีการขยายผลและต่อยอดสู่หน่วยงาน/ภาคีอื่นๆ เช่นการทำแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาด้านการเกษตรของอำเภอ การต่อยอดงานวิจัยด้านกลุ่ม/เครือข่าย โดยโครงการศึกษาพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตร จากการจัดการแผนธุรกิจจาก 3 ตำบลที่วิเคราะห์มาแล้วนั้นยังสามารถศึกษาเชิงลึกได้ด้านความร่วมมือของกลุ่มหรือเครือข่ายโดยการนำ

งานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นและชุมชน โดยมีการพัฒนาและต่อยอดงานวิจัยในพื้นที่และขยายไปยังพื้นที่อื่นๆ การบูรณาการร่วมกับภาคีในพื้นที่เพื่อก่อให้เกิดหน่วยพัฒนาธุรกิจเพื่อสนับสนุนเป้าหมายร่วมกันกับจังหวัดในลักษณะการเชื่อมภาคีผ่านกลไกตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศใช้ช่องทางการตลาดที่หลากหลาย เช่น การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ภายใต้แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม โดยหากกลุ่ม/เครือข่ายต้องการพัฒนาตนเอง/พัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อเข้าสู่ตลาดในระดับต่างๆ ต้องมีการพิจารณาประเด็นการรับรองคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อการยอมรับในตลาดระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติต่อไป การใช้แผนธุรกิจนอกจากจะวิเคราะห์ตนเองแล้ว ยังต้องวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมภายนอกก่อนทำแผนว่าการช่วยพัฒนาโลกทัศน์ในแก่กลุ่มเครือข่าย ซึ่งอาจจะช่วยแก้จุดอ่อนที่สำคัญส่วนใหญ่ รับรู้ภาวะเศรษฐกิจภายนอกเพื่อเตรียมแผนในการตั้งรับและรุกในช่วงเวลาที่เหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาโดยมุ่งศึกษากระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ ตั้งแต่ นำเข้าเมล็ดพันธุ์ข้าวจนถึงการส่งต่อข้าวอินทรีย์สู่ผู้บริโภค โดยใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่าดังนั้นการศึกษา จึงจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยองค์ประกอบของโซ่คุณค่า จะเริ่มต้นตั้งแต่โซ่ต้นน้ำคือ การการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ การปลูกข้าวอินทรีย์ โซ่กลางน้ำ ได้แก่ การขนส่งรวมถึงการขายข้าวไปสู่โรงสีที่รับจำหน่ายข้าวและการเก็บเข้าโกดังข้าว โซ่ปลายน้ำคือ ผู้บริโภคที่ซื้อข้าวอินทรีย์ที่พร้อมรับประทานได้รับการรับรองมาตรฐานโดยขั้นตอนในการดำเนินการ ศึกษาห่วงโซ่คุณค่าข้าวอินทรีย์ มีดังนี้ 1) สถานที่ดำเนินการวิจัย 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตามโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โครงการเมืองเกษตรสีเขียว ที่มีการดำเนินการเพื่อ สนองต่อยุทธศาสตร์ของประเทศ มีทั้งหมด 6 จังหวัด โดยจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัด 1 ในโครงการ เมืองเกษตรสีเขียวและตามแผนพัฒนาของจังหวัดเชียงใหม่ที่วางตำแหน่งของจังหวัดให้เป็นเมืองแห่ง อาหารปลอดภัย (Northern food valley)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ จากการขอข้อมูลยังเกษตรกรอำเภอแม่แตงเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร ปลูกข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เกษตรอำเภอให้ข้อมูลว่าในพื้นที่อำเภอแม่แตง มีกลุ่มเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มกันปลูกข้าวอินทรีย์มีอยู่ด้วยกันหลักๆ 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มเกษตรกร บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 2) กลุ่มครูประทุม สุริยา บ้านสันป่ายาง ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกกลุ่มเกษตรกรทั้งสองกลุ่มใน การเป็นประชากรในการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภายในกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 18 ราย และ กลุ่มครูประทุม สุริยา ได้ ทำการปลูกข้าวอินทรีย์ในลักษณะของทำภายในครอบครัว

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นผู้วิจัยได้กำหนดข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษาการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์ ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภทคือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ข้อมูลปฐมภูมิเป็นข้อมูลที่จะทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร โดยมีรูปแบบการเก็บข้อมูลของการดำเนินงานของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ โดยเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูลปฐมภูมิคือ

การสังเกต (Observation) เทคนิคนี้ถูกใช้สำหรับการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดและมีระเบียบวิธีเพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์สิ่งที่เกิดขึ้นจากการสำรวจโดยเทคนิคสังเกตจะแบ่งเป็น 2 แบบคือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยเทคนิคที่ผู้วิจัยใช้ในการสังเกตคือการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยจะทำการสังเกตอยู่ข้างนอกเพื่อสังเกตดูกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยการสำรวจรูปแบบการดำเนินงานเบื้องต้นของการปลูกข้าวอินทรีย์ การบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (การเกี่ยวข้าว) การขนส่ง การกระจายสินค้า การตลาด และการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ให้แก่ผู้บริโภคของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตามประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกไว้

การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกจะดำเนินการสัมภาษณ์จากตัวอย่างที่ได้จากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดโดยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 เทคนิคคือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้างโดยเทคนิคในการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้างโดยทำการเปิดประเด็นในการสนทนาต่างๆ เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์เกิดความผ่อนคลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนจากการสนทนาโดยการจดประเด็นที่ต้องการในการสัมภาษณ์พูดคุยเป็นหัวข้อๆ และทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นคำถามที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากการลงพื้นที่ในการสังเกตเบื้องต้นและเป็นคำถามที่เกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินงานการปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร ในแต่ละห่วงโซ่คุณค่า รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของผู้ผลิต ผู้จำหน่าย โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการอัดเสียงสัมภาษณ์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ข้าวอินทรีย์มีวิถีจัดการอย่างไรการตลาดของข้าวอินทรีย์ตลอดจนสถานการณ์ของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ทั้งในประเทศ ไทยและในอาเซียนกลยุทธ์ในการดำเนินงานของข้าวอินทรีย์รวมถึงทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าตลอดจนถึงแนวคิดทฤษฎีบทความที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงาน การวิจัย บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่คุณค่าและข้าวอินทรีย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้เครื่องมือในสัมภาษณ์สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ โดยแบบสัมภาษณ์ถูกสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานประกอบด้วย 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

1. ชื่อเกษตรกรผู้ปลูก
2. ที่อยู่
3. เบอร์โทรศัพท์
4. ประสบการณ์ในการปลูกข้าวอินทรีย์
5. วุฒิการศึกษา
6. ขนาดพื้นที่สำหรับการผลิต
7. จำนวนแรงงาน
8. เหตุผลที่ปลูกข้าวอินทรีย์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวอินทรีย์ ประกอบไปด้วย

1. พันธุ์ข้าว
2. ประมาณการผลผลิตต่อไร่
3. ราคาในการรับซื้อข้าวอินทรีย์
4. แหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์

ตอนที่ 3 แนวคิดห่วงโซ่คุณค่าของ Porter ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลัก และกิจกรรมสนับสนุน ดังนี้

กิจกรรมหลัก

โลจิสติกส์ขาเข้า (Inbound Logistic)

1. วัตถุประสงค์ อุปกรณ์ ในการปลูกข้าวอินทรีย์ ประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์หลัก การได้มาหรือจัดหาหรือรวบรวม

2. มูลค่าปัจจัยการผลิตหลักในการปลูกข้าวอินทรีย์
3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยขาเข้า (Inbound Logistic)

การดำเนินงาน (Operations)

1. ขั้นตอนการปลูกข้าวอินทรีย์
2. รอบระยะเวลาในการปลูกข้าวอินทรีย์ การสร้างมูลค่าเพิ่ม รายได้ จำนวน ราคาและมูลค่าของข้าวอินทรีย์
3. การบริหารจัดการข้าวอินทรีย์
4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (Operation)

โลจิสติกส์ขาออก (Outbound Logistic)

1. ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวกับการปลูกข้าวอินทรีย์
2. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตเพื่อส่งมอบแก่ลูกค้า

การตลาดและการขาย (Sale & Market)

1. ลูกค้ารายสำคัญ ประกอบด้วยชื่อลูกค้า ปริมาณการสั่งซื้อ ความถี่ในการสั่งซื้อ ลักษณะการจัดส่ง
2. การติดต่อสื่อสารและการสั่งซื้อของลูกค้าด้วยวิธีใด

การบริการ (Service)

1. บริการจัดส่งให้กับลูกค้า
2. โปรโมชันในการสั่งซื้อสินค้าของลูกค้า

กิจกรรมสนับสนุน

1. การบริหารจัดการด้านการจัดหาวัตถุดิบ และทรัพยากร
2. การพัฒนาด้านเทคโนโลยี
3. การจัดการจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์
4. โครงสร้างสนับสนุนอื่น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การทำการวิเคราะห์ถึงข้อมูล เนื้อหา ถ้อยคำ ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร จากแบบสัมภาษณ์เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหานั้นโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจะมีรูปแบบการวิเคราะห์ ได้ 3 แบบคือ 1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็น 2. การจำแนกชนิดข้อมูล คือขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธีคือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดโดยมี 2 แบบคือ 1) แบบใช้ทฤษฎี 2) แบบไม่ใช้ทฤษฎี 3. การเปรียบเทียบข้อมูลคือการใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์ มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นสามารถทำได้โดยการที่ผู้วิจัยสังเกตหรือรวบรวมข้อมูลได้หลายๆ อย่าง แล้วนำมาแยกตามชนิดนำมาเปรียบเทียบกันโดยทำตารางหาความสัมพันธ์จากสิ่งต่างๆ เหล่านั้น และสรุปผลออกมาโดยในการวิเคราะห์เนื้อหานั้นผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในรูปแบบที่ 1. คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเกณฑ์ข้อมูลเป็นการกำหนดเลือกเอกสารข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ซึ่งผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกข้อมูลและหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 วางเค้าโครงการวิเคราะห์ โดยการจำแนกคำหรือข้อความในเนื้อหาสาระของข้อมูลโดยผู้วิจัยสามารถคัดเลือกที่จะนำเนื้อหาใดมาวิเคราะห์และจะตัดเนื้อหาใดออกไปทั้งนี้การกำหนดการจำแนกโดยการพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ

- 1) การจำแนกควรสอดคล้องกับปัญหา วัตถุประสงค์ของตัวแปรในการวิจัย
- 2) การจำแนกควรมีความครอบคลุมหรือข้อความที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นระบบในการจำแนกควรมีความครอบคลุมคำหรือข้อความอื่นๆ ที่มีอยู่ในเอกสารเพื่อให้สามารถนำมาลกรหัส แจงนับได้ถูกต้อง
- 3) การจำแนกควรใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน เช่น การจำแนกโดยใช้ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ เวลาและสถานภาพเป็นต้น ซึ่งการใช้หลักเกณฑ์เดียวกันในการจำแนกจะมีประโยชน์ป้องกันการซ้ำซ้อนกันของคำหรือข้อความที่จะปรากฏเมื่อทำการแจงนับ
- 4) การจำแนกควรมีระบบที่เด่นชัด ไม่ควรมีคำซ้ำซ้อนกันระหว่างข้อความที่จะนำไปแจงนับภายใต้ระบบการจำแนกแต่ละครั้ง

ขั้นตอนที่ 3 พิจารณาเงื่อนไขแวดล้อม (Context) ของข้อมูลเอกสารเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะต่างๆ ของข้อมูลเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้องมีความครอบคลุมมากที่สุด โดยลักษณะของข้อมูลที่จะพิจารณาได้แก่ แหล่งที่มาของข้อมูล

ช่วงเวลาของการบันทึกข้อมูล ผู้รับข้อมูลหรือบุคคลที่ผู้บันทึกข้อมูลประสงค์จะส่งข้อมูลถึง และแหล่งเผยแพร่ข้อมูลลักษณะเหล่านี้ของข้อมูล จะช่วยให้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลสามารถมาวิเคราะห์เชื่อมโยงอธิบายข้อมูลในเอกสารได้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนับความถี่ของคำหรือข้อความที่จำแนกไว้ภายใต้ระบบการจำแนกที่กำหนดไว้หลังจากนั้น ก็ทำการวิเคราะห์เชื่อมโยง สรุปบรรยายข้อมูลที่จำแนกได้อ้างอิงไปสู่ข้อมูลทั้งหมดในเอกสารนั้นๆ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพต่างๆ ไปเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา นับเป็นเทคนิคที่สำคัญเทคนิคหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยทั่วไปได้ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาจากบันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกการสังเกต การวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการสัมภาษณ์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษาจากข้อมูลที่ได้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือวิธีการตีความ การสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาของห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์อำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ได้แสดงรายละเอียดของสภาพปัจจุบันของข้าวอินทรีย์ของอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า จะช่วยให้นำผลการศึกษาที่ได้เสนอแนวทางในการยกระดับของห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการศึกษาทำให้ให้เข้าใจถึงกระบวนการในห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ การเชื่อมโยงการไหลของสินค้าข้าวอินทรีย์มูลค่าที่เกิดขึ้น ภายในห่วงโซ่คุณค่ารวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการห่วงโซ่คุณค่าซึ่งจะนำมาสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบห่วงโซ่คุณค่าของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรอำเภอแม่แตง ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง จำนวน 18 คน และครูประทุมสุริยาโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร 2) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร 3) ข้อมูลด้านห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และ 4) ปัญหา และแนวทางในการพัฒนาจัดการห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่

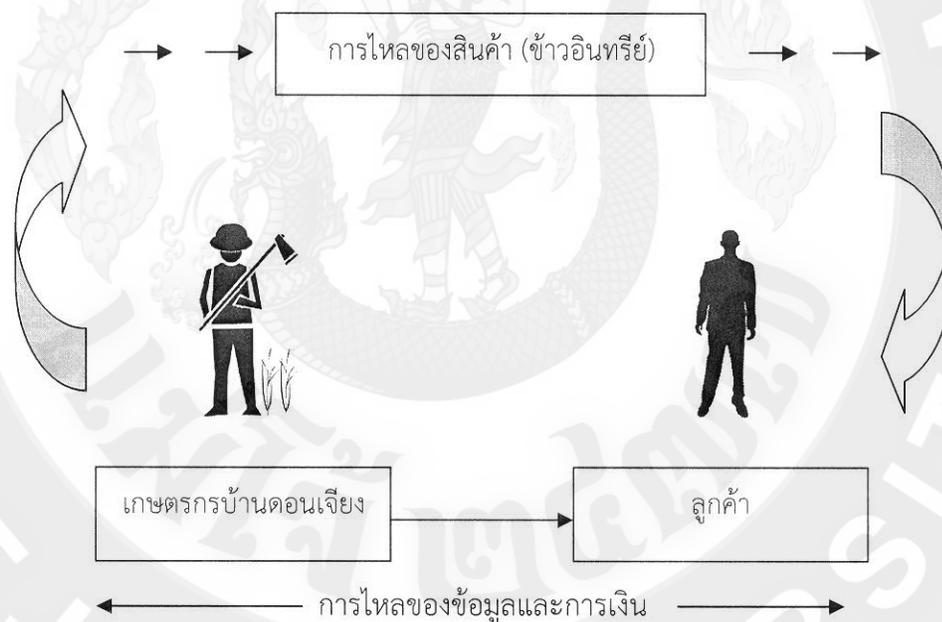
ผลการศึกษากลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง

1. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากการศึกษาสภาพข้อเท็จจริงด้วยการสังเกต และการสัมภาษณ์เกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงนั้น เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกภายในหมู่บ้านดอนเจียงฯ โดยมีแนวคิดที่ว่าต้องการจะลดการใช้สารเคมี ในการปลูกข้าวเนื่องจากเกิดการตระหนักถึงปัญหาด้านสุขภาพของตัวเกษตรกรที่จะตามมา ซึ่งก่อตั้งโดยนายอนันต์ สมจักร เป็นประธานกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ โดยเริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งในปัจจุบันมีสมาชิกภายในกลุ่ม จำนวน 18 ราย โดยการดำเนินการผลิตนั้นสมาชิกแต่ละรายจะมีพื้นที่ของตน ก็จะรับผิดชอบทำการบริหารจัดการการผลิตและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเอง ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะทำการศึกษากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ ตามแนวคิดของห่วงโซ่คุณค่า และแนวคิดแบบผังสายธารคุณค่า (Value Stream Mapping : VSM) โดยอธิบายถึงแผนรูปโดยการแสดงกิจกรรมที่เกษตรกรได้ดำเนินส่งมอบ

คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ ไปยังลูกค้าซึ่งเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนกระบวนการการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistic) การสร้างมูลค่าโดยการเพาะปลูกข้าว (Operation) จนถึงขั้นตอนกระบวนการการส่งมอบสินค้าไปให้กับลูกค้า (Outbound Logistic) การทำการตลาดและการขาย (Marketing and sales) และการให้บริการ (Service) โดยการแสดงข้อมูลขั้นตอนกระบวนการต่างๆ เส้นทางเคลื่อนที่ของงาน และระบบสารสนเทศในกระบวนการเพิ่มคุณค่า ตั้งแต่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ผ่านช่องทางการจัดจำหน่าย จนไปถึงลูกค้า

ภาพที่ 7 แสดงการไหลของสินค้า (ผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์) การไหลของเงินและการไหลของข้อมูลภายในห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ ซึ่งขั้นตอนกระบวนการไหลของสินค้าจะเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนกระบวนการการผลิตคือเกษตรกร ส่งผ่านไปถึง ผู้บริโภคโดยตรง โดยผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายทางหน้าร้าน ส่วนการไหลของเงินจะไหลโดยตรงจากปลายทางไปยังเกษตรกรโดยลูกค้าชำระค่าสินค้าให้กับเกษตรกรโดยตรงผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายหน้าร้าน

ภาพที่ 7 รูปแบบการไหลและโซ่อุปทานของผลิตข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

2. ห่วงโซ่คุณค่าข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่

การศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์อำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาวิจัยจะมุ่งเน้นศึกษา กระบวนการกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในส่วนกระบวนการโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์ตามแนวคิดของ ห่วงโซ่คุณค่าที่เป็นแบบแผนแสดงรูปกิจกรรมทั้งหมด ที่เกษตรกรส่งมอบคุณค่าของข้าวอินทรีย์ จากไร่นาไปยังผู้บริโภคปลายทาง เริ่มต้นจากการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistic) สู่วกระบวนการ สร้างมูลค่าโดยการนำเข้าเมล็ดพันธุ์และการเพาะปลูก (Operation) จนออกมาเป็นสินค้าสำเร็จรูปที่ พร้อมส่งมอบให้กับลูกค้าผ่านช่องทางการจัดจำหน่าย จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าว อินทรีย์บ้านดอนเจียง เกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์ด้านกิจกรรมหลัก ซึ่งประกอบด้วย การนำเข้าวัตถุดิบ การเพาะปลูก การเก็บรักษาสินค้าคงคลัง การตลาด และการขายสินค้า การบริการหลังการขาย พบรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยการนำเข้า (Inbound Logistic)

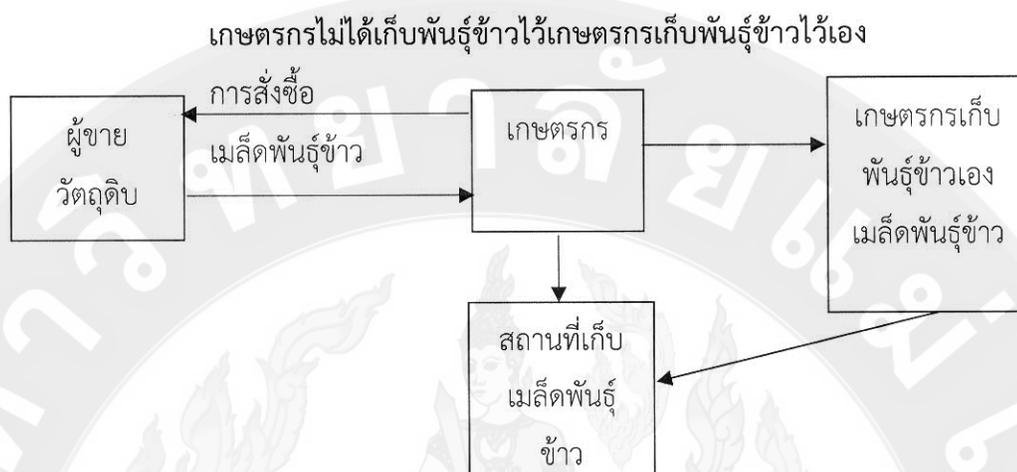
1.1 การจัดการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ หลังจากที่ทำกรเก็บเกี่ยวผลผลิต ในปีการเพาะปลูกที่ผ่านมา เกษตรกรจะทำการปลูกพืชตระกูลถั่ว โดยการปลูกถั่วเหลืองสลับกับการปลูกข้าว เพื่อเป็นการเพิ่ม ธาตุอาหารในดินเป็นการหมุนเวียนการปลูกพืช เมื่อทำการเก็บเกี่ยวถั่วเหลืองเสร็จ ก็จะมีการไถต่อ ของถั่วเหลืองกลบลงไปดิน โดยใช้รถไถเดินตามของเกษตรกรเองแต่ละราย เพื่อเป็นการเพิ่ม สารอาหารในดิน โดยเกษตรกรภายในกลุ่มส่วนใหญ่ จะมีรถไถเป็นของตนเอง สำหรับสมาชิกรายใดที่ ไม่มีรถไถก็จะทำการจ้างไถในอัตราไร่ละ 1,000 บาท (ทำการไถ 3 ครั้ง) ซึ่งในการเพาะปลูกของ เกษตรกรนั้น จะทำการเว้นว่างช่วงระยะเวลาของการปลูกถั่วเหลืองและข้าวไว้เพื่อรอน้ำที่มาจากคลอง ชลประทานสาธารณะและน้ำฝนที่ตกตามฤดูกาล

1.2 การจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์

การจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรจากผลการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรได้ทำการ นำเข้าเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์จากกลุ่มเกษตรกรรอบๆ พื้นที่ใกล้เคียง และส่วนหนึ่งทำการเก็บพันธุ์ข้าว ไว้ในกรณีที่มีสมาชิกรายที่ไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้จะทำการจัดหาในระยะเวลาทางไม่เกินรัศมี 5 กิโลเมตร โดยราคาของเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ อยู่ที่กิโลกรัมละ 22 บาท ซึ่งพื้นที่ 1 ไร่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว ที่ทำการหว่านเพื่อให้ได้ต้นกล้าข้าวในการปักดำนา ประมาณ 5-7 กิโลกรัม โดยทำการขนส่งมายัง สถานที่จัดเก็บเมล็ดพันธุ์เองโดยใช้รถมอเตอร์ไซด์พ่วงข้าง และรถยนต์ แต่เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรไม่มี สถานที่จัดเก็บเมล็ดพันธุ์ของส่วนกลาง จึงได้ทำการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ที่บ้านของเกษตรกรแต่ละราย

ภายในกลุ่มและอีกส่วนหนึ่งที่ทำกรเก็บพันธุ์ข้าวไว้เองจากผลผลิตในปีการเพาะปลูกที่ผ่านมาก็จะทำการเก็บในบ้านของสมาชิกแต่ละรายเหมือนกันโดยสามารถอธิบายดังภาพที่ 8 ดังนี้

ภาพที่ 8 การไหลของวัตถุดิบของชาวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอมะเแตง จังหวัดเชียงใหม่

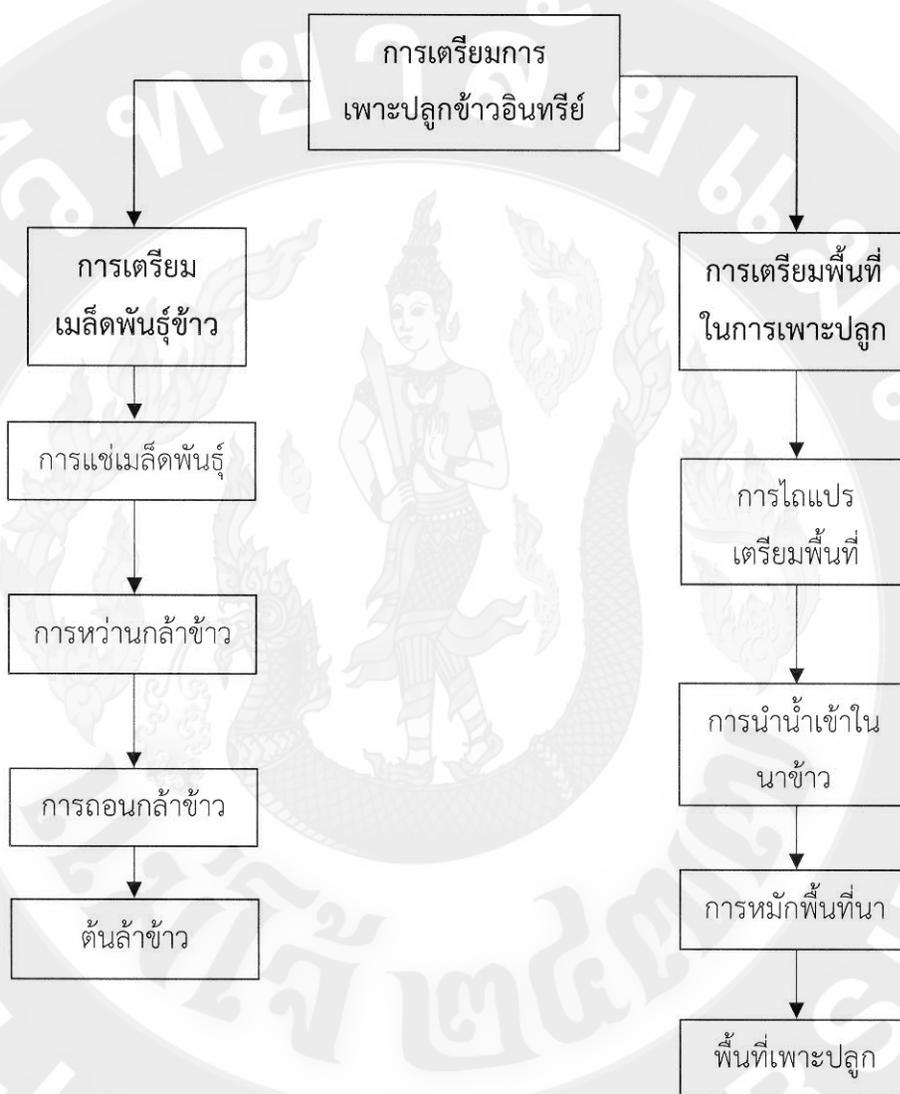
1.3 การขนย้ายเมล็ดพันธุ์

ในการขนย้ายเมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งผู้ขายวัตถุดิบมายังพื้นที่จัดเก็บของเกษตรกรโดยเกษตรกรจะเป็นผู้ทำการขนย้ายวัตถุดิบเองเนื่องจากมีการซื้อในปริมาณที่ไม่มากต่อ โดยประมาณรายละ 2 – 5 กระสอบ ตามขนาดพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรแต่ละรายในส่วนของเกษตรกรที่ทำการนำเข้าเมล็ดพันธุ์จากแหล่งอื่น โดยใช้ยานพาหนะส่วนตัวของเกษตรกรแต่ละรายในการขนส่งวัตถุดิบมายังพื้นที่จัดเก็บของเกษตรกร เช่น รถมอเตอร์ไซด์พ่วง หรือรถยนต์ โดยมีต้นทุนด้านน้ำมันเชื้อเพลิงที่ 50 บาท ถึง 100 บาท เนื่องจากมีการจัดหาจากแหล่งวัตถุดิบที่ไม่ไกลมาก

1.4 การจัดหาวัตถุดิบอื่นๆ ในด้านของการจัดหาวัตถุดิบอื่นๆ ที่เกษตรกรทำการจัดหาได้แก่ พวกวัตถุดิบส่วนประกอบที่ใช้สำหรับทำน้ำหมักและสารชีวภาพต่างๆ โดยเกษตรกรจะทำการจัดหาสารชีวภาพจากสถาบันตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อใช้ในการเกษตรจะเดินทางมายังสถานที่จัดจำหน่ายโดยตรง

2. การปฏิบัติงาน หรือกระบวนการเพาะปลูก

การเตรียมพื้นที่และการเพาะปลูก

ภาพที่ 9 ขั้นตอนการเตรียมการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร
ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในส่วนของกระบวนการเพาะปลูกของเกษตรกรบ้านดอนเจียง จะทำการเพาะปลูกข้าวแบบนาปีโดยปลูกข้าวปีละครั้งสลับกับการปลูกถั่วเหลืองอีกทั้งเพื่อเป็นการเพิ่มสารอาหารในดินจากต้นถั่วเหลืองที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วและทำการไถกลบต่อถั่วเหลืองลงไป ในดิน เพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดให้กับดินสำหรับการทำนาต่อไป ในการปลูกข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ บ้านดอนเจียงนั้นจะมีขั้นตอนแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ 1. การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวที่จะปลูก 2. การเตรียมพื้นที่เพาะปลูก สำหรับการปลูกข้าวอินทรีย์ วิธีในการปลูกข้าวอินทรีย์ ซึ่งทางกลุ่มเกษตรกรจะทำการปักดำนาในการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้จะใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักในการปลูกข้าวอินทรีย์ และมีการจ้างคนงานในการเพาะปลูกมีกระบวนการดังภาพที่ 10 ในขั้นตอนการเตรียมการเพาะปลูกของเกษตรกรจะแบ่งเป็น 2 ด้านคือ

1. การเตรียมเมล็ดพันธุ์ ในการเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวนั้นเกษตรกรจะเริ่มตั้งแต่การแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวโดยใช้เวลา จำนวน 2 วัน ในการแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวและนำขึ้นจากน้ำและเอากระสอบป่านคลุมไว้และรดน้ำต่ออีก ประมาณ 2 วัน ก่อนที่จะนำไปหว่านกล้าเพื่อเพิ่มเปอร์เซ็นต์การงอกของต้นกล้าข้าวเมื่อต้นกล้ามีอายุ ประมาณ 25-30 วัน จึงทำการถอนกล้าเพื่อสำหรับการดำนาโดยจะตัดส่วนปลายข้าวออกไปเป็นกล้าข้าวที่พร้อมสำหรับการปักดำนา

2. การเตรียมพื้นที่เพาะปลูกการเตรียมดินสำหรับพื้นที่เพาะปลูกข้าวแบบปักดำต้องมีการไถตะไคร่และคราดการไถตะไคร่และไถแปร โดยการพลิกหน้าดินตากดินให้แห้งเพื่อเป็นการคลุกเคล้าต่อของต้นถั่วเหลืองเปลือกถั่วเหลืองที่ได้ทำการปลูกสลับกับข้าวอินทรีย์และพวกวัชพืชต่างๆ ลงไปในดินโดยใช้รถไถเดินตามในการไถและต่อด้วยการคราดคือการกำจัดวัชพืชทำให้ดินแตกตัวและเป็นเทือกพร้อมที่จะปักดำได้โดยในขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ทำต่อจากการไถตะไคร่และไถแปรจะทำการขังน้ำไว้ในระยะหนึ่งเพื่อให้มีสภาพดินที่เหมาะสมต่อการปักดำนา

ในการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรนั้น จะมีค่าใช้จ่ายในการเตรียมพื้นที่ได้แก่ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับรถไถแบบเดินตามโดยใช้น้ำมันเชื้อเพลิงประมาณไร่ละ 1 ลิตร โดยใช้น้ำมันเชื้อเพลิงเบนซินและการบริหารจัดการน้ำสำหรับการใช้ในการเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกนั้น เกษตรกรอาศัยน้ำจากแหล่งคลองสาธารณะ โดยน้ำจากคลองสาธารณะจะเข้าตามร่องน้ำที่เกษตรกรได้ทำไว้ โดยไม่ได้ใช้เครื่องสูบน้ำในการนำน้ำจากคลองสาธารณะเข้าสู่พื้นที่นา

วิธีการเพาะปลูก

จากผลการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ พบการศึกษาพบว่าวิธีการเพาะปลูกนั้น จะใช้การปักดำนาโดยในการเพาะปลูกนั้น กลุ่มเกษตรกรยังใช้วิธีการลงแขกเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการชั่งเหลือกันภายในกลุ่มและการจ้างคนงานสำหรับการเพาะปลูกโดยอัตราเงินค่าจ้าง วันละ 300 บาท/คน และการจ้างคนงานใน

การเพาะปลูกโดยการให้การตอบแทนในรูปแบบของการแบ่งข้าวนำไปบริโภคโดยจะมีค่าจ้างสำหรับผู้ที่ไม่รับเป็นตัวแทนจำนวน วันละ 3 ถึง โดยสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ลักษณะการจ้างคนและผลตอบแทนในการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะการจ้าง	ค่าแรงต่อวัน	เงื่อนไข
การลงแขกปลูกข้าว	0	- เมื่อเกษตรกร B ภายในกลุ่มช่วยเกษตรกร A ลงแขกปลูกข้าวและเมื่อเกษตรกร B ทำการปลูกข้าวเกษตรกร A ก็จะไปช่วยเกษตรกร B ปลูกข้าวโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น
การจ้างตามปกติ	300 บาท/วัน	- เมื่อทำการว่าจ้างคนในการเพาะปลูกข้าว
การจ้างแบบพิเศษ	ข้าวจำนวน 3 ถึง/วัน	- เมื่อมีการตกลงกันในเรื่องของการรับค่าตอบแทนที่จะได้รับการลงแรงงานในการเพาะปลูกของลูกจ้าง

การบำรุงดูแลรักษาระหว่างการเพาะปลูก

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร ในขั้นตอนของการดูแลรักษาระหว่างการเพาะปลูกนั้น เกษตรกรจะใช้น้ำหมักจุลินทรีย์ในการบำรุงดูแลรักษาต้นข้าวโดยใช้น้ำหมักจุลินทรีย์นั้น เกษตรกรได้ทำขึ้นเองโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ตามชุมชนมาผสมกับกากน้ำตาลแล้วทำการหมักไว้จนได้จุลินทรีย์สำหรับใช้ในนาข้าว ในการให้ปุ๋ยเพื่อบำรุงต้นข้าวเกษตรกร ก็จะใช้ปุ๋ยจากขี้หมูจากหมูหลุมที่เกษตรกรได้เลี้ยงไว้มาใช้ในนาข้าว ซึ่งข้าวในระยะนี้จะถูกโรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน ซึ่งเกษตรกรจะมีวิธีการแก้ไข โดยการใส่สารไล่แมลงที่สกัดมาจากธรรมชาติ เช่น สะเดาหรือน้ำมันคั้วนั้ โดยในส่วนของน้ำมันคั้วนั้ เกษตรกรก็ทำกันเองภายในกลุ่ม ทำให้ลดต้นทุนในการซื้อสารไล่แมลงที่จะมารบกวนต้นข้าวในนาได้

การกำจัดวัชพืช

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในด้านการกำจัดวัชพืชของเกษตรกรนั้น จะมีหญ้าขึ้นแทรกบ้างตามพื้นที่ของนาข้าวของเกษตรกร โดยอดีตเกษตรกรจะใช้วิธีการถอนด้วยมือ แต่ในระยะหลังเกษตรกรใช้

วิธีการใช้เปิดเป็นตัวกำจัดวัชพืชในนาข้าว ซึ่งเปิดที่ใช้เป็นเปิดที่เกษตรกรเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนโดยค่าใช้จ่ายในการกำจัดวัชพืชนั้นไม่มี เนื่องจากเกษตรกรทำด้วยตนเองและใช้เปิดที่เลี้ยงไว้

การบริหารจัดการน้ำ

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า แหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ในการเพาะปลูกข้าว มาจากแหล่งน้ำจากคลองสาธารณะ โดยเกษตรกรได้มีการทำฝายกั้นน้ำไว้เพื่อชะลอและกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตร โดยเกษตรกรจากฝายน้ำเข้ามายังพื้นที่นาตามร่องนาที่เกษตรกรได้ทำเอาไว้ตรงหัวนาและทำการปล่อยน้ำออกจากนาตรงท้ายนา โดยเกษตรกรไม่ได้ใช้เครื่องสูบน้ำในการนำน้ำเข้ามาในพื้นที่นาโดยอาศัยการไหลของน้ำตามธรรมชาติ

โลจิสติกส์ขาออก

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรด้านโลจิสติกส์ขาออก ตั้งแต่การเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกี่ยวข้าวของเกษตรกรการจัดการสินค้าคงคลังการแปรรูป โดยการสีข้าวการบรรจุใส่บรรจุภัณฑ์เพื่อส่งมอบให้กับลูกค้าตลอดจนการขนส่งไปถึงผู้บริโภคนั้นผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรได้ดังนี้

การจัดการการเก็บเกี่ยว

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในด้านการเก็บเกี่ยวข้าว นั้น เมื่อข้าวมียุพร้อมที่จะทำการเก็บเกี่ยวได้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นจะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวอินทรีย์ โดยใช้การลงแขกเกี่ยวข้าวและมีการจ้างแรงงานคนในการเกี่ยวข้าวบ้าง โดยทางกลุ่มเกษตรกรไม่ได้มีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรกลทางการเกษตร เช่น รถเกี่ยวข้าวนวดข้าวในการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายเหมือนกับการเพาะปลูกข้าวโดยการปักดำดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ลักษณะการจ้างคนและผลตอบแทนในการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะการจ้าง	ค่าแรงต่อวัน	เงื่อนไข
การลงแขกเกี่ยวข้าว	0	- เมื่อเกษตรกร B ภายในกลุ่มช่วยเกษตรกร A ลงแขกเกี่ยวข้าวและเมื่อเกษตรกร B ทำการเกี่ยวข้าวเกษตรกร A ก็จะไปช่วยเกษตรกร B เกี่ยวข้าวโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น
การจ้างตามปกติ	300 บาท/วัน	- เมื่อทำการว่าจ้างคนในการเกี่ยวข้าว
การจ้างแบบพิเศษ ข้าว	จำนวน 3 ถึง/วัน	- เมื่อมีการตกลงกันในเรื่องของการรับค่าตอบแทนที่จะได้รับการลงแรงงานในการเกี่ยวข้าวของลูกจ้าง

เมื่อเกษตรกรทำการเก็บเกี่ยวข้าวอินทรีย์แล้วเกษตรกรจะทำการตีข้าวด้วยมือ โดยใช้ไม้ตีข้าวและเก็บข้าวใส่กระสอบและทำการขนข้าวเปลือกจากไร่นาไปยังบ้านของเกษตรกรแต่ละราย โดยใช้รถยนต์ในการขนส่ง ซึ่งรถยนต์ที่เกษตรกรใช้ในการขนนั้นเป็นรถยนต์ส่วนบุคคลของเกษตรกรแต่ละคนภายในกลุ่ม โดยใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในการขนส่ง ประมาณ 300 บาท ในการขนส่งข้าวเปลือกบรรจุกระสอบจากพื้นที่นาไปยังพื้นที่ที่จัดเก็บของเกษตรกรแต่ละราย โดยในการจัดเก็บนั้นจะทำการจัดเก็บที่บ้านของเกษตรกรแต่ละรายถ้าเกษตรกรรายใดไม่มีรถยนต์ในการขนส่งสินค้าสมาชิกภายในกลุ่มที่มีรถยนต์ที่ใช้ในการขนส่งก็จะนำรถยนต์ไปช่วยขนข้าวเปลือกจากพื้นที่นาของเกษตรกรที่ไม่มีรถยนต์ โดยมีค่าใช้จ่ายแค่ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเมื่อเกษตรกรได้ข้าวเปลือกแล้วส่วนหนึ่งเกษตรกรจะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนของเกษตรกรภายในกลุ่มแต่ละรายและข้าวเปลือกอีกส่วนหนึ่งจะทำการสีมาเก็บไว้เพื่อเป็นกองกลางของกลุ่มเพื่อที่จะทำการจำหน่าย โดยเกษตรกรจะทำการสีข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร โดยทางกลุ่มเกษตรกรมีโรงสีข้าวของกลุ่มเองเมื่อทำการสีข้าวและได้ข้าวสารตามแต่ละชนิดของข้าวแล้วก็จะทำการบรรจุข้าวแพ็คใส่ถุงสุญญากาศ โดยใช้เครื่องแพ็คสุญญากาศ ซึ่งเครื่องแพ็คสุญญากาศนั้น กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านดอนเจียงได้รับสนับสนุนจากโครงการของบริษัทกระทิงแดงและทำการติดสติ๊กเกอร์แบรนด์ของข้าวอินทรีย์ของทางกลุ่มเพื่อทำการจำหน่ายต่อไปซึ่งสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 10 ดังนี้

ภาพที่ 10 การไหลของโลจิสติกส์ขาออกของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร
ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 11 โรงสีข้าวชุมชนของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 12 เครื่องช่างน้ำหนักดิจิทัล กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 13 ผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อได้สินค้าสำเร็จรูปแล้วเกษตรกรจะทำการจัดจำหน่ายข้าวอินทรีย์ส่วนหนึ่งเพื่อขาย โดยจะมีช่องทางในการจัดจำหน่ายผ่านหน้าร้านโดยการจัดจำหน่ายที่ตลาดนัดเจเจอิมบุญศาลากลาง และ ณ ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์บ้านดอนเจียง เป็นต้น ในราคาถุงละ 70 บาท ต่อ กิโลกรัม โดยในการขนส่งสินค้านั้น จะทำการขนส่งโดยใช้รถยนต์ส่วนบุคคลของเกษตรกรแต่ละราย ซึ่งการขายนั้น จะแบ่งหน้าที่ตามโครงสร้างของกลุ่มให้ฝ่ายขายรับผิดชอบด้านการขายโดยในการขนส่งนั้นจะมีค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการเดินทางไปยังสถานที่จัดจำหน่าย ครั้งละ 300 บาท ทั้งขาไปและขากลับ

ด้านการตลาดและการขาย

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า ผู้รับซื้อผลผลิตเป็นลูกค้าที่ซื้อผ่านทางหน้าร้านที่เกษตรกรไปจำหน่ายสินค้า โดยจะมีการออกร้านที่ศูนย์ราชการจังหวัดเชียงใหม่และตลาดนัดเจเจอิมบุญโดยเกษตรกรได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมคือบางโอกาสได้มีลูกค้าจากต่างจังหวัดที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ได้ซื้อสินค้าของกลุ่มเกษตรกรเพื่อเอาไปเป็นของฝากและเมื่อมีการสั่งซื้อในปริมาณที่มาก ๆ นั้นกลุ่มลูกค้าจะทำการไปรับซื้อถึงแหล่งผลิตคือ ณ บ้านดอนเจียงตำบลสบเปิงอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่

การบริการ

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าในด้านการบริการนั้นเกษตรกรไม่ได้มีการบริการให้กับลูกค้าแต่อย่างใดเนื่องจากเกษตรกรได้จำหน่ายสินค้าผ่านทางหน้าร้านเมื่อลูกค้าได้รับสินค้านับว่าสิ้นสุดกระบวนการ

กิจกรรมสนับสนุน

ในด้านกิจกรรมสนับสนุนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกิจกรรมสนับสนุนตามห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกิจกรรมสนับสนุน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานองค์กรการจัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยีการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบโดยสามารถอธิบายได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

โครงสร้างพื้นฐานองค์กร

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียง พบว่า มีการรวมกลุ่มกันโดยมีนายอนันต์สมจักรเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียงโดยเดิมที่นายอนันต์สมจักรมีแนวคิดที่จะปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในการเกษตรเนื่องจากมีแนวคิดด้านการรักษาสุขภาพโดยได้คิดว่าถ้าหากยังทำเกษตรเคมีแบบเก่าๆ ร่างกายก็คงจะได้รับสารพิษจากการใช้

สารเคมีในการเกษตรจึงหันมาทำการเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 และได้มีกลุ่มเกษตรกรเพื่อนบ้านเห็นด้วยกับแนวทางจึงเข้าร่วมด้วย และทำการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านดอนเจียงขึ้นมา ถ้านับจนถึงปัจจุบันทางกลุ่มได้มีการรวมกลุ่มกันมาเป็นเวลาอย่างยาวนานทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและได้รับรางวัลให้เป็นชุมชนต้นแบบทำให้กลุ่มเป็นที่รู้จักจึงทำให้กลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ จากทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งด้านความรู้วิชาการเกี่ยวกับการเกษตรและเทคโนโลยีตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า ในด้านของโครงสร้างองค์กรมีนายอนันต์ สมจักร เป็นประธานกลุ่มและเป็นผู้ริเริ่มในการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ เนื่องจากให้ความสนใจให้ความสำคัญกับสุขภาพโดยในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ทางกลุ่มฯ ได้มีการนำสมาชิกภายในกลุ่มเข้าไปศึกษาดูงานในพื้นที่ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางด้านการเกษตรกรใหม่ๆ และอีกทั้งยังเป็นการเปิดโลกทัศน์ ซึ่งนอกเหนือจากการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองแล้วทางกลุ่มเกษตรกรยังมีการพัฒนาบุคลากรในรูปแบบของการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน อาทิเช่น บริษัทกระทิงแดง ได้เข้ามาให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ทั้งในด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ และองค์ความรู้แก่เกษตรกรในการจัดทำศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ภาพที่ 14 หน่วยงานเอกชนเข้ามาให้ความรู้แก่กลุ่มเกษตรกรในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้

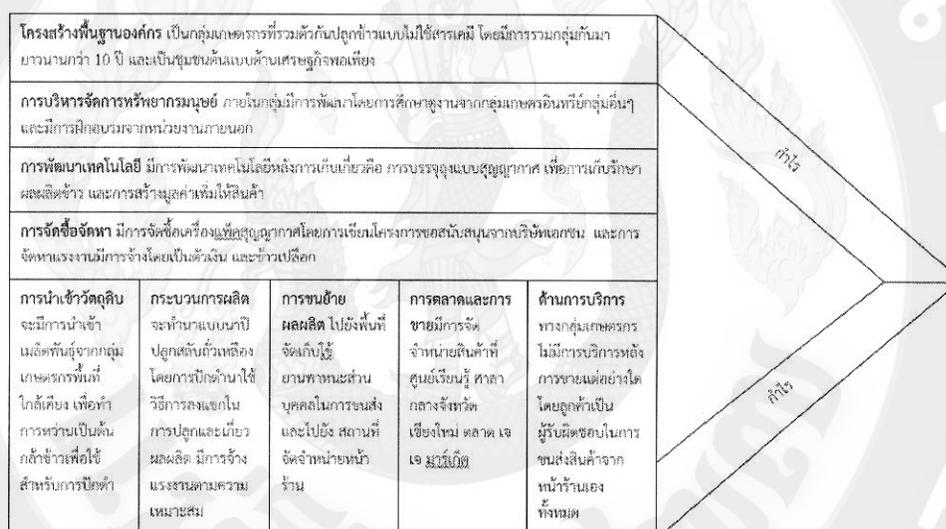
ที่มา: จากการสำรวจ

ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีนั้นเนื่องจากทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชนทำให้กลุ่มเกษตรกรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านองค์ความรู้ต่างๆ และอุปกรณ์เครื่องมือที่สนับสนุนการดำเนินงานตามกิจกรรมหลักที่เกิดขึ้น

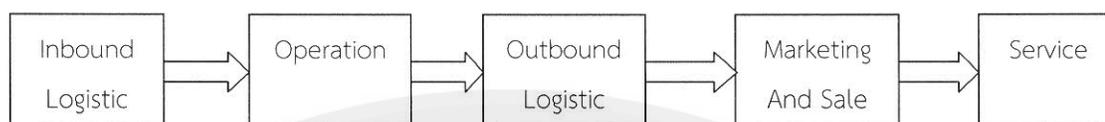
ด้านการจัดซื้อจัดหา

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า ในด้านการจัดซื้อจัดหานั้นเกษตรกรได้จัดซื้อจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการเกษตรและอุปกรณ์เครื่องมือ โดยเกษตรกรจะแยกกันซื้อเพื่อใช้ในไร่นาของแต่ละคนไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันซื้อ แม้จะเป็นสิ่งของชนิดเดียวกัน โดยแหล่งเงินทุนที่เกษตรกรใช้การจัดซื้อมาจากการใช้ทุนส่วนตัวของเกษตรกรของแต่ละราย

ภาพที่ 15 ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกร บ้านดอนเจียงตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าตามแนวคิดของ UNIDO โดยใช้ SWOT

จุดแข็ง (Strengths)

-มีการหมุนเวียน สลับพืชในการปลูก	-ลงแขกปลูกข้าว ใช้สัตว์กำจัดวัชพืช	-ลงแขกเกี่ยวข้าว มีโรงสีของชุมชน	-ไม่ผ่านพ่อค้า คนกลาง	-ไม่มี
-------------------------------------	---------------------------------------	-------------------------------------	--------------------------	--------

จุดอ่อน (Weaknesses)

-เกษตรกรบางราย ในกลุ่มไม่ได้เก็บ เมล็ดพันธุ์ข้าวเอง	-การบำรุงรักษา การปฏิบัติตาม เกษตรอินทรีย์	-ระยะเวลาการ เก็บเกี่ยวผลผลิต	-สินค้ายังไม่ดี การรับรอง	-ไม่มี
---	--	----------------------------------	------------------------------	--------

โอกาส (Opportunities)

-เทคโนโลยี ช่วยในการเกษตร	-การส่งเสริมของ ภาครัฐ/เอกชน ด้านการเกษตร	-เทคโนโลยีช่วย ในการเกษตร	-การแสดงสินค้า ที่รัฐ/เอกชนจัด สุขภาพผู้บริโภค	-ไม่มี
------------------------------	---	------------------------------	--	--------

อุปสรรค (Threats)

-แหล่งน้ำ	-แหล่งน้ำ	-ขาดแรงงาน ภาคเกษตร	-กำลังซื้อของ ผู้บริโภค	-ไม่มี
-----------	-----------	------------------------	----------------------------	--------

จุดแข็ง (Strengths)

การนำเข้าวัตถุดิบการนำเข้าวัตถุดิบในด้านการจัดการสลับหมุนเวียนการปลูกพืชของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ นั้นเป็นจุดหนึ่งที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนของกลุ่มในการเตรียมพืชที่เพาะปลูกเกษตรกรจะทำการปลูกถั่วเหลืองสลับกับการปลูกข้าว เมื่อสิ้นสุดฤดูกาลเก็บเกี่ยวถั่วเหลืองจะทำการไถกลบลงไปดินเพื่อเป็นธาตุอาหารให้แก่ดินทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูกข้าวต่อไป

การเพาะปลูก วิธีการเพาะปลูกของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ จะใช้วิธีการเพาะปลูกแบบดำนาซึ่งจะต้องใช้แรงงานในการดำนา แต่ทั้งนี้ภายในกลุ่มได้มีการลงแขกดำนา ซึ่งเป็นการช่วยกันดำนาภายในกลุ่มทำให้ประหยัดค่าแรงในการจ้างและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม นอกจากนี้การใช้สัตว์ คือเปิดที่เกษตรกรเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคมาช่วยในการกำจัดวัชพืชต้นอ่อนในนาข้าว ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมอีกอย่างหนึ่งที่เกษตรกรได้นำมาทดลองใช้แล้วได้ผล

การส่งออกผลผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิตของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ จะเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้เคียวเกี่ยวข้าวจะทำการลงแขกเกี่ยวข้าวช่วยกันเกี่ยวข้าวในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายภายในกลุ่มซึ่งทำให้เกษตรกรประหยัดค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยว การแปรรูปจากข้าวเปลือกเป็นข้าวสารก็สามารถทำได้ง่ายเพราะมีโรงสีของของกลุ่มที่อยู่ภายในชุมชนเกษตรกรสะดวกต่อการทำการแปรรูปผลผลิต

ด้านการตลาดและการขาย ผลผลิตที่ทำการแปรรูปและบรรจุภัณฑ์เสร็จแล้วส่วนหนึ่งเกษตรกรจะทำการขาย ณ ศูนย์เรียนรู้ประจำกลุ่ม ที่หมู่บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการแสดงสินค้าและขายให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานและอีกส่วนหนึ่งเกษตรกรจะทำการจัดจำหน่ายเองตามตลาดนัดสินค้าเกษตรโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้เกษตรกรไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

ด้านการบริการ เกษตรกรไม่มีการบริการหลังการขาย

จุดอ่อน (Weaknesses)

การนำเข้าวัตถุดิบ การนำเข้าเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรถึงแม้เกษตรกรบางรายภายในกลุ่มจะทำการเก็บเมล็ดพันธุ์เองแต่ก็ยังมีเกษตรกรภายในกลุ่มบางรายที่ไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์เองทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์และการขนส่งเมล็ดพันธุ์มายังสถานที่จัดเก็บของเกษตรกรแต่ละรายภายในกลุ่ม

การเพาะปลูก การปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรภายในกลุ่มยังไม่เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนดเช่นการน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูกต้องมีการทำให้ตกตะกอนก่อนซึ่งเกษตรกรจะทำการผันน้ำจากคลองชลประทานเข้ามายังพื้นที่นาทันที

การส่งออกผลผลิต ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตของเกษตรกรที่ใช้การเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยการใช้เคียวเกี่ยวข้าวโดยการลงแขกช่วยกันเกี่ยวข้าวของเกษตรกรแต่ละรายภายในกลุ่มที่ได้ช่วยกันลงแขกซึ่งต้องใช้ระยะเวลาจนกว่าจะครบทุกรายที่ได้ช่วยกันลงแขก

การตลาดและการขาย สินค้าของกลุ่มเกษตรกรยังไม่ได้ขอการรับรองมาตรฐานถึงแม้จะทำการเกษตรแบบอินทรีย์ทำให้ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อสินค้าเกษตรอินทรีย์ลดลง

การบริการหลังการขาย เกษตรกรไม่มีการบริการหลังการขาย

โอกาส (Opportunities)

การนำเข้าวัตถุดิบ ในปัจจุบันที่นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องการนำเข้าวัตถุดิบในส่วนของเมล็ดพันธุ์ และการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกนั้นเกษตรกรสามารถนำเทคโนโลยีนวัตกรรมทางการเกษตรใหม่ๆ มาประยุกต์ปรับใช้ได้ อาทิการจัดการดิน

และน้ำที่เกษตรกรสามารถส่งดินและน้ำวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงคุณภาพดินและน้ำให้เหมาะสมต่อการเพาะปลูก

การเพาะปลูก ปัจจุบันการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR : Corporate Social Responsibility) ที่เป็นหนึ่งพันธกิจของหลายหน่วยงานของเอกชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยในกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ มีบริษัทกระทิงแดง ที่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มในหลายด้านทั้งองค์ความรู้ด้านธุรกิจ ด้านอุปกรณ์ เทคโนโลยีต่างๆ และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมให้ความรู้ด้านการเกษตรของกลุ่ม ซึ่งเป็นภารกิจหลักของหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่ทางด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

การส่งออกผลผลิต ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีนวัตกรรมใหม่ๆที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวเกษตรกรสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการเก็บเกี่ยวผลผลิต การแปรรูป การบรรจุ จากเมื่อก่อนเกษตรกรจะใช้ถุงหิ้วในการบรรจุข้าวแล้วมัดขายเป็นกิโลกรัม โดยปัจจุบันเกษตรกรได้นำเทคโนโลยีการบรรจุแบบสูญญากาศมาใช้ในการบรรจุข้าวเป็น ห่อละ 1 กิโลกรัม ทำให้ช่วยสร้างมูลค่าให้กับตัวสินค้าและรักษาคุณภาพของสินค้าไว้อีกด้วย

การตลาดและการขาย จากการที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในบางครั้ง ได้เชิญกลุ่มเกษตรกรออกบูธแสดงสินค้าเป็นโอกาสที่เกษตรกรจะประชาสัมพันธ์กลุ่มและสินค้าให้กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่เข้ามาเยี่ยมชม

การบริการหลังการขาย เกษตรกรไม่มีบริการหลังการขาย

อุปสรรค (Threats)

การนำเข้าวัตถุดิบ ในการนำเข้าวัตถุดิบของเกษตรกรในขั้นตอนของการเตรียมดินปัญหาที่สำคัญของเกษตรกรทั่วประเทศ คือ ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำที่จะใช้ในการเกษตร กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ ก็ประสบปัญหาด้านแหล่งน้ำเช่นกันเนื่องจากใช้แหล่งน้ำจากคลองชลประทานสาธารณะที่กรมชลประทานได้กำหนดระยะเวลาการปล่อยที่ไม่แน่นอนตามปริมาณน้ำในแต่ละปีทำให้แหล่งน้ำที่จะใช้ในการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกและใช้ในการปลูกข้าวไม่เพียงพอเกษตรกรต้องรอให้กรมชลประทานปล่อยน้ำ ซึ่งกระทบต่อการดำเนินงานของเกษตรกร ในช่วงของเตรียมดินในช่วงแรก

การเพาะปลูก แหล่งน้ำนอกจากจะเป็นอุปสรรคสำหรับการเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการเพาะปลูกของเกษตรกร ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรที่ได้ไม่เป็นไปตามที่ต้องการ เพราะน้ำมีไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำจากคลองสาธารณะที่มีระยะเวลาในการส่งน้ำ

การส่งออกผลผลิต จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากภาคเกษตรกรเข้าสู่ภาคเอกชนมากขึ้น ทำให้เกษตรกรขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร เฉพาะเพียงสมาชิกภายในกลุ่มไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานซึ่งทางกลุ่มในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและใช้ระยะเวลาที่นาน จึงได้มีการจ้างในบางครั้ง

การตลาดและการขาย สภาวะของเศรษฐกิจในช่วงนั้นๆ ก็ส่งผลต่อกำลังซื้อของผู้บริโภค เนื่องจากข้าวอินทรีย์มีราคาสูงกว่าข้าวทั่วไป ถึงแม้จะปลอดภัยและมีประโยชน์ต่อสุขภาพมากกว่า ข้าวทั่วไปแต่จากสภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ผู้บริโภคเลือกที่จะประหยัดค่าใช้จ่าย

การบริการหลังการขาย เกษตรกรไม่มีบริการหลังการขาย

ผลการศึกษากลุ่มครูประทุม สุริยา

1. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

กลุ่มครูประทุมสุริยา ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากการศึกษาสภาพข้อเท็จจริงด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์เกษตรกรครูประทุม สุริยา ตำบล สันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดที่ว่าอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่มีเกียรติซึ่ง เดิมทีครูประทุม สุริยา รับราชการเป็นครูสอนวิชาเคมีใน ปี พ.ศ. 2544 ช่วงอายุได้ 49 ปี ครูประทุม ได้ลาออกจากราชการเปลี่ยนมาเป็นเกษตรกรเต็มตัวโดยเริ่มก่อตั้ง ในปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน มี เกษตรกรเครือข่าย จำนวน 22 ราย แต่ก็ดำเนินการในส่วนในพื้นที่เพาะปลูกของตน แต่ครูประทุม จะเป็นคนถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้กับเกษตรกรเครือข่าย และผู้ที่สนใจซึ่งพื้นที่เพาะปลูกของ เกษตรกรนั้นเป็นศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก กรมพัฒนาที่ดิน และอีกทั้ง เกษตรกรยังได้รับรางวัลครูบุญชีและสหกรณ์ดีเด่น ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นที่จะทำการศึกษากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ ตามแนวคิดของห่วงโซ่อุปทานและแนวคิดแบบผังสายธารคุณค่า (Value Stream Mapping : VSM) โดยอธิบายถึงแผนรูปโดยการแสดงกิจกรรมที่เกษตรกรได้ดำเนินส่งมอบคุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ไปยังลูกค้าซึ่งเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนกระบวนการการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistic) การสร้างมูลค่าโดยการเพาะปลูกข้าว (Operation) จนถึงขั้นตอนกระบวนการการส่งมอบสินค้าไปให้กับลูกค้า (Outbound Logistic) การทำการตลาดและการขาย (Marketing and sales) และการให้บริการ (Service) โดยการแสดงข้อมูลขั้นตอนกระบวนการต่างๆ เส้นทางเคลื่อนที่ของงานและระบบสารสนเทศในกระบวนการเพิ่มคุณค่าตั้งแต่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายจนถึงลูกค้า

ภาพที่ 16 รูปแบบการไหลและโซ่อุปทานของผลิตข้าวอินทรีย์กลุ่มเกษตรกร บ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

2. ห่วงโซ่คุณค่าข้าวอินทรีย์ครูประทุม สุริยา ตำบลสันป่ายางอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เกษตรกรโดยในการทำการศึกษาวิจัยได้มุ่งเน้นศึกษากระบวนการ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในส่วนองกระบวนการโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์ ตามแนวคิดของห่วงโซ่อุปทานที่เป็นแบบแผนแสดงรูปกิจกรรมทั้งหมดที่เกษตรกรส่งมอบคุณค่าของข้าวอินทรีย์จากไร่นาไปยังผู้บริโภคปลายทางเริ่มต้น จากการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistic) สู่กระบวนการสร้างมูลค่าโดยการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ และการเพาะปลูก (Operation) จนออกมาเป็นสินค้าสำเร็จรูปที่พร้อมส่งมอบให้กับลูกค้า ผ่านช่องทางการจัดจำหน่าย จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรเกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์ ด้านกิจกรรมหลัก ซึ่งประกอบไปด้วยการนำเข้าวัตถุดิบ การเพาะปลูก การเก็บรักษาสินค้าคงคลัง การตลาดและการขายสินค้า การบริการหลังการขาย พบรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยการนำเข้า (Inbound Logistic)

1.1 การจัดเตรียมพื้นที่เพาะปลูกในขั้นตอนของกระบวนการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตในปีการเพาะปลูกที่ผ่านมา เกษตรกรจะทำการปลูกพืชตระกูลถั่วโดยการปลูกถั่วเหลืองสลับกับการปลูกข้าวเพื่อเป็นการเพิ่มธาตุอาหารในดิน เป็นการหมุนเวียนการปลูกพืช เมื่อทำการเก็บเกี่ยวถั่วเหลืองเสร็จก็จะทำการไถต่อของถั่วเหลืองกลบลงไปดินเพื่อเป็นอาหารแก่

ข้าวที่จะทำการปลูกครั้งต่อไป ซึ่งในการเพาะปลูกของเกษตรกรจะทำการเว้นว่างช่วงระยะเวลาของการปลูกถั่วเหลืองและข้าวโดยการปลูกปอเทือง และไถกลบลงไปนดินและทำการเตรียมพื้นที่ โดยการนำตัวอย่างดิน และ น้ำไปตรวจหาค่าความเป็นกรดต่าง ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์และหลังจากนั้นจะทำการหมักดินโดยการนำน้ำที่กักเก็บไว้ในบ่อที่ขุดภายในพื้นที่ของเกษตรกร และใส่น้ำหมักที่เกษตรกรทำขึ้นเองเพื่อให้เมล็ดของวัชพืชเกิดมาฝ่อตัวไม่สามารถเจริญเติบโตได้

1.2 การจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์การจัดการจัดหาเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรจากผลการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรได้ทำการเก็บพันธุ์ข้าวไว้เองโดยในพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรได้ทำการปลูกข้าวหลากหลายพันธุ์ ได้แก่ ข้าวพันธุ์มะลิขาว ทอง มะลิหอมนิล มะลิหอมกุหลาบแดง มะลิหอมมันปู ข้าวแพ่ ข้าวเบญจรงค์ ข้าวหอมลิ้มผิว โดยเก็บแยกเมล็ดข้าวแต่ละพันธุ์ไว้ในกระสอบตามแต่ละชนิดเพื่อรอฤดูกาลเพาะปลูกต่อไปและเกษตรกรยังจำหน่ายเมล็ดพันธุ์อีกด้วยแต่จำกัดปริมาณในการซื้อไม่เกินรายละ 5 กิโลกรัม ในราคา กิโลกรัมละ 30 บาท

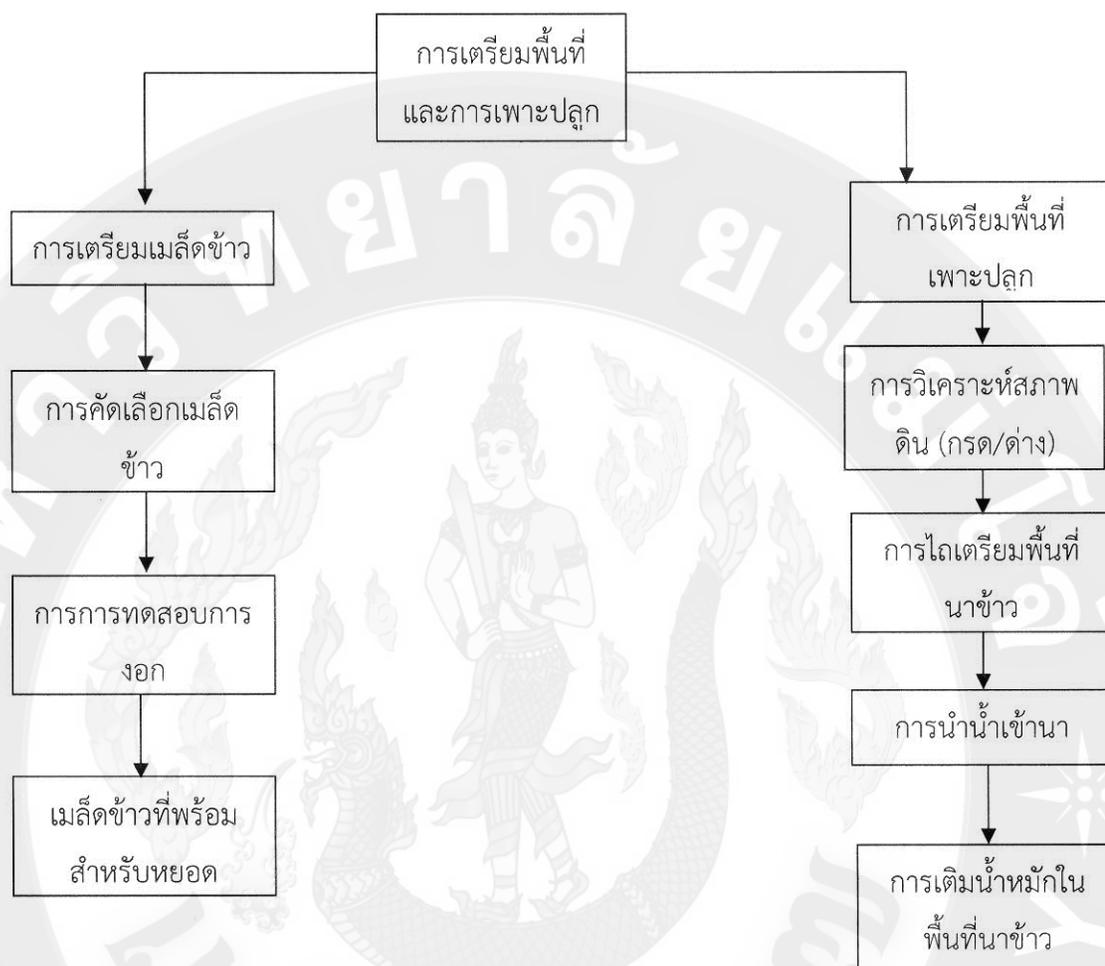
1.3 การขนย้ายเมล็ดพันธุ์ ในการขนย้ายเมล็ดพันธุ์ข้าวเนื่องจากเกษตรกรได้ทำการเก็บพันธุ์ข้าวไว้เองโดยบรรจุลงในกระสอบ แยกชนิดของข้าวแต่ละชนิดออกจากกัน โดยจะทำการเก็บไว้ในถังวางในพื้นที่ของเกษตรกรเอง ซึ่งสถานที่ในการจัดเก็บอยู่ภายในพื้นที่การเพาะปลูกของเกษตรกร

1.4 การจัดการวัสดุติบอื่นๆ ในขั้นตอนการจัดการวัสดุติบอื่นๆ ที่เกษตรกรได้ทำการจัดหาได้แก่พวกวัสดุติบส่วนประกอบที่ใช้สำหรับการทำน้ำหมักที่ใช้ในการทำการเกษตร โดยเกษตรกรจะทำการจัดหาจากแหล่งวัสดุติบทั่วไป

2. การปฏิบัติงาน หรือกระบวนการเพาะปลูก

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในส่วนของกระบวนการจะทำการเพาะปลูกข้าวแบบนาปี โดยปลูกข้าวปีละครั้ง สลับกับการปลูกถั่วเหลือง อีกทั้งเพื่อเป็นการเพิ่มสารอาหารในดินจากต้นถั่วเหลืองที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วจะทำการปลูกปอเทือง และทำการไถกลบลงไปนดินเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดให้กับดินสำหรับการทำนาต่อไป ในการปลูกข้าวของเกษตรกรจะมีขั้นตอนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวที่จะปลูก 2. การเตรียมพื้นที่เพาะปลูกสำหรับการปลูกข้าวอินทรีย์วิธีในการปลูกข้าวอินทรีย์ ซึ่งทางกลุ่มเกษตรกรจะทำการดำเนินงานแบบหยอดเมล็ดในการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์โดยใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักในการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยมีกระบวนการเพาะปลูกดังภาพที่ 17 ดังนี้

การเตรียมพื้นที่และการเพาะปลูก

ภาพที่ 17 ขั้นตอนกระบวนการเตรียมการเพาะปลูก
ของกลุ่มครูประทุมสุริยา

ในขั้นตอนของกระบวนการเตรียมการเพาะปลูกจะมีการเตรียมการเพาะปลูกอยู่ 2 ส่วนด้วยกันคือ

1. การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับการเพาะปลูกเนื่องจากเกษตรกรทำการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้เอง เพื่อใช้สำหรับเพาะปลูกข้าวในปีเพาะปลูกถัดไป โดยเริ่มจากการเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ต่างๆ ที่จะใช้สำหรับปลูกเมื่อเกษตรกรได้ทำการเตรียมเมล็ดเสร็จในขั้นตอนถัดมา คือ การคัดเลือกเมล็ดที่มีความสมบูรณ์ เพื่อใช้สำหรับเป็นเมล็ดพันธุ์เมื่อทำการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์เสร็จแล้วจะทำการทดสอบการงอก โดยการใช้ไข่ โดยน้ำมีความหนาแน่นเท่ากับ 1 และจะทำการใช้ไข่ตอกลงไปในน้ำแล้วใส่เกลือลงไปเพื่อให้ไข่ลอย และจะมีพื้นที่เนื้อผิวไข่ ซึ่งพื้นที่ตรงนั้นจะมีความหนาแน่น

เท่ากับ 1.1 เมื่อทำการหยอดเมล็ดข้าวลงไป 15 นาที โดยถ้าเมล็ดข้าวที่ลอยน้ำ หรือกึ่งลอยน้ำแสดงว่าเมล็ดข้าวไม่เต็มมีโอกาสที่เมล็ดข้าวจะไม่งอก

2. การเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก การเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกจะเริ่มตั้งแต่การนำดินในพื้นที่แปลงนำไปตรวจวิเคราะห์หาค่าความเป็นกรดเป็นด่างในห้องปฏิบัติการก่อนเพื่อทำการปรับปรุงดินให้ได้ค่า Ph ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว จากนั้นก็จะทำการไถเตรียมพื้นที่นาข้าว และนำน้ำเข้ามายังพื้นที่นาเพื่อทำการหมักพื้นที่นาโดยในขั้นตอนนี้เกษตรกรจะทำการใส่น้ำหมักที่ทำเองลงไปยังพื้นที่นาเพื่อทำให้เมล็ดวัชพืชเกิดการฟอตัวทำให้ไม่สามารถงอกได้เมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จแล้วก็จะเตรียมการเพาะปลูกต่อไป

ภาพที่ 18 บริเวณพื้นที่เพาะปลูกของกลุ่มครูประทุม สุริยา

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 19 รถไถสำหรับเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกของกลุ่มครูประทุมสุริยา

ที่มา: จากการสำรวจ

วิธีการเพาะปลูก

ในขั้นตอนของการเพาะปลูกนั้น เกษตรกรจะใช้วิธีการเพาะปลูกแบบนาหยอด โดยใช้เครื่องมือในการหยอดเมล็ดข้าวลงไปยังแปลงนาแทนการปักดำนา โดยในบางครั้ง ก็จะมีการจ้างแรงงานด้วยเช่นกัน โดยจะทำการจ้างโดยจ่ายค่าตอบแทนเป็นเงิน จำนวน 300 บาทต่อวัน

วิธีการดูแลรักษาระหว่างเพาะปลูก

ในขั้นตอนของการดูแลรักษาระหว่างเพาะปลูกเกษตรกรจะทำการเดินสำรวจยังแปลงนาทุกเช้าเพื่อสังเกตการเจริญเติบโตของต้นข้าวตลอดจนสิ่งผิดปกติที่เกิดขึ้น เช่น วัชพืชและแมลงศัตรูพืชเช่นถ้าหากมีวัชพืชในแปลงนาที่เล็กๆ ก็จะมีการเหยียบแล้วใช้เท้าแซะออหรือต้นวัชพืช ที่ยาวก็จะใช้เคียวในในกำจัดวัชพืชโดยในช่วงระยะเวลาในการเพาะปลูกจะมีการเติมน้ำหมักที่ทำขึ้นเองลงยังพื้นที่แปลงนา

การกำจัดวัชพืชและควบคุมแมลง

ในการกำจัดวัชพืชเกษตรกรจะกระทำตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกในการเตรียมดินในการใส่น้ำหมักลงไปยังพื้นที่แปลงนา เพื่อให้เมล็ดวัชพืชเกิดการฟ่อตัวไม่สามารถงอกได้และจากการที่เกษตรกรจะทำการสำรวจยังพื้นที่แปลงนาข้าวทุกๆ เช้าหากพบวัชพืชก็จะกำจัดทันทีในส่วนของการจัดการกับแมลงนั้นเนื่องจากมีระบบนิเวศน์ที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก โดยเกษตรกรได้ทำเป็นแนวกันชน

จำนวน 3 ชั้น ได้แก่ กำแพงชั้นนอกที่ปลูกไม้ยืนต้นที่มีความสูงกำแพงชั้นกลางจะปลูกพืชสมุนไพร เช่น ข่าตะไคร้มะกรูดมะนาวและกำแพงชั้นในจะปลูกหญ้าแฝก โดยระบบนิเวศน์เหล่านี้ ก็เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ประเทศไทยโดยเกษตรกรจะนำสมุนไพรที่ปลูกมาทำเป็นน้ำหมักเพื่อขับไล่แมลงอีกทั้งยังช่วยให้ต้นข้าวทนทายต่อโรคอีกด้วย

การบริหารจัดการน้ำ

ขั้นตอนของการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรจะทำการขุดบ่อสำหรับกักเก็บน้ำไว้ จำนวน 3 บ่อ เพื่อใช้ในการกักเก็บน้ำและอีกทั้งยังเป็นการปรับคุณภาพน้ำก่อนเข้าสู่กระบวนการเพาะปลูก โดยใช้เครื่องสูบน้ำในการส่งน้ำจากบ่อกักเก็บน้ำในพื้นที่ไปยังพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งก่อนจะเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูกนั้นน้ำ จะผ่านแปลงปลูกพืชที่ทำเป็นชั้นเพื่อทำให้น้ำตกตะกอนอีกหนึ่งรอบก่อนที่จะนำเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูก

โลจิสติกส์ขาออก

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรด้านโลจิสติกส์ขาออก ตั้งแต่การเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกี่ยวข้าวของเกษตรกรการจัดการสินค้าคงคลังการแปรรูปโดยการสีข้าวการบรรจุใส่บรรจุภัณฑ์เพื่อส่งมอบให้กับลูกค้าตลอดจนการขนส่งไปถึงผู้บริโภคนั้นผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรได้ดังนี้

การจัดการการเก็บเกี่ยว

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในด้านการเก็บเกี่ยวข้าว นั้น เมื่อข้าวมียอายุพร้อมที่จะทำการเก็บเกี่ยวได้เนื่องจากเกษตรกรเริ่มมีอายุที่มากขึ้นจากที่เมื่อก่อนจะมีระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิตถึง 10 วัน และใช้แรงงานในการขนจากพื้นที่เพาะปลูกมายังพื้นที่จัดเก็บ เกษตรกรจึงได้ลงทุนซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร โดยใช้รถเกี่ยวขนาดข้าวของเกษตรกรเองในการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยรถเกี่ยวขนาดข้าวนั้นเกษตรกรลงทุนซื้อเองเป็นรถมือสองนำเข้าจากญี่ปุ่น

ภาพที่ 20 รถเกี่ยวขนาดข้าวของกลุ่มครูประทุม สุริยา

ที่มา: จากการสำรวจ

โลจิสติกส์ขาออก

เมื่อเกษตรกรทำการเก็บเกี่ยวข้าวด้วยรถเกี่ยวขนาดข้าวแล้ว ก็จะทำการขนย้ายข้าวจากพื้นที่แปลงนามายังพื้นที่จัดเก็บซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ของเกษตรกรเองโดยมียุ้งฉางสำหรับเก็บข้าว จำนวน 4 ยุ้งฉาง โดยจะทำการเก็บใส่กระสอบแบ่งแยกเป็นข้าวแต่ละชนิดๆ แยกกันไว้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปนกันของข้าวโดยข้าวส่วนหนึ่งจะเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือนและอีกส่วนหนึ่งจะจำหน่ายโดยแพ็คในถุงพลาสติกแบบสุญญากาศที่ลงทุนซื้อมาใน ราคา 38,000 บาทซึ่งมาสามารถอธิบายในขั้นตอนของโลจิสติกส์ขาออกได้ตามรูปภาพที่ 21 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 21 แสดงการไหลของโลจิสติกส์เข้าออกของกลุ่มครูประทุม สุริยา

เมื่อได้สินค้าสำเร็จรูปที่ผ่านการบวนการแปรรูปบรรจุภัณฑ์แล้วเกษตรกรจะทำการนำสินค้าไปจัดจำหน่ายโดยช่องทางการจัดจำหน่ายนั้นจะมีที่ตลาดนัดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ณ สถานีวิทยุ มก. และโรงแรมรีสอร์ท ที่มาสั่งซื้อข้าวอินทรีย์จากเกษตรกรโดยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปจัดจำหน่ายของเกษตรกรนั้นมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ประมาณ 300 บาทต่อครั้ง

ด้านการตลาด

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าผู้รับซื้อผลผลิตเป็นลูกค้าที่ซื้อผ่านทางหน้าร้านที่เกษตรกรไปจำหน่ายสินค้าโดยจะมีการออกร้านที่สถานีวิทยุ มก. หรือตลาดนัด เจเจ อิมบูน โดยเกษตรกรได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมคือบางโอกาสได้มีการออกบูธแสดงสินค้าตามที่ได้รับเชิญให้ไปออกบูธ เนื่องจากเป็นเกษตรกรที่ได้รับรางวัลให้เป็นปราชญ์ชาวบ้านและพื้นที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรยังเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษาบุคลากรที่สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้แต่เนื่องจากมีกำลังการผลิตที่ไม่เยอะทำให้ช่องทางในการจัดจำหน่ายของเกษตรกรมีอยู่ช่องทางเดียวคือผ่านหน้าร้านโดยไม่ได้มีช่องทางออนไลน์ในการจัดจำหน่ายเนื่องจากมีปริมาณผลผลิตที่ไม่มากพอในการจำหน่าย และในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์เป็นเพียงแต่การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของเกษตรกรเท่านั้น

ด้านการบริการ

ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าในด้านการบริการนั้นเกษตรกรไม่ได้มีการบริการให้กับลูกค้าแต่อย่างใดเนื่องจากเกษตรกรได้จำหน่ายสินค้าผ่านทางหน้าร้านเมื่อลูกค้าได้รับสินค้าแล้วจะสิ้นสุดกระบวนการ

กิจกรรมสนับสนุน

ในด้านกิจกรรมสนับสนุนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกิจกรรมสนับสนุนตามห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรครุประทุมสุริยาโดยมีกิจกรรมสนับสนุนได้แก่โครงสร้างพื้นฐานองค์การการจัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การพัฒนาเทคโนโลยีการจัดซื้อจัดจำหน่ายวัตถุดิบโดยสามารถอธิบายได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

โครงสร้างพื้นฐานองค์การ

ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่าเดิมทีนั้นเกษตรกรครุประทุมสุริยาได้รับราชการครูที่โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ และเกษียณอายุราชการออกมาทำการเกษตร โดยมีแนวคิดที่ว่าอาชีพเกษตรกรนั้นเป็นอาชีพที่เกียรติ โดยใช้ความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้กับการเกษตร คือ เกษตรกรได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทด้านเคมีทำให้มีองค์ความรู้และความเข้าใจในหลักวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้ในการทำการเกษตรได้ เช่น การวิเคราะห์สภาพดินน้ำที่มีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าวและเกษตรกรมีพื้นที่เพาะปลูกเป็นของตนเองทำให้โครงสร้างพื้นฐานขององค์การเกื้อหนุนต่อการทำการเกษตรถึงแม้ในระยะเริ่มแรกเกษตรกรยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องของการทำนาแต่ได้พัฒนาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนได้รับรางวัลมากมายและพื้นที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรนั้นยังได้เป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษาที่สนใจและบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษา ซึ่งในจนถึงปัจจุบันเกษตรกรก็มีประสบการณ์ในการทำนามาแล้วเป็นระยะเวลากว่า 19 ปีและในระบบบัญชีจะมีการทำบัญชีครัวเรือนบัญชีกำไรขาดทุนบัญชีต้นทุนอาชีพและมีเกษตรกรเครือข่าย จำนวน 22 ราย แต่จะดำเนินงานโดยอาศัยองค์ความรู้จากครุประทุม

การจัดการทรัพยากรมนุษย์

ในด้านของการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้น ในส่วนของตัวเกษตรกรเองก็ได้มีการเข้าไปเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เกี่ยวกับการเกษตรอย่างสม่ำเสมอและเข้าร่วมอบรมในโครงการต่างๆ ตลอดจนถึงการได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรในการบรรยายและในส่วนของแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูกนั้นเกษตรกรจะทำการจ้างเป็นครั้งๆ ให้มาช่วยปฏิบัติงานซึ่งจะต้องมีการอบรมก่อนถึงจะสามารถเข้ามาทำงานได้โดยแรงงานส่วนใหญ่ก็เคยผ่านการอบรมมาแล้ว

ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี

จากผลการสัมภาษณ์ ในส่วนของด้านเทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนในด้านการเกษตรนั้น เกษตรกรได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการไถนบกคือทำเป็นตัวหุ้ที่เคียวไถนบก โดยใช้ลมและแม่แต่ชั้นตอนในการปลูกเกษตรกรยังได้นำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาช่วยในการปลูกโดยใช้วิธีระบบหยอดน้ำตามต้นเดียวและใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการหยอดทำให้สามารถช่วยในเรื่องของการเพาะปลูกได้เป็นอย่างมาก

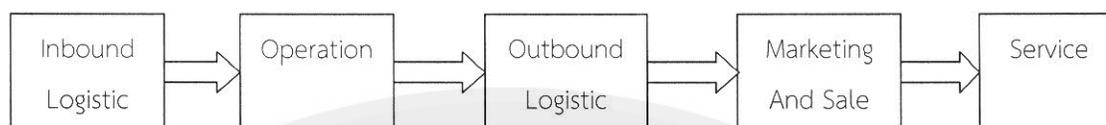
ด้านการจัดซื้อจัดหา

จากผลการสัมภาษณ์พบว่าในด้านของการจัดซื้อจัดหาเกษตรกรจะใช้วัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่ของเกษตรกรนำมาใช้ในการผลิตน้ำหมักหรือฮอร์โมนต่างๆ แต่ก็ยังมีการจัดซื้อจัดหาในส่วนของวัตถุดิบที่ไม่มีในพื้นที่เพาะปลูกเช่นเกลือจุลินทรีย์สำหรับแพ็คระบบสุญญากาศเป็นต้นโดยในส่วนของตัวเกลือจุลินทรีย์เกษตรกรได้มีการจัดซื้อจัดหาที่ร้านหยกอินเตอร์เทรดซิ่งมีต้นทุนที่สูงอยู่พอสมควร

โครงสร้างพื้นฐานองค์กร อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ด้านเคมีทำให้องค์ความรู้ในการนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเกษตร และการจัดทำบัญชีสหกรณ์ เพื่อทราบต้นทุนที่เกิดขึ้น					ทำ ทำ
การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีการจัดฝึกอบรมให้ผู้สนใจทั่วไปที่เข้ามาศึกษา เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกได้เป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ และผู้ที่จะเข้ามาจับต้องผ่านการฝึกอบรมจากเกษตรกร ก่อน					
การพัฒนาเทคโนโลยี มีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางด้านการเกษตร การนำนวัตกรรมทางด้านเกษตรใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง					
การจัดซื้อจัดหา อาศัยพื้นที่หาวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่เพาะปลูก มีการจัดซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร เพื่อมาใช้ทุนแรงในการเพาะปลูก จัดหาแรงงานในภาคการเกษตรจากผู้สนใจในพื้นที่ที่มีการฝึกอบรม					
การนำเข้าวัตถุดิบ	การผลิต	โลจิสติกส์ขาออก	การตลาดและการขาย	การบริการหลังการขาย	
การนำเข้าเมล็ดพันธุ์เองโดยทำการเก็บ	วิธีการเพาะปลูกแบบหยอดน้ำตามต้นเดียว	ทำการแปรรูป ณ พื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร	มีการจัดจำหน่าย ตลาดนัดสินค้าเกษตร	ไม่มีบริการหลังการขาย เนื่องจากลูกค้าเป็นผู้รับผิดชอบเองทั้งหมดในการขนส่งสินค้า ผ่านหน้าร้าน	
พันธุ์ข้าวแล้วทำการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ที่สุด	โดยทำแบบนาปีสลับกับการปลูกข้าวเหลืองปอင့်ทอง	โดยทำการบรรจุภัณฑ์โดยระบบสุญญากาศ	อินทรีย์ สภาวิทย์ มก. เจ เจ มาร์เก็ต และออกบูธแสดงสินค้าที่ได้รับเชิญ		

ภาพที่ 22 ห่วงโซ่คุณค่า เกษตรกรครูประทุม สุริยา ตำบลสันป่ายาง อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่

3. การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าตามแนวคิดของ UNIDO โดยใช้ SWOT

จุดแข็ง (Strengths)

-เก็บเมล็ดพันธุ์เอง	-ใช้วิธีการเพาะปลูก	-ใช้รถเกี่ยวขนาดข้าว	-ไม่ผ่านพ่อค้า	-ไม่มี
ทดสอบเมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง		ในการเก็บเกี่ยว	คนกลาง	
ก่อนนำไปเพาะปลูก	-ดูแลสำรวจข้าว	ผลผลิต		
-วิเคราะห์สภาพดินทุกๆ ไร่ และน้ำ		-สีข้าว/แปรรูปเอง		
	-มีแหล่งน้ำเป็นของตัวเอง			

จุดอ่อน (Weaknesses)

-ไม่มี	-ไม่มี	-ต้นทุนในการซื้อ	-ช่องทางในการ	-ไม่มี
เครื่องจักรจัดจำหน่าย				

โอกาส (Opportunities)

-ได้รับการสนับสนุน	-การพัฒนา	-ไม่มี	-การออกบูธแสดง	-ไม่มี
จากภาครัฐในการเทคโนโลยี			สินค้าตามที่ภาครัฐ	
วิเคราะห์สภาพดินในการเกษตร			เอกชนเชิญ	
และน้ำ				

อุปสรรค (Threats)

-ไม่มี	-แรงงานภาคเกษตร	-ไม่มี	-กำลังซื้อของผู้บริโภค
--------	-----------------	--------	------------------------

จุดแข็ง (Strengths)

การนำเข้าวัตถุดิบ การนำเข้าวัตถุดิบด้านเมล็ดพันธุ์เกษตรกรจะทำการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวเอาไว้เองทำให้สามารถประหยัดต้นทุนในการจัดหาวัตถุดิบด้านเมล็ดพันธุ์สูงไปได้ และจะทำการทดสอบเมล็ดพันธุ์ โดยการทดสอบอัตราการงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าวตามกรรมวิธีการทดลองของเกษตรกรและเมื่อจะทำการเพาะปลูกลงยังพื้นที่จะทำการนำดินและน้ำไปวิเคราะห์หาค่าสภาพความเป็นกรดเป็นด่างเพื่อให้ได้ค่าที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก โดยนำดินและน้ำไปวิเคราะห์ที่กรมพัฒนาที่ดินโดยไม่มีค่าใช้จ่ายเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรได้เป็นพื้นที่ศึกษาของกรมพัฒนาที่ดินในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ด้านการเพาะปลูก ในกรรมวิธีการเพาะปลูกนั้น เกษตรกรจะใช้วิธีการเพาะปลูกแบบน้ำท่วม ต้นเดียวที่จะหยอดเมล็ดข้าวลง โดยจะมีการเว้นระยะห่างของหลุมมากกว่าวิธีการปักดำนา ซึ่งวิธีการเพาะปลูกแบบนี้จะให้ผลผลิตต่อไร่ที่สูงกว่าวิธีการปักดำนาเพราะต้นข้าวสามารถเติบโตได้เต็มที่ กอข้าวแตกตัวมากกว่าทำให้ได้ปริมาณรวงข้าวที่มากกว่าวิธีการเพาะปลูกแบบปักดำนาและในทุกเช้าเกษตรกรจะทำการเดินสำรวจพื้นที่นาเพื่อตรวจสอบการเจริญเติบโตและดูสิ่งผิดปกติที่เกิดขึ้นเพื่อที่เมื่อพบเจอจะสามารถแก้ไขได้ทันที เช่นหาพบเจอวัชพืชก็จะกำจัดทันที และจุดแข็งอีกประการหนึ่งของเกษตรกรคือการมีแหล่งน้ำเป็นของตนเอง โดยการขุดบ่อกักเก็บน้ำไว้ภายในพื้นที่เพาะปลูกทำให้สามารถมีแหล่งน้ำไว้ใช้เมื่อขาดแคลนและเป็นการบริหารจัดการน้ำที่ถูกวิธีตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อีกด้วย

ด้านโลจิสติกส์ขาออก ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตของเกษตรกรนั้น จะใช้เครื่องจักรกลการเกษตรมาช่วยในการเก็บเกี่ยวผลผลิต คือการใช้รถเกี่ยวนาดข้าวที่เกษตรกรได้ลงทุนซื้อมือสองมาจากประเทศญี่ปุ่นทำให้เกษตรกรสามารถลดระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวและแรงงานลงได้ เนื่องจากเกษตรกรทำการเกษตรในรูปแบบของครอบครัวทำให้มีจำนวนแรงงานที่จำกัดจึงจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกลในการเกษตรในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและเกษตรกรจะทำการสีข้าวเองทำให้ประหยัดต้นทุนในการแปรรูปข้าวและบรรจุภัณฑ์เองโดยการบรรจุแบบระบบแบบสูญญากาศ

ด้านการตลาดและการขายในด้านการตลาดและการขายเกษตรกรจะทำการผลิตเองแปรรูปเองและจัดจำหน่ายด้วยตนเองไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้เกษตรกรไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

ด้านการบริการ เกษตรกรไม่มีบริการหลังการขาย

จุดอ่อน (Weaknesses)

การนำเข้าวัตถุดิบ ในด้านการนำเข้าวัตถุดิบ เกษตรกรไม่มีจุดอ่อนเนื่องจากเกษตรกรได้ทำการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์เองและมีการทดสอบการงอกของเมล็ดพันธุ์รวมทั้งการวิเคราะห์สภาพดินและน้ำของพื้นที่เพาะปลูกเพื่อให้มีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์

ด้านการเพาะปลูก ในด้านการเพาะปลูกเกษตรกรไม่มีจุดอ่อนเนื่องจากเกษตรกรให้ความสำคัญในทุกๆ ขั้นตอนของการเพาะปลูกมีการเดินสำรวจพื้นที่เพาะปลูกในทุกๆ เช้าเพื่อดูความผิดปกติและเกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเองส่งผลให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ตลอดปี

ด้านโลจิสติกส์ขาออก ในด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตของเกษตรกร เกษตรกรได้ลงทุนซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตรเอง เนื่องจากเป็นเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ทำให้มีต้นทุนในการจัดซื้อจัดหาที่สูงแต่เมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้เกษตรกรเห็นว่ามีความคุ้มค่ากับเงินทุนที่ได้ใช้ไป

ด้านการตลาดและการขาย ในด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเกษตรกรมีช่องทางการจัดจำหน่ายเพียงช่องทางเดียวคือหน้าร้าน โดยจัดจำหน่ายผ่านทางตลาดนัดสินค้าเกษตรอินทรีย์ สถาบันวิทยุ มก.แม่โจ้ และ ตลาดนัด เจเจ อิมบิอุญ ซึ่งทำให้ลูกค้าที่จะซื้อสินค้าเข้าถึงตัวสินค้าได้อย่างจำกัด

ด้านการบริการ เกษตรกรไม่มีการบริการหลังการขาย

โอกาส (Opportunities)

การนำเข้าวัตถุดิบ เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรเป็นพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้หลายหน่วยงานของภาครัฐได้เข้ามาให้การสนับสนุนในการดำเนินงานเช่น กรมพัฒนาที่ดิน ได้ให้การสนับสนุนในการวิเคราะห์ดินและน้ำ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการวิเคราะห์

การเพาะปลูก ในปัจจุบันที่มีการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ๆทางการเกษตรและโดยพื้นฐานของเกษตรกรที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ทางด้านเคมีและเป็นอดีตข้าราชการครูทำให้สามารถนำผลการวิจัยและการพัฒนาที่ได้มีการศึกษาไว้ นำมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของเกษตรกรต่อไป

ด้านโลจิสติกส์ขาออก ในด้านโลจิสติกส์ขาออก พบว่า โอกาสในด้านต่างๆ ที่เกษตรกรจะสามารถในการพัฒนาการดำเนินงานของเกษตรกรได้ เนื่องจากเกษตรกรมีการจัดการในด้านต่างๆ ที่เป็นระบบอยู่แล้ว

ด้านการบริการหลังการขาย เกษตรกรไม่มีการบริการหลังการขาย

อุปสรรค (Threats)

ด้านการนำเข้าวัตถุดิบ ในด้านการนำเข้าวัตถุดิบของเกษตรกร พบว่าไม่พบอุปสรรคในการนำเข้าวัตถุดิบเนื่องจากเกษตรกรทำการเก็บเมล็ดพันธุ์ตัวเอง

ด้านการเพาะปลูก ในด้านการเพาะปลูกเกษตรกรยังขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรทำการเกษตรโดยใช้แรงงานในครอบครัวแต่ยังมีการจ้างแรงงานในบางส่วนของขั้นตอนการเพาะปลูกซึ่งหาได้ยากเนื่องจากแรงงานที่จะเข้ามาทำงานภายในพื้นที่ของเกษตรกรจะต้องได้รับการฝึกอบรมจากเกษตรกรก่อนจึงจะสามารถทำงานได้ และเนื่องจากสังคมปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนจากสังคมภาคเกษตรเป็นสังคมเมืองทำให้แรงงานในภาคการเกษตรลดลง

ด้านโลจิสติกส์ขาออก ในด้านโลจิสติกส์ขาออก เกษตรกรไม่มีอุปสรรคในการดำเนินงาน

ด้านการตลาดและการขาย ในด้านการตลาดและการขายเนื่องจากสถานะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนผู้บริโภคต้องประหยัดเงินในการใช้จ่ายเนื่องจากสินค้าเกษตรอินทรีย์มีราคาที่สูงกว่าสินค้าทั่วไปจึงทำให้ผู้บริโภคเลือกที่จะบริโภคสินค้าที่ราคาถูกกว่า เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์และศึกษาปัญหาห่วงโซ่คุณค่าของข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานตามห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นโดยเนื้อหาของบทสรุปนี้ได้มาจากผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและจากการสังเกตจากการปฏิบัติจริงและข้อมูลทุติยภูมิ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบทความวารสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผลการศึกษาที่ได้สามารถสรุป ได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

1. ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์อำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่

จากผลการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มครูประทุมสุริยา โดยในแต่ละส่วนของห่วงโซ่คุณค่ามีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถแบ่งกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เป็นกิจกรรมหลัก (Primary Activity) และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activity) โดยกิจกรรมหลักของห่วงโซ่ผลิตภัณ์ข้าวอินทรีย์ประกอบไปด้วย 1) การนำเข้าวัตถุดิบ 2) การเพาะปลูก 3) โลจิสติกส์ขาออก 4) การตลาดและการขาย 5) การบริการส่วนกิจกรรมสนับสนุนกิจกรรมหลักประกอบไปด้วย 1) โครงสร้างพื้นฐานองค์กร 2) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ 3) ด้านเทคโนโลยีและการวิจัยพัฒนา 4) การจัดซื้อจัดหาโดยผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมหลัก

การนำเข้าวัตถุดิบการนำเข้าวัตถุดิบสำหรับการปลูกข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอแม่แตงนั้นสามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบคือ 1. เกษตรกรทำการเก็บพันธุ์ข้าวไว้เอง 2. เกษตรกรไปซื้อพันธุ์ข้าวมาจากแหล่งอื่นจากผลของการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้งสองกลุ่มพบว่ากลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงซึ่งมีสมาชิกกลุ่ม 18 คน โดยส่วนหนึ่งของสมาชิกใช้วิธีการนำเข้าวัตถุดิบโดยการเก็บพันธุ์ข้าวไว้เองและอีกส่วนหนึ่งทำการซื้อจากแหล่งอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง โดยการขนส่งจากแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบมายังพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรเกษตรกรจะเป็นผู้รับผิดชอบเองในการขนส่งโดยเกษตรกรจะใช้รถ

มอเตอร์ไซค์ฟ่วงข้างสำหรับการขนส่งเมล็ดพันธุ์ข้าวมาอย่างพื้นที่เพาะปลูกโดยราคาของเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ซื้อจะอยู่ที่กิโลกรัมละ 30 บาท ส่วนกลุ่มของครูประทุมสุรียาจะใช้วิธีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้เอง และจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ด้วยในราคากิโลกรัมละ 30 บาท แต่จำกัดปริมาณในการซื้อไม่เกิน 5 กิโลกรัมต่อรายโดยเมื่อทำการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วเกษตรกรจะทำการเก็บข้าวใส่กระสอบแยกตามแต่ละพันธุ์ข้าวไว้อย่างชัดเจนไม่ให้ปนกันโดยจะทำการเก็บที่ยังฉางของเกษตรกรเอง

วิธีการเพาะปลูกจากผลการศึกษาในด้านวิธีการเพาะปลูกของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม พบว่าวิธีการเพาะปลูกที่เหมือนและแตกต่างกันดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมก่อนระบวนการเพาะปลูกกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะทำการเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวที่จะปลูกไว้ โดยการเตรียมพื้นที่ดินโดยการไถและนำน้ำเข้ามาอย่างพื้นที่นาเพื่อทำการหมักดินในนาข้าวและเมล็ดพันธุ์ก็จะทำการแช่น้ำอย่างน้อย 3 คืน เพื่อจะทำการหว่านต้นกล้าข้าวต่อไปเพื่อนำไปปักดำนา ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มของครูประทุมสุรียาที่จะทำการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกโดยการนำดินและน้ำในพื้นที่เพาะปลูกนำไปวิเคราะห์ที่ห้องปฏิบัติการของกรมพัฒนาที่ดินเพื่อวิเคราะห์หาค่าความเป็นกรดเป็นด่างที่มีความเหมาะสมกับการเพาะปลูกข้าวและในขั้นของการเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว นั้นเกษตรกรจะทำการคัดเลือกเมล็ดข้าวเพื่อที่จะทำการเพาะปลูกโดยวิธีการหยอดน้ำตามต้นเดียวโดยการคัดเลือกเมล็ดที่มีความสมบูรณ์โดยการทดสอบความหนาแน่นของเมล็ดข้าวโดยใช้ไซโกและเกลือเป็นตัวทดสอบอัตราการงอกของเมล็ดข้าว

2. ขั้นตอนของการเพาะปลูกจากผลการศึกษาสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่าในขั้นตอนของการเพาะปลูกนั้นเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะใช้วิธีการเพาะปลูกแบบดำนา โดยใช้ต้นกล้าที่ได้จากการหว่านกล้าข้าวในการปักดำนา โดยใช้แรงงานของสมาชิกภายในครอบครัวหรือสมาชิกภายในกลุ่มโดยการลงแขกปลูกข้าวและมีการจ้างงานสำหรับผู้ที่ประสงค์จะรับค่าจ้างเป็นเงิน หรือข้าวส่วนกลุ่มเกษตรกรครูประทุมสุรียาจะทำการเพาะปลูก โดยการหยอดเมล็ดข้าวแบบน้ำตามต้นเดียว โดยใช้เครื่องมือในการหยอดเมล็ดข้าวลงไป ในหลุมโดยใช้แรงงานสมาชิกภายในครอบครัวเหมือนกันและมีการจ้างบ้างในบางปีการเพาะปลูก โดยค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานในการเพาะปลูกวันละ 300 บาท/คน ทั้งสองกลุ่ม

การบำรุงดูแลรักษา ระหว่างเพาะปลูก จากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีการบำรุงดูแลรักษา ระหว่างเพาะปลูกที่เหมือนกันคือจะมีการเติมน้ำหมักฮอร์โมนที่ผลิตเองลงไปยังพื้นที่นาข้าวเพื่อให้ข้าวเจริญเติบโตงอกงามและยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันโรคราและแมลงให้กับต้นข้าวด้วย โดยกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะใช้น้ำหมักที่ทำขึ้นเองจากวัสดุที่หาได้ในชุมชน ส่วนกลุ่มครูประทุมสุรียาจะใช้น้ำหมักที่ทำมาจากหน่อกล้วยและฮอร์โมนนมโดยเกษตรกรจะทำการเดินสำรวจพื้นที่แปลงนาทุกๆ เข้าเพื่อสำรวจการเจริญเติบโตของต้นข้าวตลอดจนถึงผิดปกติที่เกิดขึ้น

การกำจัดวัชพืชจากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่าในขั้นตอนของการกำจัดวัชพืชนั้น เกษตรกรทั้งสองกลุ่มใช้วิธีการกำจัดวัชพืชนั้นที่ต่างกันคือกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะใช้วิธีการถอนหรือใช้เคียวเกี่ยววัชพืชที่ขึ้นออกจากพื้นที่นาข้าวและในระยะหลังเกษตรกรบ้านดอนเจียงใช้วิธีการใช้เบ็ดในการกำจัดวัชพืชในพื้นที่นาข้าวซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มครูประทุมสุรียา คือขั้นตอนของการกำจัดวัชพืชนั้นจะทำการกำจัดตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมดินโดยการใส่น้ำหนักลงไปยังพื้นที่นาข้าวที่ทำการหมักนาจะทำให้เมล็ดวัชพืชเกิดการฟอตัวไม่สามารถเจริญเติบโตได้และเกษตรกรจะทำการเดินสำรวจพื้นที่นาข้าวทุกๆ เข้าเมื่อพบเห็นวัชพืชก็จะทำการใช้เท้าแฉะต้นวัชพืชอบันให้หลุดออกไปในดินหรือถ้ามีขนาดใหญ่ก็จะใช้เคียวในการเกี่ยวกำจัดวัชพืช

การบริหารจัดการน้ำจากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งน้ำที่เกษตรกรทั้งสองกลุ่มใช้ในการเกษตรนั้นกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะใช้น้ำจากแหล่งน้ำจากคลองชลประทานสาธารณะโดยการทำการผันน้ำเข้ามายังพื้นที่นาโดยมีการทำฝายไว้สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรเนื่องจากการส่งน้ำของคลองชลประทานจะมีระยะเวลาในการปล่อยน้ำส่วนกลุ่มครูประทุมสุรียาจะมีการใช้แหล่งน้ำจากธรรมชาติโดยจะทำการขุดบ่อสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรจำนวน 3 บ่อ โดยน้ำที่จะนำมาใช้ในการเกษตรนั้นจะทำการนำไปวิเคราะห์หาค่าความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำก่อนเพื่อให้มีสภาพน้ำมีความเหมาะสมกับการปลูกข้าวโดยจะออกแบบพื้นที่ให้เป็นในลักษณะลาดเอียงผ่านพื้นที่แปลงปลูกพืชที่สามารถดูดซับของเสียของน้ำได้โดยทำเป็นขั้นบันไดทำให้น้ำเกิดการตกตะกอนและสารพิษก่อนที่จะเข้าสู่พื้นที่นาข้าว

ด้านโลจิสติกส์ขาออกจากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ขั้นตอนของโลจิสติกส์ขาออกของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มนั้นมีความแตกต่างกันโดยกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะใช้แรงงานเกษตรกรในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและขนส่งวัตถุดิบออกจากพื้นที่เพาะปลูกไปยังสถานที่เก็บผลผลิตของแต่ละเกษตรกรภายในกลุ่มโดยการเก็บเกี่ยวผลผลิตของเกษตรกรบ้านดอนเจียงนั้นจะมีทั้งการลงแขกเกี่ยวข้าวและการจ้างแรงงานส่วนกลุ่มครูประทุมสุรียาจะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยการใช้อรถเกี่ยวมัดข้าวที่ทำการลงทุนซื้อเข้ามา โดยเป็นรถมือสองนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นทำให้สามารถประหยัดแรงงานและระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิตแต่ก็มีต้นทุนที่สูงโดยในการขนย้ายจากพื้นที่เพาะปลูกไปยังพื้นที่เก็บรักษาผลผลิตจะใช้แรงงานเกษตรกรในการขนย้ายสินค้าไปยังสถานที่เก็บรักษาเหมือนกับกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงเมื่อเกษตรกรจะทำการแปรรูปผลผลิตจะมีการนำออกจากสถานที่เก็บรักษาผลผลิตและนำไปยังโรงสีข้าวโดยกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะมีโรงสีข้าวของชุมชนและกลุ่มครูประทุมสุรียาจะทำการนำออกจากที่เก็บรักษาผลผลิตไปยังโรงสีข้าวของเกษตรกรเองเหมือนกันเมื่อแปรรูปจากข้าวเปลือกเป็นข้าวสารแล้วกลุ่มเกษตรกรทั้งสองกลุ่มจะทำการบรรจุในบรรจุภัณฑ์ถุงพลาสติกโดยบรรจุแบบระบบสุญญากาศเหมือนกันทั้งสองกลุ่มโดยกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงได้รับการสนับสนุนเครื่องแพ็คซีลระบบสุญญากาศจากเอกชนส่วนกลุ่มครูประทุมสุรียา

ทำการซื้อเครื่องแพ็คซีระบบสุญญากาศเอง ในราคา 38,000 บาท โดยพลาสติกที่ใช้ทั้งสองกลุ่มได้ซื้อที่ร้านหยกอินเตอร์เทรดเหมือนกัน โดยมีการสั่งทำสติ๊กเกอร์ของแต่ละกลุ่มติดยังผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่มเอง

ด้านการตลาดและการขายด้านการตลาดและการขายของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มนั้น มีความคล้ายคลึงกัน คือเกษตรกรเป็นผู้ขายสินค้าเองไม่ได้ผ่านตัวแทนจำหน่ายหรือพ่อค้าคนกลางโดยกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะทำการจำหน่ายผ่านช่องทางการจำหน่ายในรูปแบบหน้าร้านที่ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ตลาดนัด เจเจ อิมบิยูและตลาดนัดรวมโชคส่วนกลุ่มครูประทุมสุรียาจะทำการจำหน่ายภายในชุมชนและตลาดนัดสินค้าเกษตรสีเขียว ณ สถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตร (สถานีวิจัยมก.) จังหวัดเชียงใหม่และจะมีการออกบูธแสดงสินค้าบ้างตามท้องที่หน่วยงานต่างๆ รับเชิญให้ออกไปจัดจำหน่ายและแสดงสินค้า

ด้านการบริการจากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มยังไม่ได้มีการให้บริการลูกค้าเนื่องจากปริมาณสินค้าไม่มากเพียงพอต่อความคุ้มค่าในการให้บริการแก่ลูกค้าในการจัดส่งทำให้กิจกรรมหลักในส่วนนี้เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมหลักตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า

หัวข้อ	กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ	ครูประทุม สุรียา
กิจกรรมหลัก		
- การนำเข้าวัตถุดิบ	เก็บเมล็ดพันธุ์/รับซื้อ	เก็บเมล็ดพันธุ์เอง
- การเพาะปลูก	หว่านกล้า, ดำนา	ปลูกแบบหยอดน้ำตามต้นเดียว
- การดูแลรักษา	เติมน้ำหมักชีวภาพ	เติมน้ำหมักชีวภาพ
- การกำจัดวัชพืช	ใช้เคียวเกี่ยวกำจัด/ใช้เปิด	ถอน/ทำให้เมล็ดวัชพืชฝ่อตัว
- การบริหารจัดการน้ำ	ใช้แหล่งน้ำคลองสาธารณะ	มีบ่อกักเก็บน้ำเอง
- โลจิสติกส์ขาออก	เก็บเกี่ยวผลผลิตใช้แรงงานคน แปรรูปเอง	ใช้เครื่องจักรในการเก็บเกี่ยว ผลผลิตและแปรรูปเอง
- การตลาดและการขาย	จัดจำหน่ายผลผลิตเอง	จัดจำหน่ายผลผลิตเอง
- การบริหารหลังการขาย	ไม่มีการบริการหลังการขาย	ไม่มีบริการหลังการขาย

2. กิจกรรมสนับสนุน

ด้านโครงสร้างพื้นฐานองค์กร จากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์พบว่าในโครงสร้างพื้นฐานองค์กรของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันโดยกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงเป็นกลุ่มเกษตรกรชาวบ้านที่หันมาใส่ใจในสุขภาพโดยมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยปัจจุบันมี จำนวน 18 คน

โดยพื้นที่ที่ทำการเกษตรจะเป็นพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายภายในกลุ่ม รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูก แต่เมื่อได้ผลผลิตแล้วจะนำมาขายให้ทางกลุ่มในกิโลกรัมละ 17 บาท และเมื่อทำการแปรรูปและขายผลิตภัณฑ์ได้แล้วจะได้รับส่วนแบ่งกำไรตามหุ้นของข้าวที่เอามาจำหน่ายให้กับกลุ่ม ส่วนกลุ่มครูประทุมสุริยาเดิมที่รับราชการครูที่โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพและผันตัวเองมาเป็นเกษตรกรโดยสำเร็จการศึกษาระดับเคมีมหาบัณฑิตทำให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านวิทยาศาสตร์ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรในการปลูกข้าวและโดยพื้นที่ในการเพาะปลูกเป็นพื้นที่จากมรดกของเกษตรกรเองมีจำนวนพื้นที่ 8 ไร่ ในด้านของเงินทุนจะเป็นเงินทุนส่วนตัวของเกษตรกรเองโดยทำการกู้ยืมเงินมาใช้ในการเพาะปลูกในระยะแรกโดยมีการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่างๆ และยังเป็นวิทยากรในการจัดทำบัญชีครัวเรือนแก่เกษตรกรที่สนใจจนได้รับรางวัลครูบัญชีสหกรณ์ดีเด่นและพื้นที่เพาะปลูกของครูประทุมสุริยายังเป็นศูนย์เรียนรู้การเกษตรกรทฤษฎีใหม่ให้กับผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาจากโครงสร้างพื้นฐานที่แตกต่างกันของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มนี้ทำให้ส่งผลต่อการสนับสนุนในการปลูกข้าวอินทรีย์ตามแนวคิดของห่วงโซ่คุณค่าที่แตกต่างกัน

ด้านการจัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรของกลุ่มเกษตรกรทั้งสองกลุ่มนั้น มีความคล้ายคลึงกันคือมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเช่นกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างองค์ความรู้ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากการสนับสนุนของทั้งภาครัฐและเอกชน และในส่วนของกลุ่มครูประทุมได้มีการเข้าอบรมองค์ความรู้ด้านการเกษตรต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจัดขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตรทำให้เกษตรกรสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการเพาะปลูกการทำการเกษตร

ด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี จากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ในด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีของกลุ่มเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันคือกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงจะทำการเพาะปลูกโดยใช้ยึดตามวิถีชีวิตของชาวนาแบบดั้งเดิมโดยการใช้แรงงานในการปลูกข้าว ส่วนกลุ่มครูประทุมสุริยาจะทำการนำเทคโนโลยีเครื่องจักรมาใช้ในการเกษตรเช่นการนำเครื่องหยอดเมล็ดมาใช้ในขั้นตอนกระบวนการเพาะปลูกแทนการปักดำนาหรือการทดสอบเมล็ดข้าวการนำรถเกี่ยวมาใช้ในการเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตทำให้ลดระยะเวลาในการเกี่ยวเกี่ยวและแรงงานในการเกี่ยวเกี่ยวผลผลิต

ด้านการจัดซื้อจัดหาจากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์พบว่าในด้านการจัดซื้อจัดหาของกลุ่มเกษตรกรทั้งสองกลุ่มนั้นมีความคล้ายคลึงกัน คือมีการใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่นหรือตามพื้นที่เพาะปลูกในการนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำน้ำหมักเพื่อใช้ในการเกษตรและการนำเข้าวัตถุดิบ

ก็มีความคล้ายคลึงกันโดยมีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้เองในการทำการเพาะปลูกโดยจะมีเกษตรกรบางราย ภายในกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงที่จะทำการซื้อเมล็ดพันธุ์กล้าข้าวซึ่งในส่วนของกลุ่มครูประทุม สุริยาจะทำการจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์เครื่องจักรที่นำมาใช้ในการเกษตรมีต้นทุนที่ค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียง

ตารางที่ 4 สรุปกิจกรรมสนับสนุนตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า

หัวข้อ	กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงฯ	ครูประทุม สุริยา
กิจกรรมสนับสนุน		
- โครงสร้างพื้นฐาน องค์กร	การรวมกลุ่มของเกษตรกรภาครัฐและ เอกชนให้การสนับสนุน	อดีตข้าราชการครู/เคมีมหาบัณฑิต ครูบัญชีสหกรณ์ดีเด่น/ศูนย์เรียนรู้ ภาครัฐให้การสนับสนุน
- การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์	มีการศึกษาดูงานหาองค์ความรู้ใหม่ๆ หน่วยงานภาครัฐ/เอกชนมาให้ความรู้ ยึดตามแบบวิถีชีวิตชาวนา	มีการหาองค์ความรู้ใหม่ๆ ด้าน การเกษตร มีการฝึกอบรมแรงงานก่อน ปฏิบัติงาน
-การพัฒนาเทคโนโลยี	ใช้เครื่องจักรในการแปรรูป	ใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ในการทุน แรงการเก็บเกี่ยวผลผลิต
- การจัดซื้อจัดหา	ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น จัดหาสิ่งที่จำเป็น	ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น จัดหาสิ่งที่ จำเป็น

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์

ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งกิจกรรมหลักซึ่งประกอบไปด้วย โลจิสติกส์ขาเข้า การดำเนินงานการผลิต โลจิสติกส์ขาออก การตลาดและการขาย การบริการ และกิจกรรมสนับสนุนของห่วงโซ่คุณค่า ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานองค์กร การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี และการจัดซื้อ ซึ่งในการดำเนินการตามกิจกรรมที่กล่าวมา

ข้างต้นเหล่านี้ มีความสำคัญต่อการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานตามกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์

จากการศึกษาพบว่าด้านกิจกรรมหลักการนำเข้าวัตถุดิบของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงมีเกษตรกรบางรายภายในกลุ่มไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้เองทำให้เกิดต้นทุนในการจัดซื้อจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าว แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่เก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้เอง และกลุ่มครูประทุม สุริยาที่ได้ทำการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้เองและจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์แต่จำกัดจำนวนการซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันนิภา ประสันลักษณ์ (2556) ได้ทำการศึกษา ห่วงโซ่คุณค่าของข้าวพันธุ์สกลนครและข้าวกำในจังหวัดขอนแก่นที่ว่าเกษตรกรยังไม่ได้แยกกระบวนการผลิตของข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์อย่างชัดเจน ส่งผลให้คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้น เกษตรกรควรตระหนักถึงกระบวนการผลิตข้าวเปลือก และเมล็ดพันธุ์ ในการจัดการที่ถูกต้อง และหากมีการเพิ่มมูลค่าข้าวจะทำให้เกษตรกรได้ผลตอบแทนที่ดีเช่นการขายในรูปแบบของเมล็ดพันธุ์ได้ผลตอบแทนสูงกว่าการขายในรูปแบบของข้าวเปลือก ดังนั้นควรมุ่งพัฒนาที่คุณภาพของข้าวมากกว่าการขยายปริมาณการผลิตในด้านของการผลิตพบว่าในการปฏิบัติการดำเนินการผลิตของกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงยังไม่ถูกต้องตามมาตรฐานเนื่องจากแหล่งน้ำที่นำมาใช้ในการเกษตรมาจากคลองชลประทานสาธารณะ และไม่มี การทำให้น้ำตกตะกอนก่อนนำเข้าไปพื้นที่นา ซึ่งอาจจะมีการปนเปื้อนของสารเคมีที่ใช้ในต้นน้ำได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตาพันธุ์มณี และ อัมรินทร์ ศิริแก้ว (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือของประเทศไทย: การประยุกต์ใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่าที่ว่าการให้ความรู้ความเข้าใจและแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องแก่เกษตรกรเกี่ยวกับระบบการจัดการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มของครูประทุม สุริยา ที่ได้มีการนำดินและน้ำไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ตั้งแต่เริ่มเตรียมการเพาะปลูกและมีป้อนน้ำเป็นของตนเองในพื้นที่เพาะปลูก ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้นพบว่าเกษตรกรกลุ่มบ้านดอนเจียงใช้เวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่นานเนื่องจากใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตถึงแม้จะมีการลงแขกเกี่ยวข้าวแต่ก็ยังมีการจ่ายค่าจ้างสำหรับผู้ ที่ประสงค์จะรับค่าจ้างเป็นเงิน ซึ่งแตกต่างจากการเก็บเกี่ยวของกลุ่มครูประทุม สุริยา ที่ได้มีการนำเครื่องจักรกลทางการเกษตรมาช่วยในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและจ้างแรงงานในการขนย้ายข้าวเปลือก และมีต้นทุนในการซื้อเครื่องจักร แต่ทั้งนี้ก็มีข้อดีข้อเสียของแต่ละกลุ่มแตกต่างกันออกไปตามโครงสร้างพื้นฐานองค์กรของแต่ละกลุ่ม ซึ่งการดำเนินงานของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มนั้นดำเนินงานในลักษณะดำเนินงานเพื่อกลุ่มของตนไม่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัฐยา ดวงสุวรรณ (2553) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมข้าวไทยแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ห่วงโซ่อุปทานข้าวเกี่ยวกับการดำเนินงาน และ ปัญหาในห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจข้าวไทยในปัจจุบันที่พบว่ามีกรรมกรภายนอก (External

Integration) คือสมาชิกในห่วงโซ่อุปทานยังไม่มีความร่วมมือกันระหว่างองค์กรซึ่งแต่ละสมาชิกในห่วงโซ่อุปทานต่างก็ดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์สูงสุดให้กับองค์กรของตัวเองเท่านั้น ในด้านของช่องทางในการจัดจำหน่ายหรือประชาสัมพันธ์ยังพบว่าเกษตรกรบ้านดอนเจียงมีช่องทางในการจัดจำหน่ายเพียงช่องทางเดียวคือหน้าร้านยังไม่ได้มีการจัดจำหน่ายในช่องทางอื่น ถึงแม้กลุ่มครูประทุมจะมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานผ่านทางสื่อสังคมแล้วก็ตามแต่ไม่ได้มีการขายแต่อย่างใด เนื่องจากมีปริมาณผลผลิตที่ไม่มากพอต่อการขายในช่องทางอื่น แต่เกษตรกรทั้งสองกลุ่มนี้ได้จำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายสามารถเข้าถึงได้แก่ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ ตลาดนัด เจเจ อิมบิยู ซึ่งเป็นสถานที่กลุ่มลูกค้าที่รักสุขภาพจะไปซื้อสินค้าจากช่องทางเหล่านี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัค ภักดิ์โต และ ไกรชิต สุตะเมือง (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการบริโภคชาวอินทรีย์ของผู้บริโภคในวัยทำงาน ในเขตกรุงเทพฯ และปริณผลด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับมากเรื่องการมีวางจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตหลัก และร้านค้าสุขภาพมากที่สุดและจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยยัง พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

2. แนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์อำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่

แนวทางในการพัฒนาในด้านการนำเข้าวัตถุดิบนั้น สำหรับกลุ่มเกษตรกรบ้านดอนเจียงในบางส่วนที่ไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ควรให้เกษตรกรทำการแบ่งเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้สำหรับในปีการเพาะปลูกในปีถัดไปเพื่อลดต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการนำเข้าวัตถุดิบ และแนวทางสำหรับการพัฒนาในด้านของการผลิตของเกษตรกรบ้านดอนเจียงนั้นแนวทางที่ควรพัฒนาคือภาครัฐควรที่จะให้ให้ความรู้ความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ แนวทางการลดต้นทุนของการผลิตที่เกิดขึ้น หรือจะอาศัยในด้านของความร่วมมือระหว่างกลุ่มเพื่อสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ องค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่กัน ตามโครงการเมืองเกษตรสีเขียว เพื่อสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแต่ละพื้นที่คือ พัฒนาพื้นที่ พัฒนาสินค้าในด้านของช่องทางในการจัดจำหน่ายเกษตรกรอาจจะมีการใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ของแต่ละกลุ่มและอาจจะเพิ่มเป็นช่องทางในการจำหน่ายสินค้าอีกช่องทางหนึ่งแต่สำหรับกลุ่มครูประทุมนั้นปริมาณผลผลิตที่ได้มีจำกัดแต่เป็นสินค้าที่มีคุณภาพจึงไม่จำเป็นต้องมีการจำหน่ายในช่องทางนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการนำเข้าวัตถุดิบเกษตรกรควรจะมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เองเพื่อสำหรับเก็บไว้ใช้ใน ปีการเพาะปลูกถัดไปเพื่อลดต้นทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบ
2. ด้านการผลิตควรมีหน่วยงานที่เข้ามาให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านมาตรฐานเกษตร อินทรีย์เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการผลิตเพื่อยกระดับมาตรฐาน และมูลค่าของสินค้า
3. เกษตรกรควรจะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยการ เกื้อหนุนกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ วัตถุดิบ ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีในการผลิตที่จะช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกร
4. ด้านช่องทางการตลาด เกษตรกรบ้านดอนเจียงที่มีปริมาณผลผลิตที่เพียงพอต่อการเพิ่ม ช่องทางในการจัดจำหน่ายซึ่งควรเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายในรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์เพื่อ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการที่จะจัดจำหน่ายสินค้าและอีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์กลุ่มเกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่
2. ควรศึกษาการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การดำเนินงานในระดับอำเภอ หรือจังหวัดต่อไป
3. ควรศึกษาแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวอินทรีย์ในรูปแบบของการยกระดับ ผลิตภัณฑ์

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรฯ. ม.ป.ป. การเติบโตของตลาดเกษตรอินทรีย์ ในตลาดอาเซียน AEC. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://thamai.chanthaburi.doae.go.th/link/AEC/Talad%20thailand%20AEC.pdf> (8 เมษายน 2558).
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ม.ป.ป. โครงการเมืองเกษตรสีเขียว. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.ddd.go.th/WEB_Greencity/6Greencity.html (8 เมษายน 2558).
- ชนิตา พันธุ์มณี และ อัมรินทร์ ศิริแก้ว. 2557. แนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือของประเทศไทย: การประยุกต์ใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- จำเนียร บุญมาก, จุริภรณ์ อุทธิ. 2556. พัฒนาการบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องอินทรีย์ของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5. แหล่งที่มา <http://journal.rmutp.ac.th/wp-content/uploads/2014/08/Special-Business-Administration-06.pdf> (8 เมษายน 2558).
- ฉัฐยา ดวงสุวรรณ. 2554. แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมข้าวไทย. การศึกษาอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐิติมา วงศ์อินตา, ปณิตดา กลสิกิจวิวัฒน์, สุขเซ็น นิยมเดชา, บุญขริ จันทร์กลับ และ โรสลาวาตี โตะแอ. 2558. การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าอาหารฮาลาล. วารสารการขนส่งโลจิสติกส์, 8, 8: 1-11.
- นราพันธ์ จันทร์กระจาย. 2555. ต้นทุนโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีในห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นันทินา ประสันลักษณ์. 2556. ห่วงโซ่คุณค่าของข้าวพันธ์สกกลนครและข้าวกำในจังหวัดขอนแก่น. การค้นคว้าอิสระระดับปริญญาโท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุรณะศักดิ์ มาตหมาย. 2552. บริการโซ่คุณภาพอย่างไรให้เกิดผล ตอนที่ 1. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.tpa.or.th/publisher/pdfFileDownloadS/FQ%20139%20p35-39.pdf> (22 กรกฎาคม 2558).
- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. 2559ก. ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย 2558 ตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.greenet.or.th/sites/default/files/Thai%20OA%2015.pdf> (3 มีนาคม 2559).

- _____ . 2559ข. ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย 2555-2558. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.greennet.or.th/article/411> (3 มีนาคม 2559).
- _____ . 2559ค. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์คืออะไร. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.greennet.or.th/article/1125> (3 มีนาคม 2559).
- เริงชัย ต้นสุชาติ, อารีย์ เชื้อเมืองพาน, ธรรมชนก คำแก้ว และ ชนิดา พันธุ์มณี. 2556. **ห่วงโซ่คุณค่าของปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย**. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศตวรรษ สถิตเพียรศิริ. ม.ป.ป. **Value Chain ห่วงโซ่คุณค่า**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.tps010.org/index.php?option=com_content&view=article&id=126 (6 สิงหาคม 2558).
- ศุภชัย เกตุหิรัญกนกกุล. 2556. **การจัดการห่วงโซ่คุณค่าบริษัทฯ ฉุยพง จำกัด. การค้นคว้าอิสระระดับปริญญาโท**. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- สนั่น เกชาขารี และ ระพีพันธ์ ปิตาคะโส. 2555. **การจัดการโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย**. วารสารการวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 17, 1: 125-141.
- สุภัก ภัคดีโต และ ชินกร สุตะเมือง. 2556. **แรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของผู้บริโภคในวัยทำงาน ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล**. วารสารการเงินการลงทุนการตลาด และการบริหารธุรกิจ, 3, 1(มกราคม – มีนาคม): 547-566.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2548. **การวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. **ตัวเลขการส่งออกข้าวไทย ตั้งแต่ปี 2554 – 2558**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.oae.go.th/oae_report/export_import/export_result.php (18 ตุลาคม 2559).
- อภิชา ประกอบแสง. 2555. **Value Chain Analysis**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://colacooper.blogspot.com/2012/10/value-chain-analysis.html> (7 สิงหาคม 2558).
- อิรวาวัฒน์ ชมระกา และ ศรีไพร สกุลพันธ์. 2557. **การสังเคราะห์โครงการศึกษาพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจเกษตรการจัดการแผนธุรกิจข้าวอินทรีย์**. น. 496-509. **การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 5**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

เอกกมล เอี่ยมศรี. ม.ป.ป. การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า : Value Chain Analysis.

[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://eiamsri.wordpress.com/2013/10/05/การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า-2/> (18 ตุลาคม 2559).

เอกวินิต พรหมรักษา. 2555. Value Chain Analysis : A Tool for Planning. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://promruca-dba04.blogspot.com/2012/10/value-chain-analysis-tool-for-planning.html> (18 ตุลาคม 2559).

Porter, M. E. 1985. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New Jersey: Free Press.

United Nations Industrial Development Organization: UNIDO. 2009. *Agro-Value Chain Analysis and Development: the UNIDO Approach*. Vienna: United Nations Industrial Development Organization.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นายศักดิ์นรินทร์ แก่นกล้า	
เกิดเมื่อ	7 ตุลาคม 2531	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2555	ปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	พ.ศ. 2549	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแมริมิวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ.2554 –พ.ศ.2555	Supervisor แผนก Janitorial บริษัท พร็อพเพอร์ตี้แคร์ เซอร์วิสเสส (ประเทศไทย) จำกัด สาขาภาคตะวันออก
ประวัติการทำงาน	พ.ศ.2555 – ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่พัสดุ สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	อีเมล	Saknarin.rae.mju@gmail.com